

park

Park, regionalni mesečnik
Novo mesto, številka 1, letnik 14, marec 2011
Cena: 2,50 EUR

KNJIŽNICA MIRANA JARCA
NOVO MESTO
ROZMANOVA ULICA 28

8000 NOVO MESTO
Poština plačana pri pošti 8101 Novo mesto

KNJIŽNICA
MIRANA JARCA/
NOVO MESTO

park

100 DNI MUHIČEVEGA MANDATA - PRVE ANALIZE

INTERVJU Z MONIKO BOHINEC:
SLOVENSKE USTANOVE - SODOBNE NORIŠNICE

SOSESKA LOČNA: VEČNA ŽRTEV "RAZVOJA"

Avtošola Riba
Ulica stare pravde 15
Novi trg 11, Novo mesto
tel: 07/ 33 26 722
m-tel: 041 671 480

AVTOŠOLA RIBA
d.o.o.

Avtohiša Berus
Podbevškova 1, Novo mesto
Servisno prodajni center
vozil Volkswagen in Audi
07 371 98 00

fine cars® d.o.o.
Prodaja vozil
Bajčeva 6, Novo mesto
Tel./fax: 07 33 80 860

RENAULT

TIMI d.o.o. Novo mesto
Smolenja vas 10 a, Novo mesto
Tel: 07/3374-200, fax: 3374-202

- POOBlašČENI SERVIS VOZIL RENAULT
- AVTOELEKTRIKA • VULKANIZERSTVO

OF SWEDEN **HAROLOGI** FRIZERSKI **SALON**
SAMO NARAVNO JE DOVOLJ DOBRO ZA VAŠE LASE
NOVO MESTO
031 607 966 | MILANA MAJČNA 9 | 8000 NOVO MESTO

Frizerski salon Jure
Kandijska 19, Novo mesto

Plesni center Dolenjske
Novi trg 7, Novo mesto
gsm: 041 754 911

Mestna občina Novo mesto
Seidlova 1, Novo mesto

VINA **Zajc**

Prepih
Gornja Težka voda 19
Stopiče
tel.: 07 30 89 404

PREPIH d.o.o.

atmosferacaffe

MASAŽNISALON
Grabič David s.p.

Kandijska cesta 34, Novo mesto
T: 051 325 270 W: www.masazni-salon.si
PONUDBA DARILNIH BONOVI!

VIDENTIC

ESTETIKA V ZOBNI TEHNIKI
VIDENTIC d.o.o. 041/ 572 497

RENNER
WOOD COATINGS

AICO Novo mesto, d.o.o.

be PIVO-ALU-
Krkova 57, 8000 Novo mesto, F: 07 3371 371

dacomm
KERAMIKA

CEMENTNI IZDELKI BREZNIKAR

dB
Straža 13, 8232 Šentrupert
Tel: 07/ 34 34 590 Fax: 07/ 34 34 591
Mobilitel: 041 427 652

GOZDNO GOSPODARSTVO NOVO MESTO d.d.
Gubčeva 15, 8000 Novo mesto
Telefon: h.c. 07/33 21 065

Gradbeno projektiranje in inženiring d.o.o. GPI
Ljubljanska cesta 26, Novo mesto
tel.: 07 33 77 630, www.gpi.si

kikinterier@siol.net

INTERIER

TRESPA SANITARNE KABIN IN GARDEROBE

KNAUF MAVČNE STENE IN OBLOGE

Armstrong SPUŠČENI STROPI

fermacell Montažna gradbene plošče

MONTAŽA IN POPRAVILO VODOVODNIH INŠTALACIJ

Jernej Jakše s.p.
Bršljin 32, Novo mesto
gsm: 041 650 700

KAMNOSEŠTVO
Marjan LUKŠIČ s.p.
Košenice 92, Novo mesto,
Tel./fax: 07 33 47 015, gsm: 041 720 102

KNJIGOVEŠTVO
Kelbič Pavel, s.p.
Delavnica: Pod Trško goro 11, T: 07 3325 718
Doma: Mestne njive 6, T: 07 3325 926
GSM: 041 726 644

Lesbo mizarstvo lesbo.mizarstvo@volja.net

Jože Bogovič, s.p.
Izdelava masivnih postelj in posteljnih vložkov
tel: 07/33 46 586, gsm: 041 385 670, fax: 07/33 46 587

MALKOM
Novo mesto d.o.o.

Ljubljanska 1, Novo mesto
tel.: 39 31 470

MARJAN ŠMALC s.p.
041/671-461, fax: 07/33-25-968
PROVA e-mail: marjan.smalc@siol.net
VARNOST PRI DELU - POŽARNA VARNOST

30 let **MEDLE**
ROLETARSTVO MEDLE d.o.o.
8000 Novo mesto • Podbevškova ulica 31 • tel.: 07/3 930 930
E-mail: roletarstvo.medle@siol.net

OKNA - VRATA - SENČILA

SOREX d.o.o.
Foersterjeva 10, 8000 Novo mesto Tel: 07 33 79 010
e-mail: info@sorex.si, www.sorex.si Fax: 07 33 79 011

Samolepilne etikete • Foto papir

steklarstvo Brod 11,
8000 Novo mesto
Tel.: 07 337 90 90

Vidmar

DRAGAN ŠOBAR s.p.
Elektroinstalacije
Ragovska 2
8000 Novo mesto
Tel, fax : 07 / 334 12 93
Mob: 041 / 616 762

www.kik-interier.si

INTERIER

TRESPA SANITARNE KABIN IN GARDEROBE

KNAUF MAVČNE STENE IN OBLOGE

Armstrong SPUŠČENI STROPI

fermacell Montažna gradbene plošče

NAPUŠČI IN PODSTREŠJA

Kik Interier d.o.o., Bršljin 18 a, 8000 Novo mesto, tel.: 07/33 21 028, 33 22 944, GSM: 041 612 505

RIBNIŠKI PASIJON 2011

Zgled sem vam dal

**9. in 17. april 2011
v ribniškem gradu**

Društvo katoliške mladine Ribnica pripravlja Ribniški pasijon 2011 z naslovom "Zgled sem vam dal".

Projekt Ribniškega pasijona bodo skupaj s številnimi prostovoljci iz ribniške in kočevske dekanije letos izpeljali •e peto leto zapored, pri èemer je vsako leto poudarek na drugem motivu.

Letošnji poudarek bodo Jezusove besede apostolom: "Zgled sem vam dal".

Uprizoritvi bosta 9. in 17. aprila ob 20h v ribniškem gradu. V primeru slabega vremena uprizoritev odpade. Vstopnine ni.

Veè informacij na spletni strani

www.ribniskipasijon.si

ali

na info@ribniskipasijon.si.

HEJ, TUDI TI LAHKO POSTANEŠ NAROČNIK PARKA! UKLUČI SE V PARKOVO AKCIJO TRI MESECE BREZPLAČNO IN PREJEMAJ EDINI PRAVI POLITIČNI MAGAZIN NA DOLENJSKEM. REVUJO BOŠ PREJEMAL TRI MESECE ZAPORED. BREZ USAKIH OBVEZNOSTI. ČE TI REVUJA NI VŠEČ, POŠLEŠ PO TREH MESECIH ODPOVEDNI MEJL NA PARK@PARK.SI IN NIČ SE TI NE BO ZGODILO. V NASPROTNEM PRIMERU POSTANEŠ NAROČNIK PARKA. POŠLJI IME, PRIIMEK IN SVOJ NASLOV NA PARK@PARK.SI ALI PA IZPOLNI NAROČILNICO NA PARKOVI SPLETNI STRANI. DESNO ZGORAJ.

Dokumentarci na Vašem kanalu

Animalia
17:45

Ekstremna okolja
21:00

Vesoljska popotovanja
22:00

Od ponedeljka do petka na Vaši televiziji

www.vaskanal.com

vaš
kanal

studio

103

Kjerkoli si, shrani ga na prvo mesto!

PRVI V MESTU

park

regionalni mesečnik
števila 1, letnik 14, marec 2011
ISSN 1408-7189

odgovorni urednik: Uroš Lubej

uredništvo: Marijan Dovič, Tomaž Golob,
Gašper Klančar, Iztok Kovačič, Tomaž Levičar,
Uroš Lubej, Gregor Macedoni, Katja Martinčič,
Natalija Mikec, Bogdan Miklič, Boštjan Pucelj,
Maja Regina, Mitja Sadek, Damijan Šinigoj,
Nina Štampohar, Jaka Šulc

urednik rubrike FotoPub: Boštjan Pucelj
urednica Študentske kamre: Katja Martinčič
naslovnica: Katja Martinčič
lektorica: Nina Štampohar
prelom: Katja Martinčič

spletna stran: www.park.si
gospodar spletne strani: Marko Dvornik

vodja trženja: Boštjan Volk
040 804 083
bostjan.volk@park.si

tisk: Tiskarstvo Opara, Mali Slatnik
naklada: 1000 izvodov
izdajatelj: Revija Park
direktor: Uroš Lubej

kontakti:
Revija Park
Prešernov trg 6
8000 Novo mesto
m-tel urednika: 031 626 326
e-pošta: park@park.si

naročila, distribucija in reklamacije: 07 393 08 12
park@park.si

Življenje, vrženo s tečajev. Od Tripolisa prek Fukušime do novomeške Ločne

Uroš Lubej

V prvih mesecih leta 2011 je svet vrglo s tečajev. Celoten arabski svet so zajele demokratične revolucije. Ljudje se hočejo znebiti tiranov in samodržcev. Demokratični in razsvetljeni ideali Evrope so pljusknili prek njenih meja. In proti volji te iste Evrope. Vsaj proti volji njenih elit, ki je dokaj dobro shajala z obročem tiranov in diktatorjev na njenih sredozemskih mejah. Nafta in poceni počitnice. Vse skupaj prekrito z masko islamske nevarnosti. Islam, ki naj bi bil že po naravi sovražnik evropskih demokratičnih vrednot. A primer Egipta je pokazal, da imajo ljudje univerzalne predstave o svojih interesih: željo po soudeležbi pri odločanju o skupnih zadevah in zahteve po uresničenju lastnih zmožnosti. Ne glede na to, ali imamo na glavi ruto.

Fantazma o »Evropi sovražnem islamu« je dala legitimnost politiki, ki zaveznikov v arabskem svetu ni iskala pri tistih, ki so izhajali iz demokratičnih vrednot, ampak le pri tistih, ki so dali zagotovila, ki so ustrezala interesom vladajočih na Zahodu. Pač tipi, kot so Mubarak, Gadafi in savdski šejki. Diktatorji, ki so na oblasti več desetletij. Tipičen primer je majhna otoška država Bahrajn. Tam vlada klientelistična monarhija, ki pa ZDA nudi svoje ozemlje za eno njenih najpomembnejših vojaških baz na Bližnjem vzhodu, s pomočjo katere nadzorujejo Iran in Irak, predvsem pa zagotavljajo posel vojaški in varnostni industriji.

Arabska pomlad je spravila na čistino vso dvoličnost zunanje politike zahodnega sveta: na eni strani demokratična retorika, na drugi strani podpora korumpiranim režimom. Medtem ko je Zahod po dolgotrajnem oklevanju navsezadnje le podprl egiptovsko revolucijo in nato še libijsko, se o Bahrajnu raje ne govori. Pa čeprav so se tudi tam oblasti s težkim orožjem spravile nad protestnike.

Tudi na Daljnem vzhodu je svet vrglo s tečajev. Tam dobesedno. Potres z magnitudo 9 je bil tako silovit, da je pospešil vrtenje Zemlje in skrajšal dan za malo manj kot dve mikrosekundi. Za mater Zemljo je to eden manjših tresljajev v njenem monotonem »življenju«. A ta »tresljaj« je za Japonce najhujša katastrofa po drugi svetovni vojni.

Potres in cunami sta pokazala vso moč in hkrati nemoč človeštva. Japonska je doživela najhujši potres, od kar jih sistematično merijo. A zaradi potresa ni bilo žrtev. Praktično vse stavbe so zaradi protipotresne zgradbe ostale nedotaknjene. Po drugi strani je cunami z zemeljskega obličja dobesedno izbrisal celotne skupnosti na vzhodni obali Japonske. Kot da za nami ni več tisoč let kopičenja znanja.

A tresljaj ni vrgel s tečajev le Japonske, ampak zaradi jedrskih elektrarn celoten svet. Najlaže bi bilo reči, da je narava pač znova pokazala svojo moč in da se iz tragedije lahko naučimo predvsem to, kako majhni in neobgljeni smo. Toda ni tako enostavno. Okoljevarstveniki opozarjajo, da je korporacija, ki vodi elektrarne v Fukušimi, že večkrat zavajala javnost glede dosedanjih nesreč v tovarni in da bi na neki način lahko predvideli nevarnosti. Konec koncev: ali ni noro graditi jedrske elektrarne na potresno najbolj ogroženem območju na svetu? In na obali, izpostavljeni cunamijem? Seveda je noro, toda korporacije, ki imajo moč in denar, imajo očitno tudi sredstva, s pomočjo katerih v navezi z lokalnimi oblastmi očitno uspejo v javnosti ustvariti vtis, da pravzaprav ni nobenega razloga za skrb.

In kaj pravijo v Krškem? Da seveda ni razloga za skrb, da bi se pri nas zgodilo kaj podobnega. Se spomnite, kaj so govorili, ko je počilo v Černobilu? Da gre za ruski tip jedrskih elektrarn, ki je veliko nevarnejši od ameriškega, ki ga imamo pri nas. In kakšen tip elektrarn je v Fukušimi? Seveda ameriški. Torej imamo razlog za skrb. Resnica? Prav vseeno je, kateri tip elektrarne imamo: dejstvo je, da tistim, ki vodijo korporacije, katerih temeljni namen je ustvarjanje dobička, očitno ne smemo zaupati. Brez skrbi, tudi Fukušima je bila »brez skrbi«! Brez skrbi, tudi Fukušima je bila varna. Krško je Černobil in Krško je Fukušima. Morda je to pretiravanje, toda cena, ki jo bomo plačali, če si bomo pred tem »pretiravanjem« zakrivali oči, je lahko previsoka.

Človeštvo se lahko uniči z vojnami in revolucijami. Lahko se pusti uničiti naravnim katastrofam. In konec koncev se lahko uniči tudi v imenu lastnega razvoja. In ravno to nas mora skrbeti, ko je v Novem mestu odprta razprava o poteku tretje razvojne osi skozi našo občino. Država predlaga, da naj tretja razvojna os poteka mimo stanovanjskih sosesk, ki ležijo na vzhodnem delu mesta. In to bo velika pridobitev za Novo mesto, pravijo na županstvu in v Ljubljani, največji projekt desetletja.

A vse ni tako preprosto. Še najbolj bo prizadeta soseska Ločna. V kolikor bomo gradili štiripasovnico po predlagani trasi, obstaja velika nevarnost, da v tem že tako ali tako s prometnicami in industrijo zadušnem območju kaj dosti normalnega življenja ne bo več ostalo. Pač življenje kot ob potniškem terminalu. Življenje na točki, kamor gredo ljudje spremeniti smer, po kateri potujejo. Življenje na križišču, skratka. V vsakem primeru to ni ravno življenje, ki ga želiš živeti vsak dan. Ni življenje, kot so si ga zamislili tisti, ki so si tam ustvarili dom.

Morda je trasa tretje razvojne osi res najprimernejša, ko seštejemo vse plus in minuse. To trdijo na ministrstvu in to trdi naš župan. Na neki način jim lahko verjamemo. Toda mimo tistih, ki v celotni enačbi predstavljajo predvsem minus, nikakor ne bi smeli iti. Morda smo ravno mi ta minus, ne da bi se tega zavedali, medtem ko bo plus pobiral nekdo drug.

SPREHODI SE.

Naročnina se plačuje za obdobje od naročila do konca tekočega leta. Prekinitev naročila je možna s pisnim preklicem in sicer deset dni pred koncem naročniškega obdobja. Naročniki imajo 10 % popust, dijaki in študentje, brezposelni ter matere na porodniškem dopustu 20 %.

Občina in občan, država in državljan

Strah in pogum v današnjem trenutku

Gregor Macedoni, fotografija Boštjan Pucelj

Zbirko štirih novel pod zgornjim naslovom je leta 1951 izdal Edvard Kocbek in v njih opisal nikoli enostaven svet notranjih bojov v krutih vojnih letih, ko je bilo vsako dejanje lahko postavljeno v ožji ali širši kontekst ter s tem popolnoma spremenilo pomen. Toda ne glede na zunanje okoliščine je Kocbek videl posameznike v vsej človeški majhnosti in tudi veličini. Zakaj vsaj toliko, kot sta si strah in pogum nasprotna, sta si tudi blizu.

Danes ne živimo v dobi, ko bi zunanje okoliščine od nas terjale tako velike osebne preizkušnje, kot jih doživlja Kocbekovi literarni junaki, pa vendar sta mi ob poizkusu opisa stanja v današnji družbi prišli v ospredje ravno ti dve besedi, strah in pogum. Pravzaprav vidim veliko več strahu in zelo malo poguma, pa čeprav je ravno pogum na ravni posameznika tista sila, ki lahko premakne veliko več, kot se zdi na prvi pogled.

Zakaj strah? Kaj nam na ravni posameznika manjka, da se nam vsakodnevno zaleze v naše odločitve strah? Zakaj nas je strah povedati na glas, kaj je narobe v naši okolici, v naši službi, v naši ožji in širši družbeni skupnosti? Zakaj se bojimo posledic, če bomo govorili na glas, kar mislimo; če bomo pokazali na to ali ono krivico ali goljufijo? Ker Kocbek je verjel v posameznika, ne samo kot duhovno bitje, ampak tudi kot družbeno suvereno celico. Danes pa se kot državljan ne čutimo suverene. Moč ni pri posameznikih, ki bi jo z lastnim ali skupnim pogumom spreminjali v prodorne odločitve. Vsa moč je skoncentrirana v politični nadgradnji. Kot pravi France Bučar, smo po letu 1990 vzpostavili navidezno demokratično zgradbo, nikoli pa nismo vzpostavili demokratične družbe. V navidezni demokratični okvir smo prenesli totalitarno družbeno strukturo. Brez suverenega posameznika, ki bi bil nosilec moči. Posamezniki so zgolj del kolektivnega ljudstva, znajo sicer veliko povedati čez »osovraženo«

politično kasto, vendar le ta te moči ne bi nikoli imela, če ji ne bi vsi kolektivno tega položaja priznavali. Nikoli si zares nismo želeli, da bi kdo pokazal na nas in rekel, da je usoda v naših rokah in da smo za vse odgovorni sami. Laže je iz dneva v dan jadikovati in kazati s prstom v osovražene politike. Že dvajset let smo navajeni hoditi na volitve in obkrožati tistega oz. tisto stranko, ki bo preprečil onemu, da ne bo imel oblasti. Ker vse, kar je pomembno, je, da oni ne dobijo oblasti. Nikoli pa mi, prosim, ne recite, da sedaj odgovarjam za napake teh, ki sem jih volil. Če bi bili oni na oblasti, bi namreč delali še večje napake! Kot da nismo nikoli slišali, da bi lahko obstajala tudi stranka, ki jo aktivno podpiram, dokler sledi svojim programskim načelom in brez zadržkov pokažem na napake, če tako vidim njihova dejanja. Taka drža od nas zahteva, da sprejmemo lastno moč in jo aktivno udeležamo. Ko v teh tednih pred zasloni gledamo množice na severnoafriških in arabskih ulicah, vidimo kakšna moč je v posameznikih. Če pa je v kakšnem prizadevanju množica posameznikov enotna, takrat gre za neustavljivo silo.

Kako torej s pogumom nad strah? Ker v slovenski družbi ne govorimo o strahu za fizični obstoj, temveč o strahu pred spremembami. Ko bi morale biti spremembe vsakodnevna stalnica, pozitivna vrednota, pa je pri nas vsak, ki želi spreminjati ustaljeno, obsojanja vreden. Spremembe bi morale biti vgrajene v sistem, v družbene temelje. Tako kot bi morala biti politika vez med ljudstvom in oblastjo, pa imamo na eni strani politiko z vso močjo in oblastjo ter na drugi strani ljudstvo. Druga vez med ljudstvom in oblastjo bi morala biti civilna družba. Toda slovenska politična sfera te vzporednice ne prenese. Brez civilne družbe pa ostane posameznik brez pomembne sistemske opore v uresničevanju svoje lastne moči. Civilna družba je prava pot do aktivnih slovenskih državljanov. Zanimivo je,

da ima civilna družba svoj smisel in položaj le v demokratični ureditvi, zato civilna družba sama po sebi spodbuja demokratično urejanje družbe. Kako malo je treba, da se premaknejo na videz nepremakljivi bančni in elektrodistribucijski sistemi, so pokazale uspešne potrošniške akcije, izvedene v zadnjega pol leta.

Ker je pred vrati 20. obletnica slovenske države, navajam štiri temeljne usmeritve, ki po mojem prepričanju kažejo pravo smer za prihodnost slovenske družbe:

- vzpostavitev pravega civilnodružbenega prostora, ki bo spodbujal demokratično ureditev; danes politika zlorablja civilno družbo, ker nikoli nismo imeli dovolj demokratične zrelosti;
 - vključitev srednje in mlajše generacije v politično soočanje pri iskanju rešitev za prihodnost; potreba po vzpostavitvi protipola politični moči upokojencev;
 - izvedbo prave mere decentralizacije, ki bi prinesla dodatno stopnjo demokratične ureditve; danes so lokalne skupnosti zgolj servis za infrastrukturno urejanje, še največ pristojnosti imajo pri prostorskem načrtovanju – na področju družbenih dejavnosti pa so v veliko primerih podrejene popolnemu normativnemu urejanju s strani države;
 - prevzemanje odgovornosti – pod krinko človekovih pravic in zaščite osebnih podatkov smo spravili izvedbo in delovanje širše državne uprave do uničujočih razsežnosti.
- Vse navedene usmeritve zahtevajo avtonomnega posameznika – občana – državljana. Brez strahu in apatije. Z veliko volje in poguma. Kdor ne verjame v učinke lastnih dejanj in stališč, naj poizkusi (brez posvetovanj z zdravnikom ali s farmacevtom).

Pismo Ivu Kuljaju

(odgovor na njegov zapis v Parku, št. 11, december 2010)

Ptiča spoznaš po petju. (Seneka)

Glede na to, da ste se grobo obregnili ob priimek moje družine, bi vas rad, v pričakovanju, da ne boste še naprej nepoučeni, seznanil z nekaterimi zemljepisnimi, zgodovinskimi in etničnimi podatki o moji družini in njenem priimku. Skenderovići izhajajo iz roda Bratonožiči, vas Brskut, 42o 36' 43" severno in 19o 29' 36" vzhodno ali, če vam je lažje, pojdite na zemljevid Črne gore, najdite Podgorico, po reki Morači 10 cm levo. Iz tega rodu izhajajo štirje priimki, Bratonožiči, Dervovići, Ramdedovići in Skenderovići, če bi vam bil bolj ljub drug priimek kot moj, priimek Skenderovići pa ustreza tudi priimkom v drugih jezikih – je enak priimkom Aleksandrović, Sikandarović Iskandarović. Družina Skenderovići se je v nekem obdobju preselila v drugi del Črne gore, ob srednjem toku reke Lim boste našli vas Trpezi, pokrajina Gornji Bihor (lat. Bihorus),* ki ima 43 vasi in 88 priimkov. Po zbranih podatkih iz vseh teh vasi v obdobju od 1945 do 1992 je visoko šolo končalo več kot 243 vaščanov. V zgodovini najdemo podatke o prisotnosti Ilirov, Rimljanov, Benečanov, Dubrovniške republike, Turčije, Avstro-Ogrske, sosede pa smo bili tudi z Grki. Zgodovinsko je dokazano, da je v tem kraju edino družina Skenderovići staroselska. Ne boste verjeli, da je pod priimkom Skenderovići deloval tudi dubrovniški nadškof. Le kako, da ga je celo papež imenoval?! Skenderoviće srečujemo tudi kot voditelje drugih religij. S tem priimkom najdemo planšarje, mlinarje, gozdarje, žandarje, učitelje, komandirje milice pa tudi 23 partizanov NOV v črnogorskih enotah, med njimi tudi dva brata, mojega očeta in mojega strica, štirje Skenderovići pa so padli za svobodo. Ta enota je sodelovala tudi pri osvoboditvi Slovenije 1945. leta. 17 partizanov s priimkom Skenderovići je dalo svoj skromen prispevek pri ključnih borbah v Sloveniji. Tudi jaz sem leta 1991 k samostojnosti Slovenije prispeval kot član poveljstva dolenske brigade. Skenderoviće trenutno najdete kot inženirje v Afriki, profesorje univerze v Luksemburgu, informatike v Londonu, hrvaške tenisače, glasbenega dirigenta v Srbiji, umetnike v Makedoniji, poslovneže v Sloveniji ... Seznan bi bil zelo dolg, in to je samo del naše družine. Verjemite mi, Ivo Kuljaj, da sem na svojo družino in priimek zelo ponosen.

Rad bi vam povedal še, da vidva z D. Skenderovičem, ki je sicer moj sin in se ne spuščam v vajino razmerje, izhajata iz istega okolja, ker sta oba rojena v Podgurju, užila sta praktično iste nauke, take in drugačne vrednote okolja, iz katerega oba izhajata. Poimovanje zadev naj bi vama bilo vsaj približno enako, čeprav ste vi precej starejši. Zato je nerazumljivo, I. Kuljaj, da se ne moreta »pogovoriti« v vajinem lokalnem jeziku, ali pero na pero, ne pa da se zatekate k bosanskim slivam ali turškim ele-

mentom v pomoč, kar je primitivno in nedostojno. Sploh pa z vaše strani, saj naj bi opravljali pomembno delo za občino. Z vašim pisanjem ste uspeli užaliti in prizadeti ter podceniti pripadnike drugih narodov in iz lokalnega šli v globalno, dejstvo, da ste svoj pisemski zmazek razposlali tudi drugim medijem, pa govori o vašem neposrednem naklepu, da bi komu škodovali, ga prizadeli, užalili, uničili, naredili za manjvrednega. Kako bi se vi počutili, če bi se začel jaz ukvarjati z vašim imenom in bi ugotavljal vse mogoče (ne)umnosti. Glede na to, da govorim več jezikov, bi težko verjeli, kaj vse dobim v teh jezikih o vašem priimku. Če bom imel možnost, vam bom z veseljem in za šalo to tudi pokazal.

Ko smo pri bosanskih slivah, in ker je iz vašega pisanja razvidno, da imate precejšnje težave z zemljepisom, naj vam povem, da je dosegljivost bosanskih sliv od Gabrja približno 100 km, od vasi, kjer sem jaz rojen, pa pribl. 300 km. V mojem koncu jim rečemo samo šljive (prevod-sliva-lat. prunus domestica).

Nomen ist omen. Dopuščam možnost, I. Kuljaj, da ste se zmotili in postali žaljivi, ne da bi hoteli, zato vas pozivam, da se za svoje navedeno pisanje javno opravičite, tako da to zadevo zaključiva, sicer bom prisiljen zaščititi dobro ime svoje družine z vložitvijo kazenske ovadbe in odškodninskega zahtevka zaradi utemeljenega suma, da ste s svojim zapisom storili več kršitev, sploh pa javno spodbujali sovraštvo, nasilje in nestrpnost, kar je sankcionirano v KZ RS in v drugih predpisih Evropske unije. Sprejem tudi osebno opravičilo, in sicer v osmih dneh od dneva objave tega pisma.**

Niste prvi, ki je poskušal brez razloga pljuvati po naši družini. Vsakič sem jo zaščitil. To bom storil tudi sedaj. Če ne jaz, je vedno še nekdo, ki poskrbi, da se zadeve postavijo na pravo mesto. Jaz vem za svoje korenine. In jih tudi poznam. Pa še ponosen sem na te svoje korenine, ki so pač črnogorske. Saj ste tudi vi na svoje, mar ne? In prav je tako. Do tu.

Meni je vseeno, kakšen priimek imate, Buča(n), Kulov, Muljaj ali Kuljaj. Pomembno je biti Človek. In ne pozabite, da je vse v glavi.

Pisal vam je (in se po časopisih z vami ne bo več dopisoval)

Remzo Skenderović, univ. dipl. prav.

* Vpogled v monografijo Gornji Bihor, mag. H. Adrović.

** Naslov ima uredništvo.

Tudi ti
lahko
spre-
minjaš
svet.
Napi-
si svoj
stolpec
v Par-
ku.

Bolj odločno in usklajeno, vendar z močnim pridihom političnega kadrovanja

Uroš Lubej, fotografija Boštjan Pucelj

Za nami je dobrih sto dni od inauguracije novomeškega župana Alojzija Muhiča. Za razliko od začetka predhodnega mandata, ko je županov krog dokaj hitro zaigral volilno zmago s tem, da ni sestavil trdne koalicije in podpisal koalicijske pogodbe (posledično pa je bilo vladanje čedalje težavnejše), je bilo tokrat drugače. Župan je sicer po precej nerodnem začetku vendarle uspel sestaviti trdno koalicijo, ki jo sestavljajo Zd, SLS, DeSUS SD, LDS, Nsi, SNS, Športna lista, Miloš Dular, SNS in romska svetnica. V občinskem svetu, ki je najvišji organ odločanja lokalne skupnosti, to pomeni 19 od 30 svetnikov. Torej dokaj široka koalicija.

Vse sicer ni steklo povsem gladko. Počasno sestavljanje koalicije je imelo za posledico vsaj enomesečno zamudo pri konstituciji občinskega sveta. Za zunanjega opazovalca je dokaj nenavadno potekalo dogovarjanje s stranko DeSUS, ko je predsednik te stranke podajal povsem drugačne izjave od treh občinskih svetnikov. Še bolj nenavadno pa je bilo županovo dogovarjanje z LDS, ki se je navsezadnje končalo tako, da novomeški LDS (svetnika sta Mojca Novak in Slavko Gegič) sploh ni podpisal koalicijske pogodbe, ampak zgolj ločeni sporazum. LDS je zahteval, da se v koalicijsko pogodbo jasno zapiše, da se morajo razčistiti afere prejšnjega mandata. Šlo je predvsem za domnevne nepravilnosti v Zarji, podjetju v večinski lasti občine, ter za domnevne nezakonitosti pri obnovi novomeških vrtcev, pri katerih naj bi prišlo do oškodovanja občinskega proračuna. Obe aferi še vedno v predkazenskem postopku preiskuje skupina tožilcev za pregon organiziranega kriminala, vanjo pa bi lahko bili vpleteni tudi nekateri člani koalicije in ne nazadnje tudi župan. LDS je imel še nekaj drugih zahtev, ki pa jih ni uspel vnesti v koalicijsko pogodbo, zato so formalno ostali zunaj koalicije, vendar z izraženo podporo županu.

Seveda smo se pri Parku skušali dokopati do ključnega dokumenta, ki definira življenje v naši občini v prihodnjih štirih letih. A zaenkrat koalicija pogodbo drži v strogi tajnosti. Iz županovega kabineta so nam pojasnili, da »Alojzij Muhič v tej pogodbi nastopa kot predsednik Zveze za Dolenjsko, enega izmed koalicijskih partnerjev, in ne kot župan. Zato je kot predstavnik koalicijskega partnerja želel pridobiti soglasja ostalih partnerjev. Kot nam je znano, vseh soglasij še ni«. Nekoliko drugačno pojasnilo je dal izvršni sekretar Zveze za Dolenjsko Borut Novak, ki pravi, da je koalicijska pogodba »akt interne narave podpisnic«. Objubil je, da bo našo zahtevo predlagal za obravnavo na naslednji seji koalicijskega sveta. V vsakem primeru je zelo nenavadno, da bi obstajali kakršni koli zadržki glede objave dokumenta, ki konec koncev definira delovanje novomeške občine v prihodnjih letih in je nobena oblast po navadi ne skriva pred javnostjo. Takoj lahko seveda začnemo spekulirati, kaj skrivajo pogodba in morebitni predhodni dvostrankarski dogovori strank. Seveda gredo spekulacije predvsem v to smer, da koalicijska pogodba pač vsebuje predvsem kadrovske kupčkanje.

Kadrovske cunami

In prvi meseci vladanja nove koalicije s starim županom so prinesli ravno kadrovske prevetritev na položajih, ki jih obvladuje občina. Kmalu po volitvah je prišlo do menjave direktorja občinske uprave. Namesto dolgoletnega (nestranskega) občinskega uradnika Jožeta

Kobeta je župan na mesto svojega prvega pomočnika imenoval prej omenjenega Boruta Novaka. Za Dolenjski list je župan pojasnil: »Odločitev je soglasje koalicijskih partnerjev. Kobetu ne želim očitati nič, a mu na nekaterih področjih vseeno ni uspelo doseči zastavljenih ciljev. Tako mu ni uspelo izprazniti prostorov, ki jih ima za potrebe uprave občina najete na Glavnem trgu 24, uprava pa bi potrebovala tudi nekaj več discipline in s tega vidika se mi zdi Novak še posebej dobra izbira.« Kobe je za isti časopis točko za točko zavrnil županove očitke in dodal: »Mesto direktorja sem jemal kot strokovno, ne pa kot politično funkcijo. Ker župan skupaj s koalicijo meni, da je to politična funkcija, in ker nisem pristal na to, da bi bil politični direktor, sem bil zamenjan.« Ni odveč spomniti, da je Kobe zelo močno zastavil svoje ime za župana: le nekaj mesecev pred volitvami je pristal na imenovanje na to izpostavljeno mesto. In še več: na vrhuncu volilne kampanje je javno napadel Muhičevega protikandidata Bojana Kekca in njegovo vodenje novomeške Komunale. Kljub temu je koalicija želela menjavo in jo tudi dosegla.

In ravno imenovanje novega direktorja Komunale – to je postal Rafko Križman – je dvignilo še več prahu. Poleg Križmana, ki je eden najtesnejših Muhičevih sodelavcev in član najzgjega vodstva Zveze za Dolenjsko, je za to mesto kandidiral tudi Bojan Kekec. Nadzorni svet je bil razdeljen na pol (3 : 3), zato je odločil glas predsednice nadzornega sveta Martine Vrhovnik, ki je vodja svetniške skupine SLS v občinskem svetu. Velja opozoriti, da so imenovanju Križmana nasprotovali celo na svetu županov občin ustanoviteljic Komunale Novo mesto (gre za dolenjske občine), kjer mu je podpora izrekel edino novomeški župan. Prav tako so se po poročanju Žurnal24 za imenovanje Kekca soglasno opredelili na zboru delavcev. Nadzorni svet ni imel nobenih jasnih ali pa vsaj javno izraženih očitkov proti obstoječemu direktorju Kekcu. Zanimivo, da je župan v tem primeru vso odgovornost za imenovanje preložil na nadzorni odbor Komunale in trdil, da z imenovanjem nima nič. A ga je v svojih javnih izjavah delno demantiral sam Rafko Križman, rekoč, da gre pri imenovanju tudi za politični kontekst. Martina Vrhovnik očitke zavrača: »Križman ima dolgoletne izkušnje na direktorskem mestu Agencije za šport, štiri leta je bil podžupan MO NM in štiri leta predsednik NS družbe JP Komunala, ki ga sedaj vodi. Opravljal je tudi funkcijo v. d. direktorja te iste družbe. Razlogi za njegovo imenovanje so povsem utemeljeni.« Nekoliko bolj previden je Slavko Gegič (LDS): »Imenovanje je nič bolj in nič manj politično, kot je bilo imenovanje njegovega predhodnika pred štirimi leti. Takratni dogovor je bil tudi ta, da je SDS zaupano vodenje Komunale. O imenovanju Rafka Križmana ni odločal mestni svet, temveč Nadzorni odbor Komunale. Z njimi nisem seznanjen, vendar pa ne dvomim, da je bila odločitev posledica tudi političnih dogovorov, kljub temu pa menim, da ni pošteno biti do novega direktorja kar vnaprej kritičen. Vodenje Komunale je prevzel z začetku marca, dovolimo mu, da se pokaže in dokaže.«

Zanimivo je, da se podobna zgodba manjših dimenzij dogaja tudi pri odločitvah občinskega sveta. Občinski svet namreč odloča o imenovanjih v svete javnih zavodih. Na dosedanjih sejah tega mandata se skorajda ni zgodilo, da na te položaje ne bi bili imenovani izključno tisti kandidati, ki jih je predlagala koalicija. Sicer pa bo to igro tudi v prihodnje zanimivo opazovati. Kar nekaj di-

rektorskih mest bo postalo odprtih – npr. na Agenciji za šport ter na Gasilsko reševalnem centru.

Dosežki koalicije

Prvi meseci drugega mandata župana Muhiča med predstavniki političnih skupin vzbujajo različna mnenja. Pričakovano so z delom zadovoljni v koaliciji, medtem ko sta voditelja opozicije Kekec in Macedoni precej kritična.

Župan Muhič kot najpomembnejše poteze v prvih mesecih mandata ocenjuje sprejem proračuna ter podpis pogodbe o investiciji centralne čistilne naprave. »Zaključili smo tudi z obnovo Šmihelske in Belokranjske ceste ter intenzivno sodelovali pri pripravi dokumentov za 3. razvojno os. Končno bomo lahko nadaljevali z rekonstrukcijo Ljubljanske ceste, saj nam je uspelo urediti lastniške odnose na tem območju. V tem času smo nadaljevali z izgradnjo športne dvorane Stopiče in obnovo Anton Podbevšek Teatra, ki bo končana predvidoma aprila letos. Preučevali smo lokacijske možnosti za izgradnjo mestne večnamenske dvorane in njeno financiranje. Februarja nam je uspelo odpreti Vrtec Palčica na Vrhovčevi ulici v Novem mestu, kjer je v varstvu 14 otrok 1. starostne skupine, pripravljamo pa se še na odprtje vrtca v Podbrezniku. Ne nazadnje je bila točno do roka dokončana izgradnja največjega nakupovalnega središča na Dolenjskem – Qlandie,« je zadovoljen župan.

S tem se strinjajo v najtesnejši koalicijski partnerici Slovenski ljudski stranki. Martina Vrhovnik dodaja: »Delo je bilo uspešno. Podpisali smo pogodbo o delovanju v mandatnem obdobju 2010–2014, konstituiran je koalicijski svet, določen način dela občinskega sveta. Župan nadaljuje delo na projektih, ki so bili začeti v prejšnjem mandatu.« Tudi Tomaž Kovačič (SD) je zadovoljen: »Dejstvo je, da je koalicija vzpostavila vse elemente za uspešno delovanje. Rezultati kažejo na resno, odgovorno in skladno delovanje koalicije.« Kovačič je zadovoljen tudi z delom župana: »Delo župana ocenjujem kot dobro, v smeri smiselnih postavitev prioritete v prihodnjem obdobju.«

Tudi Jiří Volt (Športna lista) je zadovoljen: »Po moji oceni je šlo za klasičnih prvih sto dni. Na začetku malo porodnih bolečin glede sestavljanja koalicije. Občinska uprava je dobila novega direktorja. Upam, da bo ta zamenjava nadgradila delo dosedanjega direktorja.« Športniki so še posebej zadovoljni, da se je v prvih mesecih mandata največ govorilo o športu. »Ne le Arena Portoval, tudi pokrite velodroma je zelo pomembno. Kot tenisač si želim, da bomo končno dokončali objekt na Loki, saj je to ena od večjih sramot v tem mestu.«

Župan največje nevarnosti in probleme trenutno vidi v romski problematiki in podhranjenosti mestnih občin v finančnem smislu, kar občutimo iz leta v leto bolj. »Župani mestnih občin smo ustanovili svoje združenje in od vlade zahtevamo spremembe Zakona o financiranju občin. Upam, da nam bo to čim prej uspelo. Iz tega pa izvirajo tudi naše težave z zagotavljanjem sredstev za dokončanje obnove Knjižnice Mirana Jarca ter za obnovo Glavnega trga ter seveda tudi Narodnega doma.«

Slavko Gegič (LDS) pa je še bolj zaskrbljen zaradi uspešnosti v pridobivanju državnih in mednarodnih sredstev, s čimer se strinjajo tudi v SD in SLS. »Pomemben problem, pa ne samo Novega mesta, je tudi ali pa predvsem kartelno dogovarjanje, s katerim se umetno napihujejo cene

javnih naročil, posledica tega pa je neracionalna poraba javnih sredstev,« dodaja Gegič, ki je zaskrbljen tudi nad stanjem v podjetju CeROD, ki ga sicer vodi predsednik koalicijskega SLS Alojz Turk: »Med velikimi projekti me skrbi Cerod, in sicer tako nadaljevanje investicije kot tudi izdatno polnjenje deponije, ki smo jo drago plačali, vendar predvsem za shranjevanje naših odpadkov in ne za uvoz smeti iz vse Slovenije po »konkurenčnih« cenah.«

Opozorila opozicije

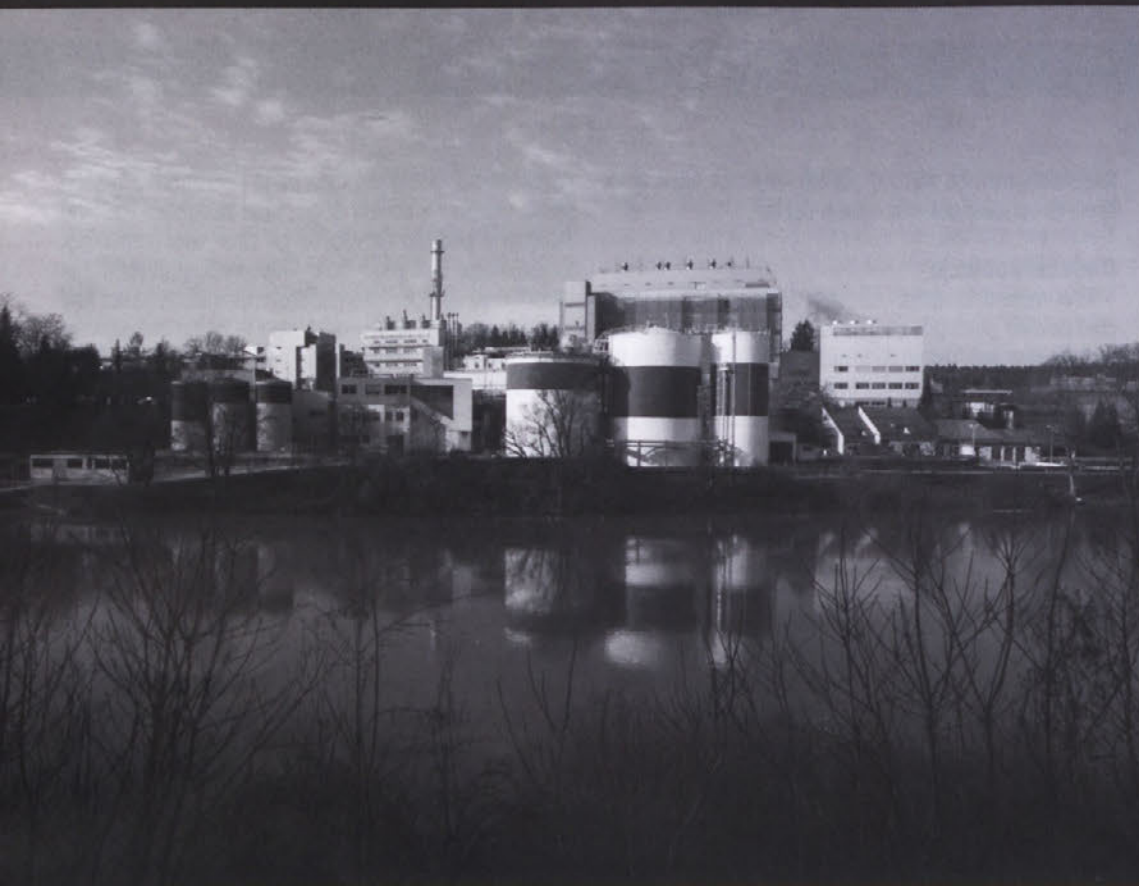
Seveda pa so do prvih mesecev županovanja veliko bolj kritični v opoziciji. »Največji kritiki županove politike so čez noč postali zvesti vazali in vse nepravilnosti, ki so bile ugotovljene v nekaterih občinskih podjetjih in pri nekaterih večjih investicijah, so postale nepomembne,« opozarja Bojan Kekec (SDS). Opozarja, da tako neuravnoteženega proračuna že več let ni bilo, velika finančna luknja pa se bo pokrivala s krediti. »Nihče se ne zaveda, da trošimo mnogo preveč in da na ta račun premalo investiramo v razvojne projekte. Evropsko prvenstvo v košarki nam daje priložnost, da končno pridemo do primerne športne dvorane. Vendar dve leti pred prvenstvom nimamo niti odkupljenih zemljišč niti zaprte finančne konstrukcije.« Kekec je zelo kritičen tudi do kadrovanja: »Da bodo kadrovske zadeve rdeča nit tega mandata, je bilo jasno že ob oblikovanju občinskih delovnih teles, kjer smo poleg vseh zapletov izgubljali še dragoceni čas. Nadaljevalo se je s političnim kadrovanjem, ki gre po sistemu delitve volilnega plena, velikokrat pa se ne upoštevajo niti minimalna strokovna merila in reference. Način, na katerega se to izvaja, pa da slutiti, da se aktualni politični akterji, ki že več let vodijo Novo mesto, s tem mandatom poslavljajo.«

Kekec predvideva, da bo kmalu prišlo do težav: »Delovanje takšne koalicije, ki ni ne programska ne politična, bo z vsakim dnem težje, saj ob izteku mandata nihče ne bo hotel prevzeti odgovornosti za slabo stanje. Situacijo lahko še poslabša slaba realizacija na projektnem delu in neizpolnjene predvolilne obljube. Edina stvar, ki veže partnerje, so kadrovske zadeve, zato bodo zanimive poteze nekaterih strank, ko se bodo začele že prve kalkulacije za naslednje lokalne volitve. Sicer pa se bodo resne težave v koaliciji verjetno začele pojavljati po državnozborskih volitvah.«

Kritičen je tudi Gregor Macedoni: »Župan je z oblikovanjem ožjega kroga sodelavcev in strank pokazal, da si ne želi večjih sprememb. Ravno kadrovska kontinuiteta bo po moji oceni najbolj dolgoročno vplivala na rezultate v tem mandatu. Potek oblikovanja in zagona nekoliko spremenjene ekipe je potekal razmeroma dolgo, glede na velik obseg nakopičenih nujnih strateških projektov, ki so jih razkrile volilne razprave. Kot dosežek lahko označim izbor lokacije za gradnjo nove večnamenske dvorane v Portovalu, saj je racionalen pristop pri analizi možnih lokacij, kljub velikim zamudi in lastnemu negiranju še svežih dokumentov (občinska strategija športa), prinesel velik konsenz pri izbiri lokacije.« In kaj nas čaka? »Nekateri projekti bodo udeleženi (npr. čistilna naprava v Ločni), ki so že tako v zamudi, da bi se izpeljali, če imamo občinsko vodstvo ali pa ne. Poleg navedenih zamujajočih projektov iz prejšnjega mandata bo veliko energije in denarja porabila gradnja nove športne dvorane v Portovalu, kar pa bo verjetno izgovor za nazadovanje na številnih ostalih področjih.«

Bogata občina – a le na papirju in le na začetku leta

Besedilo in fotografije: Tomaž Levičar

Prenova mestne čistilne naprave v Ločni je eden izmed investicijsko najzahtevnejših projektov občine za naslednja leta, pomemben pa seveda tudi za boljše okoljsko sliko Novega mesta v prihodnosti. O tem in tudi o drugi fazi razvoja Centra za ravnanje z odpadki v Leskovcu se govori že leta in leta, realizacije pa zaradi zapletov pri izvedbi razpisov ni bilo. V kratkem naj bi končno prišlo do podpisa pogodbe z izvajalcem (izbrano je bilo podjetje CGP, d.d.), saj so vsi revizijski postopki končno zaključeni. Vrednost projekta je 9,9 milijona evrov.

Novomeški občinski proračun za leto 2011 je bil na občinskem svetu v marcu sprejet. Načeloma bi se nam moralo zdeti, da zdaj vidimo vsaj smer razvoja, ki jo bo občina ubrala in ubirala v naslednjem letu in, ker se posebej večji projekti razvijajo več let zapored, celo v naslednjih letih. A praksa, ki jo vodstvo novomeške občine z županom Muhičem na čelu ubira zadnja leta, daje bolj malo upanja, da bi sprejeti občinski proračun bil kaj prida pričevalen.

Slaba izpeljava dosedanjih Muhičevih proračunov

Prva in morda najpomembnejša zagata je realnost obsega proračuna. Prav vsa »Muhičeva« leta se je namreč kazalo veliko razhajanje med višino na začetku leta sprejetim občinskim proračunom in na koncu leta realiziranim proračunom.

Leta 2007 je na začetku leta sprejeti proračun predvideval 35,6 milijona evrov odhodkov in 33,6 milijona evrov prihodkov. Realiziralo pa se je le 28,1 milijona evrov odhodkov, torej 78 % načrtovanih, ter 27,8 milijona evrov prihodkov, torej zgolj 82 % načrtovanih. Leto kasneje je bilo realiziranih 27,3 milijona evrov odhodkov, to je pomenilo 71 % glede na sprejeti proračun, in 27,8 milijona evrov prihodkov, kar je bilo le 77 % načrtovanega. Leto 2009 ni bilo nič bolj prida. Občina je realizirala odhodkovno stran 80 %, prihodkovno stran proračuna pa le 82 %. V letu 2010 je bilo celo še najslabše izmed zadnjih let. Proračun, sprejet spomladi, je obetal kar 53,1 milijona evrov odhodkov ter 49,2 milijona evrov prihodkov. Dejansko pa je občina na koncu leta uspela odhodke realizirati le 64-odstotno, torej do višine 34,1 milijona evrov, prihodke pa

72-odstotno, torej v obsegu 35,3 milijona evrov. Na koncu je bilo denarja torej vedno bistveno manj, kot se je predvidevalo na začetku.

A drobovje slabe realizacije proračuna kaže še pomembnejšo plat zgodbe. Niso bile namreč vse postavke proračuna enako slabo udejanjene, temveč je nerealizacija praviloma zadela le tako imenovane razvojne, investicijske projekte, ne pa denimo tudi plač in podobnega. Jasno, če so na začetku radi govorili, kaj vse bo postorjeno, na koncu, ko marsikaj od napovedanega ni bilo, ni o tem nihče kaj prida rad govoril.

Za leto 2011 so na občini prihodkovno in odhodkovno stran proračuna na začetku leta zasnovali podobno optimistično – prihodke na dobrih 49 milijonov evrov, odhodke pa celo do 59,6 milijona evrov. Največje povečanje glede na predhodno leto so zabeležili investicijski odhodki, med prihodki pa so spet silno optimistično postavili kapitalni prihodki (prihodki od prodaje zgradb in prostorov ter stavbnih zemljišč). To se je še vedno izkazalo za sanjarjenje, ker občina tega posla očitno ne obvlada, sedaj pa tudi čas ni najbolj ugoden za te reči. Predvsem pa si občina kot tudi tolikokrat prej obeta veliko sredstev iz državnega proračuna ter proračuna EU. Tudi to dvojce se je vsaj doslej žal izkazalo za nerealno. A vsaj verjetnost kaže, da bi v tem mandatu pa končno res lahko realizirali nekatere komunalne projekte, ki se jih že leta in leta napoveduje. Morda.

Ob dosedanjih izkušnjah in poznavanju gospodarske situacije v lokalnem in širšem okolju se torej domneva, da gre za še enega v vrsti slabo načrtovanih proračunov novomeške občine, ki zato jemljejo možnost dovolj natančne in k realnim ciljem usmerjene

V letu 2011 ni o obljubljenem vrtcu v Podbrezniku v proračunu občine ne sluha. Prva znatnejša sredstva so predvidena šele za leto 2014. So pa iz kabineta župana sporočili, da je župan Muhič preditev vrtca v Podbrezniku podpisal Pismo o nameri za najem stanovanj v objektu B10 in za izgradnjo vrtca v območju Podbreznika dva oddelka. Najemna pogodba je v pripravi.

organizacije dela občine ter načrtovanja drugih, zasebnih projektov, ki so lahko z javnimi sinergični.

A kot rečeno, o proračunu je govoriti tako smiselno kot o predvolilnih obljubah politikov. Ni. Na začetku jih je obilje, na koncu pa se letina izkaže za včasih manj, večkrat pa za precej bolj ubogo.

Proračun in občinske strategije

Če bi bila realizacija proračuna 2011 v okvirih, kakor so sedaj zastavljeni, veliko, velikansko presenečenje, pa se že sedaj kot neprijetno presenečenje kaže odnos občinskega sveta, župana in ne nazadnje uprave ob pripravi občinskega proračuna v korelaciji do predhodno na občinskem svetu sprejetih zadolžitvev na raznih področjih. Gre za vprašanje konsistentnosti, načrtnosti delovanja občine. Če občina sprejme svoje sektorske strategije razvoja, je logično pričakovati, da se bodo te odslakavale v proračunih za posamezna leta. Spomnimo v povezavi s tem na dve področji, ki sta tudi za širšo javnost zanimivejši – področji kulture in športa.

Leta 2010 je novomeška občina sprejela strategijo razvoja športa. V strategiji je zapisano, da bo servisni objekt za tenis s prostori za kegljišče v športno rekreacijskem parku Portoval dokončan do leta 2010. Jasno je že, da ni bil. Za leto 2011 drugih načrtov sicer ni, je pa težko ali nemogoče verjeti, da če že v letu 2011 ne bodo zagotovili dela sredstev za velodrom, telovadnico pri OŠ Stopiče, ta bo najbrž edina doživela srečen konec, pa tudi za 25-metrski bazen v sklopu vzhodne tribune stadiona v Portovalu, pač tudi ti projekti v s strategijo najbrž premišljeno zastavljenem roku, torej do leta 2012, sploh ne bodo uresničeni. In tako se po dre cel sistem razvoja športa.

Župan je pred volitvami napovedal, da bo nova športna dvorana v Drgančevju, drugi so trdili, da je najboljša izbira Portoval, tretji, da bodo prekrili velodrom v Češči vasi, četrti jo vidijo na Bajnofu. Občinski svet je po volitvah in v luči iskanja primerne lokacije za dvorano, ki bo morebiti gostila evropsko prvenstvo v košarki, končno sprejel odločitev o Portovalu kot najbolj optimalni lokaciji. Je pa res, da je glede celotnega projekta še veliko neznank, seveda predvsem glede finančne konstrukcije projekta.

Zelo podobno velja za področje kulture. Kajpada, Novo mesto ima sprejeto tudi strategijo razvoja kulture za obdobje od leta 2009 do leta 2013. Če pogledamo v njej naloge na finančno najzahtevnejšem področju, torej na področju tako imenovane infrastrukture, vidimo, da bi se leta 2011, to je seveda letos, po strategiji morala že začeti prenova Narodnega doma. Ta naj bi prav med letoma 2011 in 2012 terjala tudi največji del finančnih sredstev, če bi se, kot je bilo predvideno, res zaključila do leta 2013. Predvidena je prenova Anton Podbevšek Teatra. Ta poteka in bo očitno tudi zaključena v roku, zastavljenem s strategijo, torej letos. Do leta 2012, kar pomeni najbrž z začetkom prav v letu 2011, naj bi bila izdelana tudi dokumentacija za Arheološki park Marof. Do leta 2011 je denimo predviden tudi zaključek investicije Knjižnica Mirana Jarca. Do leta 2012 pa naj bi bil urejen še nov Center LokalPatriot, pri katerem naj bi občina sodelovala. Po strategiji občinski proračun sicer ni edini vir prihodkov navedenih projektov, je pa vendarle bistven, ponekod celo večinski.

Morda še to: strategija kulture predvideva tudi, da naj bi v letu 2011 imelo področje kulture 6,75-odst. delež (brez investicij) v proračunu občine. Proračun kaže, da se tudi to ne bo uresničilo. Še več, delež proračuna, namenjenega kulturi, bo letos, če bo zastavljeni proračun realiziran v celoti, celo močno padel – na 3,5 %, medtem ko je bil delež kulture v lani realiziranem proračunu 6,1 %. Praktično enako velja za šport – v lani realiziranem proračunu je imel šport (brez investicij) 1,9 % delež, v letošnjem proračunu pa pada na 1,3 % celotnega novomeškega proračuna. Bomo pa tudi tu počakali, kaj se bo zgodilo na koncu leta.

In tudi za skoraj vse navedene investicije v občini

Župan je pred volitvami napovedal, da bo nova športna dvorana v Drgančevju, drugi so trdili, da je najboljša izbira Portoval, tretji, da bodo prekrili velodrom v Češči vasi, četrti jo vidijo na Bajnofu. Občinski svet je po volitvah in v luči iskanja primerne lokacije za dvorano, ki bo morebiti gostila evropsko prvenstvo v košarki, končno sprejel odločitev o Portovalu kot najbolj optimalni lokaciji. Je pa res, da je glede celotnega projekta še veliko neznank, seveda predvsem glede finančne konstrukcije projekta.

skem proračunu sploh ni sredstev ali pa so skromna. V roku bosta zato, to lahko postavimo skoraj kot dejstvo, realizirani le gradnja telovadnice ob osnovni šoli Stopiče ter prenova gledališča. Ob tem pa so na občini izven zastavljenega s strategijo športa začeli v povezavi z evropskim košarkarskim prvenstvom sanjati še o izgradnji nove športne dvorane v Portovalu. A domneva se, da bodo Američani pred tem s človeško posadko vnovič pristali na Luni. Oni ta pristanek načrtujejo za leto 2018.

Obljube in proračun

Podobno kot je razmerje med proračunom in sprejetimi občinskimi sektorskimi strategijami, je tudi razmerje med proračunom in predvolilnimi obljubami. Teh je bila cela množica. Znane so, v glavnem jih volivci najbrž niso pozabili. Precejšen del teh obljub v proračunu 2011 nima svojega mesta. Ima pa jih večina oziroma lep del mesto vsaj v trenutnem načrtu razvojnih programov občine. A ta je zelo fluiden. V tem načrtu se reči z lahkoto premikajo iz leta v leto. Poglejmo to zakonitost na kakem primeru.

Načrt razvojnih programov 2007–2010, ki je bil priložen občinskemu proračunu leta 2007, je recimo predvideval, da se bo prenova knjižnice zaključila leta 2008, da bo servisni objekt za tenis končan leta 2008, da bo Koštialova cesta prenovljena leta 2009, križišče v Žabji vasi pa leta 2007 itd. V načrtu razvojnih programov 2011–2014, ki je priložen letošnjemu proračunu, torej štiri leta kasneje, so ti projekti še kar notri, čeprav bi po tedanjih načrtih morali biti že davno zaključeni. Sedanji načrt pa pač pove, da bo prenova knjižnice končana do 2014, da bo servisni objekt za te-

nis končan v letu 2011 (a le če bo denar dal morebitni zasebni partner) ter da bo Koštialova cesta prenovljena v letu 2011, križišče v Žabji vasi pa morda kakega 2014. leta itd. Toliko torej o resnosti načrtovanja novomeškega razvoja, ki je pod roko občine.

Vsemu navkljub pa si o zadevah, ki jih vidimo v letošnjem občinskem proračunu, lahko pustimo sanjati vse do konca leta. Ne nazadnje imamo od lanske jeseni novega župana. Morda to pomeni kako spremembo.

Čajarna: Naj se vidi

Najbrž je še komaj kak Novomeščan, ki ne ve, da je na spodnjem koncu Glavnega trga čajarna. Najbrž pa ga skoraj ni, ki bi vedel, da se ta imenuje Stari most. Tako so se podjetni lastniki čajarne odločili, da se s tem problemom spoprimejo na najbolj javen možen način – z za staromestno merilo ogromnim reklamnim panojem, ki je dobil svoje mesto na koncu Kandijskega mosta. Glas o čajarni Stari most se bo sedaj zagotovo razlegel v srca vseh mimoidočih, kdo ve, če tudi do tistih, ki bi morali malo bolj paziti na podobo javnega prostora starega mestnega jedra. In če se to že zgodi, velja s trdo roko odpraviti še kak starejši greh, ki jih v bližini ne manjka. (foto: 27. 2. 2011)

Šmihelski most: Smetnjak na avtobusnem postajališču

Že res, da se na novomeških avtobusnih postajališčih ne tre ljudji, ki bi si s komolci radi izbojevali pot na avtobus. Pravzaprav je na novomeških postajališčih mali čudež, če sploh koga tam zagledamo. Pa vendarle, nekaj več občutka za varnost ne bi škodilo. Nerodno oblikovani nadstreški na novomeških avtobusnih postajališčih že tako ali tako jemljejo prostor prihajajočim, da pa je mera polna, pa sem ter tja za te reči odgovorni postavijo na steber nadstreška še smetnjak. Jasno, na način, da že tako ozek prehod mimo nadstreška še zožajo. Obilnejši tako komaj pridejo mimo. Nerodni pa je zato mimogrede pod kolesi avtobusa. (foto: 13. 3. 2011)

Glavni trg 10: Še ena »izvirna« rešitev

Spomnimo se lahko, kako vroča je bila zgodba, ko so urejali Hotel Krona na Glavnem trgu, pa so se varnostniki kulturne dediščine spomnili, da bi bilo primerno, da okna niso plastična, ampak lesena, pa da mora biti tudi vhod ustrezno oblikovan. In je lastnik malo pogledal po Glavnem trgu in se čudil, zakaj skorajda le on. Podobno se lahko čudimo, kako je ob aktualni adaptaciji objekt Glavni trg 10 namesto prejšnjega historičnega dobil sedaj zelo moderen izgled vhoda, za katerega pa bi se, tudi v kontekstu dogajanja v zvezi s Hotelom Krona, lahko zdelo, da z materialom in proporcijami ni v skladu z zeleno podobo žlahtne stavbe in še žlahtnejšega Glavnega trga. Ali pa so pravila v istem prostoru in ne glede spomeniške vrednosti sorodnih objektih za različne investitorje različna? (foto: 13. 3. 2011)

Besedilo in fotografije: Tomaž Levičar

Hiša kulinarike: Naj bo tudi za otroke in invalide

Gostišče na trgu je že praktično ob odprtju imelo na vходу tudi urejen dovoz za vozičke – naj si bo otroške ali pa invalidske. Čez čas so klančino odstranili. In nekaj mesecev so bile le stopnice. Otroške vozičke je bilo treba zato dvigovati, invalidi pa so se najbrž pred vhom kar obrnili. Zdaj so klančino, malo nalepotičeno, spet namestili. A tako kot ona prva tudi ta ni skladna s pravili, ki umerjajo izdelavo teh reči. Eno pomembnejših je, da je ob straneh rob, ki preprečuje, da bi voziček zdrsnil z nje. Tega ta klančina, denimo, nima. Če že ne zaradi splošne človeške ne previdnosti, bi to lahko uredili, vsaj odkar v zgradbi točijo alkohol. (foto: 27. 2. 2011)

Jakčeva: Svetloba sredi pločnika

Razsvetljenost je dobrodošla. Posebej ko pade tema. In nekaj temnega je moralo biti tudi v glavah onih, ki so postavljali luči na ovinku Jakčeve ulice. Že leta stoji kar sredi ozkega pločnika. Take reči sredi pločnikov so seveda nevarne. Še posebej ko morebiti pregori žarnica na svetilki. Se bo morda komu posvetilo, da bi reč popravil? (foto: 13. 3. 2011)

Zakaj Slovenija potrebuje 50+

Ivan Grill, fotografija Boštjan Pucelj

V Sloveniji imamo še vedno proporcionalni volilni sistem, in to kljub temu, da smo se slovenske državljanke in državljani že leta 1996 na referendumu v večini opredelili za večinski volilni sistem. Žal takšen predlog v nadaljnjem parlamentarnem postopku ni bil sprejet, ker je potrebno za spremembo volilne zakonodaje v parlamentu doseči 2/3 večino, ki pa je takrat ni bilo.

Oblikovanje različnih volilnih sistemov je sicer dolgotrajni zgodovinski proces in je odvisen od delovanja različnih medsebojno odvisnih dejavnikov. Kljub temu pa je glavna naloga volilnih sistemov določanje pravil iger, ko pridejo na vrsto volitve.

Sprememba volilnega sistema je v Sloveniji v bistvu še danes nedosegljiva realnost. Sedanji proporcionalni volilni sistem je še vedno priložnost, da se v državni zbor lahko uvrstijo relativno majhne politične stranke, ki pa praviloma med svojim članstvom nimajo ustreznih kadrovskega resursov, ki bi lahko bistveno prispevale k razvoju in kvaliteti političnega in družbenoekonomskega življenja.

Če analiziramo vse dosedanje državnozbornske volitve v času samostojne Slovenije, lahko ugotovimo, da je bila približno tretjina volivcev praviloma stalno levosredinsko opredeljenih in tretjina desnosredinsko. Tretjina volivcev pa se je ob vsakokratnih volitvah začasno opredelila glede na trenutne aktualne družbeno politične razmere oziroma je svoj glas namenila manjšim strankam. Zato so bile vse dosedanje koalicije sestavljene vsaj iz treh do štirih političnih strank.

Sicer se lahko strinjamo z zagovorniki proporcionalnega volilnega sistema, ki v svojih argumentih navajajo, da je takšen sistem najbolj pluralen, vendar ob tem spregledajo, da takšen sistem skoraj v celoti zamegli odgovornost največjih parlamentarnih strank, ki svojega programa zaradi izsiljevanja malih strank praktično ne morejo v celoti uresničiti. Sprejem strateških odločitev je povsem onemogočen, saj se majhne politične stranke zavedajo, da so v vlogi jezička na tehtnici in da odločajo praktično o vsem. Brez njihovih nekaj glasov ne more biti izglasovana nobena odločitev. Tako pa je objektivno vsa ost kritike vedno uperjena največji parlamentarni stranki, čeprav ta nima zadostne parlamentarne večine, da bi lahko zadeve sama sprejemala.

S takšnimi težavami smo se soočali v vseh dosedanjih

koalicijah, zato tudi v času svetovne gospodarske konjunktore nismo uspeli sprejemati nujno potrebnih reformnih odločitev, ki nam jih narekuje naša demografska realnost in vedno bolj tudi ekologija. Kljub dejstvu, da je trenutno vladajoča koalicija relativno močna, vsaj po številu poslanskih sedežev v parlamentu, se tudi ta nenehno sooča z veliki medsebojnimi težavami, ko se sprejemajo pomembne reformne odločitve. Prevečkrat smo lahko pričali medsebojnim koalicijskim usklajevanjem, beri uveljavljanjem ozkih strankarskih interesov, ki na koncu vedno vodijo v izkupiček slabih polovičarskih rešitev, seveda v korist najmanjših strank. In takšne rešitve so že vnaprej praviloma obsojene na neuspeh.

S podobnimi težavami smo se soočali tudi v Slovenski demokratični stranki, ko smo kot največja parlamentarna politična stranka v mandatu od 2004 do 2008 večinsko sestavljali vladno. Kljub dobremu in razvojno zastavljenemu programu, ki je zajemal reformo zdravstvenega, gospodarskega in socialnega področja, tega nismo uspeli v celoti uresničiti, saj nikoli ni bilo zagotovljene zadostne parlamentarne večine. Seveda zaradi majhnih strank.

V Sloveniji se vse od leta 2008 soočamo z vedno večjimi težavami na gospodarskem, finančnem, socialnem in političnem področju. Kljub dejstvu, da smo imeli pred začetkom finančno gospodarske krize v letu 2008 izmed vseh držav EU najboljša makroekonomska izhodišča in najmanjšo zadolženost, žal tega položaja nismo znali ohraniti in se uspešno spopasti s krizo. V večini evropskih držav in tudi v ostalih razvitih državah sveta se s krizo uspešno soočajo. Pri njih je že moč zaznati vnovičen gospodarski vzpon, pri nas pa se najhuje lahko šele pričakuje. Vsaj makroekonomske analitiki tako napovedujejo. Z določenim časovnim zamikom se kriza samo še pogloblja v najvitalnejšem gospodarstvu in konkretnih rešitev za takšno krizo Vlada RS in vladajoča koalicija še nista predstavili. Z nekaterimi nesmiselnimi ukrepi in zakoni krizo samo še poglobljata, in to predvsem na področju malega in srednjega podjetništva. Vsa ta mala podjetja in obrtniki so postali talci propadlih velikih poslovnih sistemov, predvsem gradbenih.

Samo še dobro leto nas loči do naslednjih državnozbornskih volitev, seveda če ne bo po kakšnem čudežu prišlo celo do predčasnih volitev, in takrat bosta vloga

in pričakovanje zmagovite politične stranke naslednjih parlamentarnih volitev med ljudmi še toliko večja. V SDS smo prepričani, da obstajajo realne možnosti, da bomo na naslednjih volitvah zmagali, in to kljub temu, da se je že sedaj proti Janezu Janši in celotni SDS začela izredna nizkotna negativna kampanja, ki v celoti temelji na lažeh in poizkusih osebne diskreditacije. Ne glede na to verjamemo, da nam bodo volivke in volivci zaupali vodenje države, in to v najtežjem položaju od osamosvojitve. SDS je največja politična stranka v Sloveniji in ima že izdelan program za izhod iz sedanje nezavidljive situacije, v kateri je Slovenija. Predvsem pa ima na voljo zadostno število usposobljenih ljudi, ki bodo lahko upravljali ključna delovna področja. To smo dokazali že v mandatu od 2004 do 2008, še posebej pa, ko smo vodili EU.

Kljub dobrim programskim izhodiščem in ustreznemu kadrovskemu naboru usposobljenih ljudi pa se lahko spet soočimo s težavo, ko bodo lahko ključne odločitve v rokah majcane politične stranke, ki bo lahko skozi šivankino uho prišla v parlament in postala del prihodnje koalicije. V SDS se zavedamo realnosti takšne situacije po naslednjih volitvah, zato smo si zastavili ambiciozen, vendar uresničljiv cilj, in sicer da na naslednjih volitvah dosežemo rezultat, ki bo blizu 50-tim odstotkom glasov volilcev, s tem pa bi dosegli absolutno večino v parlamentu. Samo v takšnem primeru bo vsa odgovornost in seveda tudi vsa priložnost za sprejemanje najodgovornejših odločitev zaupana naši politični stranki SDS. V tem primeru bo ob zaključku naslednjega mandata vsa odgovornost res lahko temeljila izključno samo na Slovenski demokratični stranki.

Seveda lahko povsem enako situacijo preslikamo tudi na lokalno raven. Dovolj je že, če pogledamo samo novo sestavo županove koalicije v Novem mestu. Vidimo lahko, da je sestavljena iz toliko političnih strank in »neodvisnih« list, da jih že težko samo naštejemo. In kdo bo ob koncu tega mandata nosil največjo odgovornost za očitne slabe odločitve in slabo vodenje občine? Župan zagotovo. In kdo še poleg njega? Upamo lahko, da ne opozicija.

Ivan Grill je poslanec v državnem zboru ter občinski svetnik v občinskem svetu Mestne občine Novo mesto. Je član Slovenske demokratične stranke.

Hitlerju lana Kershawa ob rob

Hibris, usodna zmota faliranega umetnika

Marijan Dovič, fotografija Boštjan Pucelj

»Kaj govori ta stric?« v Kraljevem govoru vpraša očeta, angleškega kralja Jurija VI, ena izmed njegovih hčerkic (nemara je to ravno mala Lilibeth, danes kraljica Elizabeta II?), ko ta na televiziji spremlja eno izmed osupljivih oratorskih tirad Adolfa Hitlerja s konca tridesetih let minulega stoletja. »Ne vem, kaj govori,« ji odvrne novopečeni kralj – odlično ga upodobi z oskarjem ovenčani Colin Firth, damam ljub tudi kot šarmantni Darcy – »a vsekakor to počne prekleto dobro!« In res, ni si moč misliti učinkovitejšega kontrasta, kot je ta med ognjevitim nacionalsocialistom, v svojem času najpopularnejšim voditeljem neke države, ki z dvournimi retoričnimi bravurami spravlja v ekstazo stotisoče, in med nerodnim jecljavcem vojvodo Yorškim, po domače Bertiejem, ki mučno jecljaje klone pred najpreprostejšim stavkom, ki ga mikrofoni spravlja v nemočno grozo in ki pomoč za svojo nesprejemljivo voditeljsko hibo išče pri čudaškem avstralskem govornem terapevtu.

Toda tu ne mislimo obnavljati vsebine aktualnega filma, ki žanje mnogo večjo pozornost in hvalo, kot bi si jo zaslužil. Raje bomo premišljevali o tem, »kaj govori ta stric.« To je seveda tudi eno izmed vprašanj, ki si jih zastavlja britanski zgodovinar Ian Kershaw v svoji referenčni, v akademskem svetu visoko cenjeni monografiji o Hitlerju, ki je najprej izšla v dveh zajetnih kosih (s podnaslovoma *Hubris*, 1998, in *Nemesis*, 2000), zatem pa še v skrčeni, a še vedno tisoč strani dolgi različici s preprostim naslovom *Hitler* (Allen Lane, 2008). Kershaw je tankovest, skoraj pozitivističen biograf; svojo pripoved tke iz številnih dokumentarnih niti, ki jih navzkrižno skeptično preverja, da bi se v blodnjaku slepil in potvorb dokopal do najprepričljivejše interpretacije. Njegova knjiga je zvesta naslovu: sledi kronološkemu loku dogodkov in nam omogoča »potopitev« v Hitlerjevo osebno zgodbo; njen junak vseskozi ostaja fuhrer, ob njem pa se izrišejo še drugi vodilni nacionalsocialisti. S te plati Hitler ni politična analiza, »umanjkata« ji tako razširjen zahodni kot vzhodni, komunistično-sovjetski zorni kot; še manj je njen namen natančna strateška analiza druge svetovne vojne. Pač pa imamo pred seboj referenčno zgodovinsko poročilo o tem, kako (in zakaj) se je zagrenjen provincialni propadlec iz obskurnih avstrijskih obrobij prikopal do neprimerljive moči, kako so se napol domišljene zavržene ideje nekdanjega vaganta in nesojenega študenta umetnosti zilile v ideologijo, ki je dvanajst grozljivih let oblikovala usodo milijonov.

Kershaw pove, da je bil njegov ključni problem študij Hitlerjeve moči; skušal je razumeti, kako se je demokracija v Nemčiji lahko v tako kratkem času sesedla v nasilno, krvavo diktaturo, pravni sistem pa se je sprevrgel v lastno karikaturu, in kako je lahko večinski del populacije, vse bolj potopljen v kult firerja, voljno sprejemal rastočo radikalizacijo režima in popolno koncentracijo moči v rokah enega samega človeka, vodje stranke, ki je v svojem ideološkem jedru skrivala komaj verjeten uničevalni genocidni program – in ugibajmo, le tako odvrten program je lahko spravljal v koalicijo zakleta ideološka sovražnika, kapital in komunizem. Kershaw skuša Hitlerjevo moč pojasniti s konceptom karizmatične avtoritete, ki je bila hkrati izdelek okoliščin, duha časa, političnih in gospodarskih razmer, utopij in deziluzij; pa vendar tudi osebnosti. Hitlerjevi osebnosti – četudi si je diktator v zenitu svoje moči umišljal napoleonske in bismarckovske poteze – po Kershawu sicer ne bi mogli reči »velika«; pa vendar: brez Hitlerja bi se zadeve odvrtele drugače. Kompleksnost zgodovinskih procesov, v katerih se prepletajo neštete silnice, onemogočajo, da bi iz posameznika naredili ekskluzivnega »grešnega kozla«; a če je kdaj bil posameznik, ki je utelstil usodni sovpad osebnega in kontekstualnega, je to ravno Hitler.

Ni presenetljivo, da je drugi del Hitlerjeve zgodbe – kruta *Nemesis* – sleherniku razmeroma dobro znan: anšlus, Češka, Poljska, Zahod in potem strahotna »vojna uničenja« s SZ, končni obračun z »židovsko-komunistično« svetovno zaroto, vojna na vse ali nič, na življenje in smrt. Ravno zato je morda bolj zanimiv prvi del, *Hibris*, ki zajema čas do leta 1936, leta polne konsolidacije diktatorjeve moči. *Hibris* je nadvse primerna prispodoba: beseda je namreč izvorno označevala arogantno, sakrilegično oholost, ali tudi »usodno zmoto«, ki protagonist v antični tragediji žene v končni propad. Hitlerjeva hibris se kaže predvsem kot bohotna rast njegove zaslepljenosti, opite samozaverovanosti, ki jo je hranila nebrzdana egomanija, popolna prepričanost, rastoča fanatična vera vase, oskrbovana z ekstatičnimi eksklamacijami mas, podpaljenih z besnečo propagando. Hitlerja se je držala do konca, ko so vse okrog njega iluzije že davno zapustile; morda je prav do zadnjega verjel v srečni obrat usode, sebe je resnično videl kot roko »previdnosti«; njegova odsotnost trezne presoje, presoje, da gola volja (do moči) ni vedno dovolj, je povzročala nepopisne katastrofe, trpljenje in smrt: morda mu je spoznanje prineslo šele rohnenje sovjetskih tankov nad glavo.

Odkod ta hibris? Prepogosti udarci »srečne usode«? Prvi izmed njih bi bil, tako Kershaw, očetovo privzetje priimka Hitler namesto Schicklgruber: kako bi pač zvenel »Heil Schicklgruber!«? V nadaljevanju se res izkaže, da je Hitlerju pogosto pomagal neverjeten splet srečnih okoliščin – na primer pri treh atentatih. In vse tja do prve zime na vzhodni fronti je kot oblastnik želel tak niz političnih, diplomatskih in vojaških triumfov, da ga je v resnici odneslo. Novopečeni politični agitator

in avtoritarni vodja obskurne bavarske ultradesničarske stranke, »bobnar«, ki je v začetku dvajsetih let verjel v genialnega trdorokega voditelja in njegov prihod označeval na shodih v pivnicah Monakovega, je sčasoma sam dozorel v pričakovanega mesijo, katerega roka je orodje previdnosti, avtoritarnega preroka, megalomana, ki vodi v prerod Nemčije, njeno etnično in rasno prečiščenje, in širitev lebensrauma, življenjskega prostora proti vzhodu.

Od kod vsa ta ideološka šara? Od kod njen protagonist, človek, ki je v zasebnem življenju ne-oseba in ki je po sposobnosti empatije popolna ničla? Je bil oče pretrd, provincialni uradnik, socialni plezavec, kolerični nasilnež morebiti? Je bila mama premeška s svojim scrkljančkom, razvajenim ljubljencem? Je kriv poraz na umetniškem polju, dvojni fiasko na slavni dunajski slikarski akademiji, pokopane velike sanje v nezgrešljivem slogu malih pred- in povojnih »prekucuhov«, ki so si lastno veličino wanna-be umetniških genijev zamišljali v paketu z brezdeljem, nastopaštvom in ceneno vero v lastno »misijo«? Je kriva nasprotujoča si seksualnost, morda poživljena le v onanirično-ekstatičnih govorih? Je kriv Wagner, ki ga je Hitler od mladosti do smrti strastno oboževal in se potapljal v mistične izkušnje prvinske Germanije, v zgodbe starodavnih junakov, kjer šteje le titanski boj na življenje in smrt, kjer vladajo izdaja, žrtev in herojska smrt – kot je sam Hitler pozneje dojemal vojno na Vzhodu, ki je prinesla *Götterdämmerung* tudi njegovemu režimu? So krivi (pan)germanski nacionalisti, ki so v dolgih letih pripravili teren za besno sovraštvo do Judov in zaničevanje Slovanov? Sta za strahotno socialno doktrino, kronano v *endlösung*, morebiti kriva kar Darwinov nauk ali pa Nietzsche, ki so ga nacisti veselo

Trenutek resnice

Natalija Mikec

Če je v potrošniškem paradizu konec minulega tisočletja v sociološkem smislu veljala fraza »Nakupujem, torej sem«, bi danes lahko rekli »Plaćujem, torej sem«. Namreč, plačilno zmožnih je ob vsesplošni zadolženosti vse manj, kredibilnost, vpliv in vrednost človekovega življenja in dela pa se bolj kot kdaj koli merijo po debelini njegove denarnice.

Ob koncu nakupa vedno nastopi »trenutek resnice«, poravnava računa. V svojstven izziv mi je opazovati glavne akterje trgovske prakse: tako kupce kot tudi trgovce v lokalnih trgovinah. Vedno znova ugotavljam, da tu poslovanje poteka zelo »po domače«. Konkreten primer izpred nekaj dni: srednješolec je kupil zgolj papirnate robčke in pustil blagajničarki razliko nekaj centov. Radodaren fant, ni kaj. Naslednja stranka – gospodinja – je nakupila hrane za nekaj dni v gotovino in je bila radodarna blagajničarka, saj je ni terjala za nekaj centov. Lepo. Prav zanima me, kaj bo sledilo, saj sem že na vrsti. Najprej plačilo moje položnice. Blagajničarka me vpraša, če zaokroži. V šali jo vprašam, če bo zaokročila navzgor ali navzdol, in me mrko pogleda. Jasno, da se za blagajno vedno zaokroži navzgor. Prav, si mislim, bom pa prihodnji mesec plačala nekaj centov manj. Ko pa ji dam gotovino še za plačilo nekaj živil, trgovka spet zaokroži navzgor in mi ne vrne razlike nekaj centov. Nič ne komentiram, saj kaže, da ji nisem všeč, in se pobrem iz trgovine. Žalostno pa je, če ne že nedopustno, da temeljita potek in finančni izid nečesa tako preprostega, kot je vsakdanji nakup živil, na simpatijah oziroma antipatijah trgovcev do kupcev.

Čisto nasprotno situacijo sem doživela pred desetletjem v Londonu. V Veliki Britaniji so imeli invalidom naklonjeno politiko zaposlovanja s posebnimi davčnimi ugodnostmi in bonitetami delodajalcu, ki je zaposlil prizadeto osebo, že v devdesetih prejšnjega stoletja in v nekem hipermarketu sem bila soudeleženka neljubega dogodka. Živila sem plačala z bankovcem za dvajset funtov, nakar mi je blagajnik vrnil razliko zgolj do deset funtov. Ko sem ga opozorila na to, me je začudeno pogledal, a že naslednji hip je bila poleg naju vodja izmene in vljudno vprašala: »Je kaj narobe, John?« Sprva nisem bila pozorna, a sem po njegovi rdečici in obnašanju ugotovila, da je malce hendikepiran, zato sem, ker je ostal v zadregi brez besed, pojasnila, kaj se je zgodilo. Trgovka me je prosila, naj počakam nekaj minut, in odnesla njegov blagajniški predal. V moji prisotnosti je stehala vse kovance in bankovce in takoj ji je bilo glede na težo bankovcev in kovancev ob blagajniškem izpisku dnevnega poslovanja jasno, da se je blagajnik uštel. Opravičila se mi je in mi vrnila bankovec za deset funtov.

Zanimivo pri nakupih v trgovinah v Veliki Britaniji je tudi, da ko plačuješ z bančno kartico, te blagajnik ob plačilu vpraša, če želiš gotovino. Pri nakupu lahko torej opraviš tudi mini dvig namesto na bankomatu, saj ti trgo-

vec vrne razliko v gotovini do zneska, ki mu ga navedeš. Osebo sicer nisem imela možnosti takšnega poslovanja, saj pred petnajstimi leti Slovenija še ni bila v Evropski uniji in nisem mogla plačevati s kreditno kartico. Na njihovi banki sploh nisem smela imeti limita. Uporabljala sem lahko zgolj in edino denar z dejanskega stanja na svojem bančnem računu na banki oziroma z bančnega avtomata.

Vendar se načeloma v Sloveniji tudi dogaja praksa »vračila gotovine« na plačilo z bančno kartico. To se zgodi v situacijah, ko se blagajnik zmoti in ne vnese pravega zneska v bančni terminal, denimo kadar pozabi upoštevati popust. Tudi to se mi je zgodilo pred kratkim v bližnji trgovini, v kateri je nevesč blagajnik opazil svojo zmoto in mi vrnil znesek popusta v gotovini. Hvaležna sem mu bila za poštenost, saj jaz nisem opazila njegove napake. Žal so takšne izkušnje prej izjema kot pravilo.

V obdobju plastičnega denarja in široki paleti različnih bančnih transakcij je denar v fizičnem smislu postal zgolj iluzija, zato ne preseneča dogodivščina neke starejše ženičke, ki je dvignila vse svoje prihranke na banki samo zato, da je »dejansko videla kupček svojega denarja«, kot je razložila pri bančnem okencu, nakar jih je takoj zatem spet položila na svoj bančni račun. S tem si je polepšala svoj dan ali dva ter navidezno kar bolj lahko zapustila banko.

Dokler obstaja kritje na bančnem računu, je vse lepo in prav. Spomnim se nasveta, ki mi ga je dala moja pokojna mama – računovodkinja, ko sem odprla svoj prvi tekoči račun v začetku devetdesetih. Rekla je, da naj zgolj pazim, da mi poslovanje v limitu ne bo postalo življenjski slog. Prijatelji in znanci se mi danes smejejo, rekoč, kje pa živim s takšnim razmišljanjem, saj se večina izmed njih že vrsto let utaplja v fiktivnem denarju na bančnih računih oziroma posluje z denarjem, ki ni nikoli v resnici njihov. Kakšno finančno breme predstavlja bankam vsesplošna zadolženost komitentov, raje ne razmišljam. Jasno je, da je bilo samo vprašanje časa, kdaj bo prišlo do finančnega krča celotnega sistema, saj se vse vrača in slej ko prej plača.

Ko se sprehajam po Novem mestu in opazujem prestižne avtomobile pred dih jemajočimi hišami, se vprašam, kje sem bila, ko so se delile karte. Zdrznem se v zadregi, ko se zavem, da sem v tem času nabirala tuj intelektualen kapital, ki pa ga sedaj ne morem unovčiti, ker mi rodno mesto ne da niti možnosti niti priložnosti za to. Uresničile so se besede starejše predstojnice nemškega oddelka na filozofski fakulteti, ko mi je napisala priporočilo za študij na tuji univerzi: »Natalija, če hočeš biti revna, ti kar študiraj.« Morda pa je temu bilo torej vedno tako, le da v brutalnem kapitalizmu, v katerega smo padli iz samoupravno-socialistične uravnilovke, neusmiljeno padajo maske. Skrb za splošno blaginjo so zamenjali sebični parcialni interesi.

prepisovali in dvomljivo kvalitetno interpretirali?

Vsekakor je ena izmed odlik Kershawovega Hitlerja ta, da nam prikaže, kako so se člani strahotne ideologije sestavljali v mozaik počasi, korak za korakom. Njena združevalna točka ni bila idejna konsistenca, temveč Hitlerjeva osebna moč. A tudi te ne smemo razmeti tako, kot jo je želel prikazati sam: krmaril jo je namreč inteligentni oportunist, ne pa brezkompromisna volja. Od tod tudi potreba po fabrikacijah, ki jih je zgodovina gibanja polna: od Hitlerjeve knjige Mein Kampf do propagandnih filmov Leni Riefenstahl. Ja, presenetljivo, dvajsetletni Hitler je bil v zimi 1909 ne več ne manj kot dunajski klošar, leta 1913 pa se je izmaknil vojaščini v Avstro-Ogrski, da bi bil leto pozneje (pomotoma!) sprejet v bavarsko armado. Po vojni vojske ni zapustil le zato, ker ni imel pametnejše kariere na izbiro. In ravno vojska je zaznala njegov demagoški dar, ga naučila propagandističnega posla in mu ponudila ideološki material. Drugače rečeno: Hitler je bil najprej »lobist«, piarovec internega vojaškega obračuna z levico; veliki oportunist, če je treba: le »uglasbil« je, kar je bilo v zraku. Se je v stranko DAP – kasnejše naciste – vpisal po nalogu nadrejenega kapitana? Gotovo ni bil sedmi član te stranke, kot je pozneje v govorih hropeč opeval »čase boja«: izkaznica št. 7 je ponaredek in z njo vred še marsikateri element kulta firerja.

Branje Hitlerja je nagrajujoča izkušnja: Kershaw je odlični pisatelj, jezikovno izbrušen, že tako napeti zgodbi zna dodati trenutek suspenza in tako ustvarja skoraj žanrsko literaturo, ne da bi bil »resnicoljubni« bralec zategadelj kaj na škodi. Brez dvoma ga moramo takoj priporočiti kot obvezno čtivo vsem tistim, ki danes nekam prelahkotno operirajo z nacističnimi paralelami.

Kultura za Slovence kot astrološko znamenje

Tina Ban, fotografija Boštjan Pucelj

Čeprav je od 8. februarja minilo že kar nekaj časa, je to verjetno najbolj svojevrsten med slovenskimi prazniki. Zato je nujno, da se nanj spomnimo tudi v naši kolumni. Ni veliko narodov, če sploh kakšen, ki bi nacionalni kulturi posvetili dela prost dan. In prav tako jih je malo – v Evropi najdemo le še Portugalce in Fince –, ki s tolikšnim zanosom praznujejo dan svojih pesnikov. Ta nenavaden praznik pri tujcih skoraj praviloma izzove odobravo – če čudenje. Le redki vedo, da je bila narodna kultura, predvsem njen jezik in jezikovna umetnost, stoletja najpomembnejše zagotovilo preživetja slovenske identitete.

Zanimivo je, da slovensko kulturo še vedno razumemo predvsem kot umetniško izražanje. Na dan kulture se obiskujejo gledališča, koncerti in drugi umetniški odri, recitira se slovenska poezija in tudi Prešernove nagrade podeljujejo predvsem umetnikom. Pa vendar je kultura veliko širši pojem. Kultura ima toliko drobnih, vsakdanjih, manj vzvišenih pomenov! Kultura je način, na katerega prodajalka ponuja svoje blago na tržnici, so barve, v katere se oblačimo, je ton, s katerim nagovorimo sosedo, prostor, kjer preživljamo prosti čas, so teme, o katerih razpravljamo med klepetom ob kavi, čustva, ki jih doživljamo med čakanjem v vrsti, je glasba, ki jo tulimo v noč ob koncu zabave, in tista, ki nas poživi v megleno mrzlem jutru. Kultura je odločitev ali bomo plastenko odvrgli na tla ali v koš za odpadke. V veliki meri bo narekovala tudi ali bomo nedeljsko popoldne preživeli med okopavanjem solate na vrtu, med branjem knjige v postelji ali v gostilni pri gurmanskem kosilu. Kultura je način, kako doživljamo vsakdan, kako se odzivamo na politične dogodke, kako sprejemamo druge, še bolj pa način, kako doživljamo sebe.

Še posebej pri Slovencih, ki do nedavnega nismo imeli svoje države, je kultura vsakodnevnih intimnih navad postala ena bistvenih sestavin narodne identitete. Narod, ki se v preteklosti ni mogel identificirati s politično tvorbo, v kateri je živel, z njenimi političnimi voditelji, njihovimi uradnimi miti in političnimi cilji, se je toliko bolj navezal, če ne celo zavezal svoji vsakodnevni kulturi in njenim vzorcem. V njej je našel varnost, zavetje pred pogosto nenaklonjenim zunanjim svetom ter svojo distinktivnostjo. Očitno se je bal, da ga bo – če bi jo prehitro spreminjal, če bi začel delovati, razmišljati in se obnašati kot drugi – posrkalo v brezimnost. Čeprav je ohranjanje kulturnih navad Slovincem po eni strani omogočalo preživetje, pa

so številne skozi čas postale železne srajce, ki so, po tem ko smo jih prerastli, oteževale dihanje in onemogočale nadaljnjo rast. Ko prebiram kritične članke v Parku, ki opozarjajo na okostenele navade Novega mesta, se pogosto spomnim, kako dušec je lahko njihov oklep in kako močno lahko žuli posameznike, ki si želijo spremembe.

Z znancem astrologom sva imela nedavno pogovor o astrološkem pogledu na slovensko kulturo in zanimivo je bilo primerjati, kako astrološke ugotovitve sovpadajo s tistim, kar sta o njej večkrat zapisala humanistična znanost in umetnost. Kot je pravil, naj bi Slovence najbolj prevladujoče določalo astrološko znamenje raka. Rak je znamenje, ki izraža veliko navezanost na dom in na vse, kar se čuti kot domače. Marsikaj, kar velja za domače, je pri Slovencih pridobilo status svetinje. Domači jezik in domača literatura sta dobila svoj praznični dan, domača vas in domača hiša sta postali osrednji temi skoraj vsake narodnozabavne popevke, domača hrana, če je le mogoče, pridelana na domačem vrtu, pa tudi v urbanem okolju še vedno najde pot na krožnike svetega nedeljskega kosila. Tovrstna zavezanost domačemu se zdi tako samoumevna, da številni niti ne opazijo, kako edinstveno slovenska je pravzaprav. Rak prisega na navade, ki se jih nauči v domači hiši, na udobje domače rutine ter na odnose z domačimi ljudmi, ki so kljub morebitni nekakovosti zanj še vedno privlačnejši kot odnosi z nepoznanim, nedomačim svetom. In ne nazadnje je rak tudi znamenje občutljivosti, bogate čustvenosti, tenkočutne empatije in globokega doživljanja medosebnih odnosov. Tudi to astrološko ugotovitev bi lahko potrdili s številnimi primeri iz slovenske kulture. Izpovedovanje čustev skozi lirčno poezijo je – glede na število pesniških zbirk, ki izidejo pri nas – morda najpriljubljenejši nacionalni šport. Čustvenost, čeprav se nerada kaže v javnosti, ni le tesno povezana z globokim občutenjem sebe, temveč tudi drugih. Verjetno jo tudi to eden od razlogov za visoko občutljivostjo za socialne krivice, trpljenje in neenakosti, ki Slovence praviloma razburijo močneje kot neprijetni politični dogodki. Omenimo pa lahko tudi nagnjenost k iskanju globljih, trajnejših medčloveških odnosov, kar je nekaj, česar se Slovenec vedno znova zave v družbi različnih tujcev, ki se radi hitro zadovoljijo s t. i. small talkom, površnim pogovorom.

Človek sodobnega, individualiziranega časa nerad verjame, da kultura tako močno določa njegovo bit. Skoraj grozljivo se mu namreč zdi, da bi ga njene nevidne niti

obvladovale podobno kot lutkar obvladuje svojo marioneto. Morda nacionalne kulture v dobi globalizacije res izgubljajo svoj nekdanji vpliv na posameznikovo življenje, pa vendarle na povsem intimni ravni ugotavljam, da ta še zdaleč ni izginil. Odkar življenje delim s tujcem, se je moje zavedanje kulturne determiniranosti močno razširilo. Vsakdanje, na videz povsem nepomembne reči, kot so način nakupovanja, kuhanja ali ravnanja z denarjem, so močno pogojene s kulturo in njihova izguba se lahko hitro občuti kot izgublja identitete. Ravno globalizacija je čas, v katerem lahko svojo kulturo na novo premislimo, jo poglobimo in razširimo ter se zanjo tudi drugače postavimo. Slovenska kultura danes ne potrebuje še večje samokritičnosti. Bolj kot to potrebuje dialog z zunanjim svetom. V njem bi morala bolj na široko odpreti vrata svoje domačije brez strahu, da bodo gostje preobrnil red v hiši. Ne gre za to, da bi nekritično posvajala tuje kulturne vzorce, temveč da bi jih premislila in ob njih bolje spoznala sebe. Nekritično vztrajanje pri domačijstvi v hitro razvijajočem se svetu ne more več zagotavljati preživetja – kvečjemu obratno. Dialog z drugačnostjo pa nam lahko prinese nekaj dragocenega, tj. večje zavedanje o lastni vrednosti. Tisto, čemur se pripisuje vrednost, je tudi smiselno ohranjati, oziroma še več, tisto, kar imamo za vredno, smo v imenu dobrobiti in pestrosti človeške civilizacije tudi dolžni ohranjati.

Tek v naravi, kolesarjenje, smučanje, športno plezanje, tek na smučeh, turno smučanje, deskanje na snegu in dolgi sprehodi so po navadi rekreativni športi sodobnega človeka. Če poleg dodate še kilometre, frekvenco in težavnost, pa že težko ločimo med profesionalnim in rekreativnim športnikom. Romana Tomšič je profesorica športne vzgoje v osnovni šoli Stopiče. Nekajkrat na teden preteče po 10 kilometrov, kolesari vsak teden, udeležuje se smučarsko tekaških maratonov, pretekla je že nekaj klasičnih maratonov (Ljubljana, Sežana, Radenci). »V hosti sem vsak dan,« pove o svojem bližnjem okolišu, kamor se zapodi s tekaškimi copati za uro ali dve vsak dan. Vse to je za njo samo rekreacija.

Kakovostno preživljanje prostega časa v naravi, kjer ni hrupa, onesnaženja in človeške nevoščljivosti. Živi na robu naselja, kjer je gozd prvi in drugi sosed. Tekmovanj ne mara, udeležuje se jih zaradi druženja in lepih spominov. Je pionirka športnega plezanja na Dolenjskem. Leta 1988 je bila tudi udeleženka prvega državnega tekmovanja v tej športni panogi. Takrat so tekmovanja potekala še v naravni steni, in sicer v plezališču Osp na Primorskem. Kljub svojim letom pri plezanju za seboj še vedno pusti skoraj vse mladce in mladenke naše širše regije, saj ima izvrstno tehniko plezanja. To mladi plezalci zelo zanemarjajo in vsi stavijo samo na moč. S plezanjem se je začela ukvarjati na fakulteti, ko so jo starejši kolegi povabili v hribe. Nekaj let se je nato ukvarjala z alpinizmom, kasneje pa prešla v športno smer plezanja. Njeni vzponi so zapisani tudi v zgodovini ženskega alpinizma pri nas, saj je naredila tudi ene izmed prvih ponovitev nekaj klasičnih plezalnih smeri (v mešanih navezah). Med njimi Pajkovo stredo v Ospu, ki je bila v tistem času največja previsna skalna smer na svetu.

Romana Tomšič

Portret Žabje vasi

Besedilo in fotografije: Boštjan Pucelj

Nekoč je bila vas, danes pa kot krajevna skupnost predstavlja del naselja Novo mesto. S širjenjem mesta oziroma prodiranjem podeželja v mesto se je ločnica vasi in mesta zabrisala in mesto je tako rekoč »pojedlo« svoje bližnje podeželje. Ena takih vasi je tudi Žabja vas. Ime nosi po žabah, čeprav bi marsikdo lahko glede na trenutno situacijo zelo podvomil v pristnost imena. V območju Drgančevja in na območju današnjega poslopja Kmetijske zadruge Krka se je nekoč kopala glina. Pri izkopu se je voda nabirala na površju, kamor so se naselile žabe. Danes mimoidoče na to ime spominja novoletna okrasitev te krajevne skupnosti, ko na vhodnih točkah v to območje vaščani postavijo smreko z velikim okraskom florescenčne žabe (pri Krnčevi kmetiji, na semaforiziranem križišču za tovarno Revoz, pri bencinskem servisu OMV ter pri drevesnici Prešeren. Žab že dolgo ni. Večina meščanov vas pozna po omenjenem križišču. To po prometu najbolj obremenjeno križišče Novega mesta povezuje cesto med središčem Novega mesta in Šentjernejem ter državno cesto, ki povezuje Belo krajino z avtocesto za Ljubljano oz. Zagreb. Velike zastoje v konicah naj bi rešili z izgradnjo vzhodne obvoznice, vendar se glede na minule izkušnje z gradnjo cest še nekaj let ne obeta bistveno izboljšanje razmer. Nekoč izključno vas s kmetijsko dejavnostjo, kasneje stanovanjska soseska z obilo zelenih površin. Prihodnost ni ravno rožnata, zlasti zato ker bodo na južnem obrobju naredili navezovalno

cesto 3. razvojne poti, ki bo uničila vse zelene površine med Žabjo in Gotno vasjo. Poleg ceste pa so vse okoliške parcele (razen manjšega gozda) spremenili v trgovsko-poslovno cono. V upanju, da se bo vsaj delno razbremenil tovorni promet za Revoz in tranzitni promet proti Beli krajini, pa si marsikateri stanovalci nadejajo mirnejšega življenja. Prebivalci so pretežno starejši. Zadnja leta se je trend nekako obrnil in opaziti je mnogo družin s številnimi otroki. Glavnina naselja se je gradila med 1960 in 1970, ko so nastajale tipične socialistične dvodružinske hiše, postavljene vse vprek brez urbanistične zasnove in komunalne infrastrukture. Ta se je urejala desetletja kasneje, a ozkih cest ni bilo mogoče ustrezno razširiti. Z novim občinskih prostorskih načrtom so vaščani dosegli, da so na vhodnem območju, kjer so gozd in nekaj travniških površin, prostor rezervira za športno rekreacijski park Osredok. Ta bo namenjen celemu mestu in novemu univerzitetnemu kampusu. V parku bodo površine namenjene izključno rekreativnim športom. To pomeni športom, ki ne zahtevajo stavbne infrastrukture (tek, kolesarjenje, tek na smučeh, rekreacijski nogomet, balinanje). Tam raste tudi Napoleonova vrba, ki je zaščiten kot naravna kulturna dediščina. Zgodbo neke vasi ali sedaj dela naselja pa je najlaže povedati skozi zgodbe ljudi. Izbral sem 12 vaščanov, ki s svojim delom, z energijo in voljo sooblikujejo življenje v krajevni skupnosti.

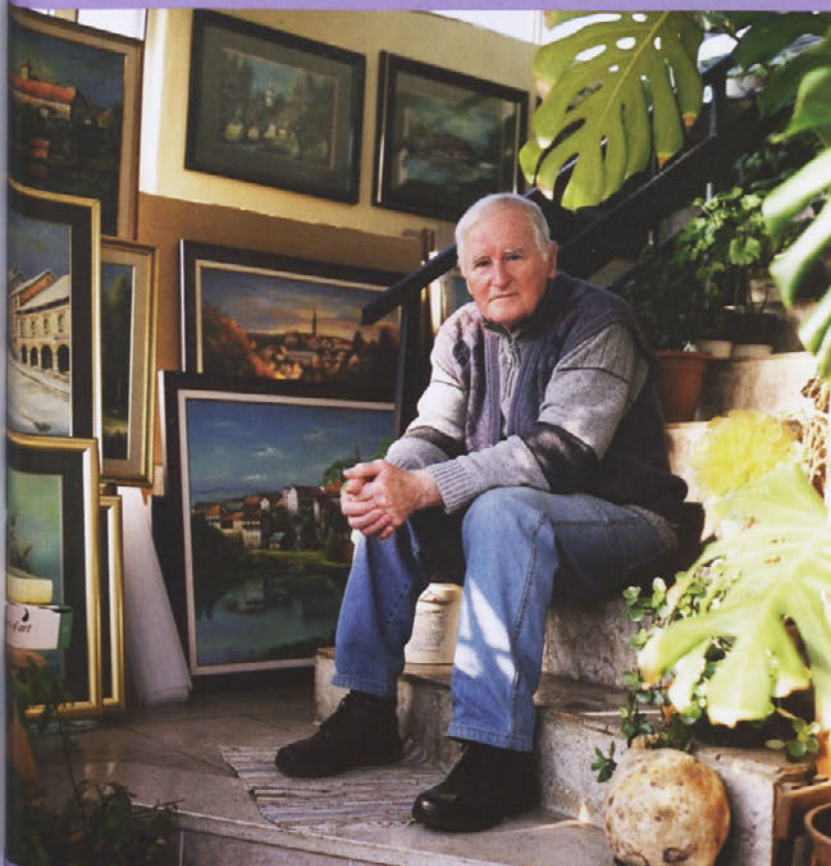
Jože Leopold Kukec

»Moj življenjski opus se je končal z OPN, v katerega je vključen športno-rekreacijski park Osredek, ki bo nekoč eno pribežališče Novomeščanov. Prostora je dovolj za vse, ker so zasnove krasne. Smo preblizu mesta, da bi delali svojo cerkev, kulturni dom, gasilski dom ...« svoj pogled na mesto ubesedi Jože Leopold Kukec, eden glavnih krivcev za nastanek parka. V bogati karieri na področju družbenih, mestnotvornih dejavnosti se je vedno boril za dobro Novega mesta in iskanju pravičnih rešitev za soljudi. »Narejen sem tako, da ko sem bil občinski svetnik in zavezan določeni stranki, sem podprl tudi tiste ideje, predloge, ki so zrastle na dvorišču konkurenčne stranke. Jaz nisem sovražno razpoložen do nikogar, tudi ne kuham zamere. Kakšnih stvari res ne pozabim, ampak zamere pa ne kuham.« Je zakladnica zgodovinskih podatkov, anekdot in človek lepih besed. Mnogim se je trajno ohranil v spominu kot matičar, tako rekoč uradnik, ki mladoporočenca popelje čez poročno ceremonijo. Pa vendar on ni bil navaden birokrat. Njegove poročne slovesnosti so bile polne navdiha, romantičnih, optimističnih in toplih besed. Na vsako poroko se je posebj pripravil, se osebno angažiral, in če se je le dalo, je z novimi zakonci preštudiral vse podrobnosti. Tako so bili njegovi nagovori zelo osebni, polni čustev in radosti. V ta ritual je prinesel življenje. Prav to je njegov značaj. Odlikujejo ga skromnost, dobrotelost in pozitiven pristop. »Vesel sem, če lahko naredim kaj koristnega za družino in za širšo skupnost. Ne da ima odmev, ampak da je koristno.« Kot predsednik krajevne skupnosti je za novo leto vedno odšel peš po krajevni skupnosti in osebno voščil vaščanom vesele praznike ter jih razveselil s stenskim koledarjem ali z drugim priročnim darilom. Gesta, ki pove vse o tem človeku.

Tone Dolinšek ima poleg družine še dve ljubezni. Eno so čebele, drugo pa golobi pismoonoše. Odraščal je v sosednji Gotni vasi, nato pa se je priženil v Žabjo vas. Čebelarstvo je zanj hobi, ki pa je prazaprav način življenja, saj dela nikoli ne zmanjka. Spomladi in poleti je paša, jeseni in pozimi pa se je treba pripraviti na naslednjo sezono. Popraviti panje, najti lokacije in urediti polno malenkosti, ki pripadajo čebelarstvu. »Na kamionu imam 60 panjev. Prej smo vozili po Jugoslaviji, zdaj pa bolj po domačih krajih. Bizeljsko, Bela krajina, Kočevski rog, Dolenjska. Prej sem imel 2 kamiona, sedaj imam enega,« pojasni Tone. Za čebelarstvo se je zanimal že kot 6 let star otrok. Najprej je bil čebelar samo doma, zadnjih 25 let pa čebele prevaža. »Če bi v Žabji vasi postavili kamion, bi dobili mešani med. Tu rase jelka, hoja, nekaj akacije je v bivših vojaških skladiščih, splošno pa cvetijo bolj rožice. Tu med ni sortiran, kot na primer tam, ko hodim v Belo krajino. Takrat pretežno kostanj cveti in pridelam kostanjev med.« Za hišo pa ima postavljen tudi velik golobnjak, ločen na dva dela. V enem je moška populacija golobov, v drugem pa ženska. To so posebno vzgojeni golobi, ki priletijo domov. To pomeni, da jih odpeljejo na neko lokacijo in potem se golob vrne v svoj domači golobnjak. Ker so jih v zgodovini uporabljali kot neke vrste poštarje, se jih je prijelo ime pismoonoše. V Novem mestu obstaja tudi klub ljubiteljev športnih in okrasnih golobov Pismoonoš, katerega aktivni član je tudi Tone. V klubu skrbijo za izobraževanje in vzgojo članov ter za varovanje, opazovanje in preučevanje golobov kot ptičje vrste v naravi. Poleg tega se udeležujejo domačih in mednarodnih razstav in tekmovanj. Največja razdalja, ki jo je uspešno preletel Tonetov varovanec, je 750 kilometrov.

Tone Dolinšek

Franc Urbančič

Barve so doma na Knafelčevi ulici pri slikarju Francu Urbančiču. Uokvirjena olja na platnu se nizajo iz ene sobe v drugo in nato še v celo skladownico. Vseh ustvarjenih je prek 1500, danes pa krasijo dnevne sobe tako v Španiji, Franciji, Avstraliji, Združenih državah kot tudi v vsaki hiši v Žabji vasi. Intenzivne barve, nianse in motivi dolenske pokrajine zaznamujejo njegovo platno. Slika krajino in kulturno dediščino Dolenjske, včasih pa pogleda tudi v Belo krajino. Kastelčev mlin, Otoški, Topliški, Seidlov, mlin v Žužemberku ... Cela zakladnica duha minulega časa se zbira na sliki kot fotografija, ki bi bila narejena tistega davnega leta, ko so bili mlini še v najboljši kondiciji. Takrat so bile fotografije še črnobelega. Urbančičeve slike pa niso samo namišljene podobe neke preteklosti, so natančne kompozicije z naštudiranimi avtohtonimi detajli. »Tukaj je stal prvotni mlin. Novejši mlin je bil tule. Sedem koles je imel. Vidiš tukaj luknje za kolesa? Tukaj so žlebovi ...« podrobno opisuje mlin v Drašči vasi od nastanka vse do danes. Slikarstva se je učil iz literature, vsebinske elemente posameznega objekta pa prebira iz posameznih strokovnih člankov, etnoloških zapisov, fotografij in skic. Nič ni naključje, vse je skrbno premišljeno in narisano, prav tako kot se je svojega dela lotil v sosednji tovarni IMV in kasneje v Adrii, v kateri je prejel tudi diplomu inovatorja za svoj kreativni donos v podjetju. Je član likovne sekcije Jutro pri novomeškem Društvu upokojencev in član Kulturno umetniškega društva Revoz, ki je edino tovrstno društvo v Sloveniji, ustanovljeno v tovarni. To združuje literate, pevce in likovne ustvarjalce.

Marija Novak je gospodarstvenica. Je direktorica podjetja Novak, izpušni sistemi, ki se ukvarja s proizvodnjo, servisom in montažo izpušnih cevi. Letos bodo praznovali že 35 let delovanja. So vzorno gospodarsko podjetje, ki raste počasi, vendar zelo uspešno. V prihodnjih letih bodo odprli nov obrat v obrtno industrijski coni Cirkava. V mestu sta z možem začela bivati leta 1966, ko sta si zgradila hišo. Na tej lokaciji takrat ni bilo ne ceste ne elektrike. Leta 1976 je mož ustanovil podjetje, saj je imel zaradi lokacije (bližina Karlovške ceste) dolgoročno lepe možnosti za uspeh. Včasih je bil to skoraj najpomembnejši dejavnik za obstoj in razvoj podjetja. Soproga je bil kovinarske stroke in po srečnem naključju je kupil opremo v Mostu na Soči in tako začel dejavnost v Novem mestu. Tisti čas so bili s to dejavnostjo prvi v Novem mestu in širši okolici. V Jugoslaviji je veljal zakon, ki je določal, da imaš kot zasebno podjetje lahko zaposlenih največ 5 ljudi. Za njihovo dejavnost je bilo to izključno premalo, saj ne bi mogli zadovoljiti celotnega delovnega procesa. Zato sta se z možem odločila, da tudi ona odpre svoje podjetje, in to bi lahko rešilo kadrovske težave. Ko danes Marija pomisli v preteklost, bi se spet odločila za enako pot, čeprav nikakor ni bila lahka ali lagodna. Za uspešnost poslovanja so zagotovo krivi tudi njuni skrbni otroci, ki uspešno nadaljujejo družinsko tradicijo. Prosti čas preživlja v sodobno urejeni zidanici, kjer ob zaključku koledarskega leta priredi srečanje članov krajevske skupnosti in sogovornikov iz mestne občine. Vaščani jo poznajo kot osebo, ki ne glede na status, ki ga ima, ni nikoli izstopala ali se z njim hvalila. V svetu krajevske skupnosti dejavno sodeluje že 20 let in nikoli ni odrekla pomoči za udarniške akcije krajevske skupnosti. Pri njej si vedno dobrodošel.

Marija Novak

Jože Smole

»Žabja vas je bila vedno kolesarska točka. Zrimšek, Antončiči, Mihajloviči, vsi so bili leta 1972 med ustanovitelji Kolesarskega kluba Novo mesto,« pove Jože Smole, dolgoletni vrhunski kolesar. »Tu je bilo leglo kolesarstva v Novem mestu.« Poleg naštetih v Žabji vasi domujeta še Sandi Bayer in Jure Zrimšek, sin enega izmed pionirjev kluba. Jože je začel trenirati kolesarstvo leta 1977 pri 12 letih. Že kot mladinec je prišel v slovensko reprezentanco in kasneje v jugoslovansko. Vrhunec uspehov je bila udeležba na olimpijskih igrah v Seulu leta 1988, na katerih je še s tremi kolegi kot ekipa nastopil na kronometru. Kronometer je bila tudi njegova paradna disciplina. »Ko je bila še Jugoslavija, nas je bilo nekaj milijonov več in selekcija je bila huda. Lepo je bilo. Dolgo potovanje, odprtje, nepopisni spomini. To je doživetje!« Leta 1990 je nehal aktivno dirkati in se posvetil poslovni dejavnosti servisu in trgovini koles. Če je kot reprezentant treniral skoraj vsak dan, mu tudi danes v poslovnem svetu ni nič manj prizanešeno. Tempo je hud. Vsak teden nova kolesa, oblačila, čevlji, oprema, ki jih testira po koncu službe neposredno v praksi. »Mi delamo cel dan, potem pa grem jaz po službi na bicikel se mal zapelat. Tam 50, 60 kilometrov,« skromno doda. Na leto naredi do 25 tisoč kilometrov, zadnja leta morebiti kak tisoč manj. Kondicija, volja, predvsem pa izkušnje so nedvomno njegova domena, saj kolesarska trgovina v Žabji vasi, ki je bila ena prvih v Novem mestu, še vedno velja za zelo priljubljeno med kolesarji. Pred vhodom imajo tudi gumomat, če vam slučajno ponoči ali po obilnem nedeljskem kosilu počí zračnica.

»Jaz sem odvisnik,« resno pove Stane Prešeren. »Od vremena,« doda in se veselo zasmije. Pri njih se boste vedno nasmejali do ušes, saj zbadljivih hudomušnih pripomb nikoli ne zmanjka. Hiša družine Prešeren je nekoliko odmaknjena od naselja, čeprav stoji tam že od nekdaj. Mogoče bi bilo bolje reči, da jih strnjeno naselje še ni požrlo. Cesta mimo njih je bila nekoč glavna pot iz mesta proti Beogradu. Ko je po vojni prišel naokoli sam maršal, je v gozdu naokoli mrgolelo policistov. Prešernovi imajo drevesnico, kjer gojijo sadike sadnih in drugih dreves. Na koncu posesti pa boste zagledali veliko nagnjeno stoletno vrbo, ki ji pravijo Napoleonova. »Ime je dobila po govoricah, ki so šle od ust do ust. Kot strokovnjak lahko rečem, da je toliko stara. Al to je velika vrba, samo je votla, zato je nemogoče letnico dokazati. 200 let ima zagotovo.« Stane poskuša podtakniti tudi podmladek na obstoječem mestu, vendar je zemlja tu tako izčrpana, da se noben ne prime. Če bi ga zasadili nekaj deset metrov stran, bi se prijel. »Tlele doma mi zrastejo ko plevel na vrtu, samo kol zabiješ pa rastejo.« Vendar pa je Stane med nežnejšem spolom poznan predvsem po svojih orhidejah. Ta zabaven gospod ima v svoji zbirki prek 300 različnih orhidej, popisanih z botaničnimi imeni, ki jih intenzivno zbira zadnjih 20 let. Nekaj jih je pripeljal celo iz Južne Amerike, kamor so šli z društvom ljubiteljev orhidej na strokovno ekskurzijo. Je prava mala enciklopedija orhidej, pozna vse skrivnosti, nekaj pa jih je pripravljen tudi deliti z ostalimi. »Ženska vpraša: Kaj čm nardit? Mi je mož dal za rojstni dan orhidejo, zdej mi pa crkuje? Pa pravm: Sej boš mela spet rojstn dan.«

Stane Prešeren

»Mislim, da je kmetija blizu mesta definitivno prednost. Po novem lahko rečem, da je naša že kar v mestu. Tisti, ki ima idejo, se ne bo obremenjeval z lokacijo, vendar bo tam, kjer se bo našel, delal tisto nišo, ki bo uspela,« bi vam odgovoril Andrej Kastelic, magister zootehnik in nosilec kmetijske dejavnosti na domačiji, če bi ga gnjavili o nesmislu ohranjanja kmetije v mestnem naselju. Umirjen, pozitivno razgledan fant, ki je ravno postal očka, ima nešteto poslovnih idej. Nekaj so jih že uresničili, druge še čakajo na pravo priložnost. Kastelčevi so bili ena prvih kmetij z mlekomatom na Dolenjskem. Poleg proizvodnje mleka, jajc in cvička je njihova osnovna dejavnost tudi vzreja prašičev, goveda in kozic. Poleg tega vas lahko založijo še z novoletnimi smrekami, domačim zeliščnim likerjem ter vam omogočijo ogled kmetije. Kot selecionist v prašičjereji za celo Slovenijo je po srečnem naključju začel sodelovati s strokovnjaki po celi Evropi. Tako je pridobil veliko novega znanja in vpogled v sodobno kmetijstvo. Zaposlen je na Kmetijsko gozdarskem zavodu, ki deluje v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije. S kmetijo se ukvarja cela družina, želja pa je, da bi nekoč lahko odprli turistično kmetijo s prenočišči in celostno ponudbo domače pripravljene hrane. V kolikor jim to ne bo naklonjeno, pa razmišlja celo o manjši sončni elektrarni, kar je danes trend v zahodni Evropi in prinaša dolgoročne razvojne možnosti. Sicer pa, ko si boste natočili mleko, vedite, da je to avtohtono žabjevaško mleko, saj se krave pasejo izključno na posestih krajevne skupnosti Žabja vas.

Andrej Kastelic

Anica Župevec

Vaščani jo poznajo pod imenom Teta. Živi v prvi hiši na vogalu semaforne križišča. Hiša je že stara in do danes še nihče ne ve, kaj bo z njo. Že nešteto krat so obljubljali, da bodo križišče širili, s tem pa bi morali hišo podreti. In ravno zaradi tega je niso obnavljali in so čakali in čakali. Upravni mlini meljejo zelo počasi. Kmetijska dejavnost se je pri njih skoraj opustila, saj so zaradi bližine mesta prodali del posestva za gradnjo, novih primernih parcel za dejavnost pa je v bližini težko dobiti. V Žabji vasi so bile do nedavnega tri večje kmetije. Krnčeva, Župečeva in Kastelčeva. Vsaka od njih je vaščane zalagala s svežim domačim mlekom. V kolikor ste hodili k Župečevim, ste prinesli steklenico in Teta vam je natočila liter ali dva mleka, ki vas je v lončenih posodah čakal na hodniku. Smetana, ki se je nabrala na vrhu, je po navadi končala v štrudlu ali palačinkah. Najlepši spomini vsakega vaščana. Poleg mleka pa so bili otroci deležni še kosa kruha, ki ga je Teta pekla vsake nekaj dni. Odrezala je dober krajec in na poti domov si glodal še toplo skorjico doma narejenega hlebca.

Emil Pureber

Emil Pureber, splavar in zbiratelj žabjih skulptur, je doma v Žabji vasi od vedno. Kot otrok je živel ob sedanji Šentjernejski cesti. Na današnji lokaciji, Na lazu, pa so imeli njive in pašnike za krave. Zaposlil se je na Ljubljanskih mlekarnah v zbiralnici mleka na Bajnofu pod Trško goro. Njegovo glavna okupacija prostega časa predstavlja pirografija, vžiganje v les. To je risanje s pomočjo električnega transformatorja, kamor je pripet neke vrste svinčnik s kovinsko cekas žico. Na svetlo leseno podlago s pomočjo električnega toka, ki segreje kovino, vžiga linije in sence poljubnega motiva. Njegovi motivi so v glavnem slovenska kulturna dediščina. Stare hiše, gradovi, cerkve, Jakčevi pogledi na Novo mesto. Uporablja mehkejši les, kot so lipa, breza ali topol. Na svetlejšem lesu pride slika do izraza zaradi kontrasta. Talent za risanje je spoznal že v osnovni šoli, kjer ga je opazil učitelj tehničnega pouka iz osnovne šole Ljubo Žagar. Kasneje je to malo zanemaril, ker enostavni ni bilo časa. Otroci, družina, zakon, vojska, služba in delo. Ko se je upokojil, je začel ustvarjati bolj intenzivno. Dela počasi v tišini, tudi pozno v noč. V ozadju se sliši klasika, prav potihlo, da ne zmoti koncentracije in mirne roke. Napake se ne da popraviti. V tej tehniki se les deformira enkrat za vselej. Je pravi lokalpatriot, saj ima tudi na svojem logotipu žabo.

»Rabimo otroške igrišče,« izstrelili kot iz topa. »Trenutno je tukaj od 30 do 40 otrok, čisto majhnih, osnovnošolskih. Najbrž smo ena redkih krajevnih skupnosti, ki nima igrišča.« Brigita Judež je mamica 4 otrok in bi ji bilo kar verjeti na besedo. Partner Božo je iz prejšnjega zakona prispeval še enega, tako da se imajo doma zelo veselo. Igrajo se na vrtu ali pri sosedovih, hodijo na sprehode v gozd, kaj več pa žal to okolje ne nudi. »Mogoče nismo volilno tako močna enota, da bi se v Žabji vasi naredilo igrišče,« skomigne. Veseli jo, da je blizu mesta, dobrih 10 minut sprehoda do mestnega središča v eno smer in 2 minute do gozda v drugo smer. Skrbi jo bodoča obvoznica. »Na eni strani že imamo tovarno Revoz, sicer smo se živeti z njim že navadili. Vizualno me ne moti, skrbijo me tiste emisije, ki jih ne vidimo.« Problem prometa pa nikakor ni problem za njenega sina, ki v dveh urah našteje prek 50 tovornjakov – in zanj je to balzam za oči in ušesa. »Nekoč smo poleg košarkarskega igrišča (danes je tu bencinski servis OMV) imeli hišo krajevne skupnosti, kjer so bili tudi žuri in razna javna praznovanja. Ne vem, kako to, da je zamrlo. Je pa res, da je bilo zelo odročno. Še pločnika ni bilo do tam,« se spominja svojih najstniških let. Sicer ne hodi po kafičih, pa vendar predlaga, da v kolikor hočete srečati staro žabjevaško klientelo, morate zaviti v bife KZ Krka. V Veroni ne boste srečali nikogar od staroselcev.

Brigita Judež

Justin Kranjčič

»Ali mora biti kaj lepšega na svetu kot to, da človek ljubo zdravje ima, ko fantič mlad svojemu dekletu poslušaj utripe njenega srca. Ne, ni lepšega, ni, to vemo mi, ki nam sreča ni bila mila in naša srca je ranila, ker moramo ležati v bolnici ...« deklamira svojo pesem Justin Kranjčič. Naslov pesmi je Golnik, kraj, kjer je preživel veliko mesecev svoje mladosti, saj je zbolel za tuberkulozo. Leta 1956 je bil dvakrat operiran, uspešno okreval, vendar postal invalid. Danes šteje dobrih 70 let, je poln življenja in kulturno zelo dejaven. Kot otrok si je želel postati živinozdravnik. Zaradi dela na kmetiji, vojaščine in kasneje bolezni je bil že prestar, da bi lahko odšel študirat. Veliko je bral razne strokovne literature, predvsem o naravoslovju. Najprej na Golniku, kasneje pa si je izposojal iz knjižnice v Novoteksu, v katerem je delal vse do upokojitve. »Prvo pesem sem napisal po vojni, prej sem samo kot otok mal klamfou,« se nasmeje. Poezijo je poznal malo, jezika se je naučil iz splošne literature in ponosno tudi pove: »Pri objavah v literarnih revijah so vedno pohvalili, da imam lepo rimo in da lektorji niso imeli kaj popravljat.« Deloval je tudi v vaškem gledališču v Karteljevem, danes pa poje tenor pri mešanem pevskem zboru Društva upokojencev Novo mesto. Nekatere pesmi so tudi uglasbili, eno celo Lojze Slak, s katerim prijateljujeta že od malih nog. Njegove pesmi se kljub bridkosti, tesnobi ali bolečini vselej končajo optimistično. »/.../ prišel bo dan, to mi dobro vemo, ko vsako od nas bo spet vesel, ko fantič mlad spet vriskal bo veselo in svoje dekle na srce prižel.«

VASICA POD HMELJNIKOM

Justin Kranjčič

Tam, kjer sem bil deček rojen, cerkva stoji
in ob cerkvi potočk tiho žubori,
izpod hriba mrzel, čist po strugi priskaklja,
v tej vasici, pod vinogradi sem bil doma.

Nad vasjo nekdanj ponosno grad Hmeljnik je stal,
zdaj od njega v spomin je le še zid ostal,
streha ga pokriva, čuva zgodovino to,
da se mlade še rodove, se ohranila bo.

Skromnih hišic, s slamo kritih videti več ni,
na tem kraju zdaj ponosna, lepa vas stoji,
v tej vasi mladi, pridni, srečni so ljudje,
v kraj domači, v kraj rodni vleče me srce,
v kraj domači, Karteljevo vleče me srce.

Kako smo umeščali tretjo razvojno os

Ločna - večna žrtev nepremišljenega "razvoja"

Tomaž Golob

Ministrstvo za okolje in prostor v novem osnutku poteka trase tretje razvojne osi predvideva izgradnjo štiripasovnice skozi naselje Ločna. Naselje Ločna, ki bo že tako ali tako slej ko prej postalo naselje, stisnjeno med trgovskimi halami, bo deležno še »blagodejnega« učinka prometno obremenjene in na nasipih zgrajene državne ceste, ki naj bi potekala nivojsko nad naselji. Stanovanjsko območje bo obremenjeno s hrupom, slabim zrakom in pomanjkanjem površin za prostočasne dejavnosti. Ločna bo dolgoročno prepuščena socialnemu propadu.

Najprej moram poudariti dejstvo, da je izgradnja državne ceste proti Beli krajini ključna za vključitev te kar prevečkrat zapostavljene južne pokrajine v širše evropsko avtocestno omrežje kot tudi za njen nadaljnji gospodarski, socialni in kulturni razvoj. Seveda bo olajšala pot tudi mnogim dnevnim vozačem, ki se zaradi očitnega pomanjkanja dela v rodnem kraju vozijo na delo v Novo mesto. Na roko nam gredo tudi razprtije na Koroškem, kjer zaradi različnih lokalnih interesov nikakor ne uspejo umestiti trase v prostor. Narediti moramo skratka vse, da državno cesto proti Beli krajini s čim širšim soglasjem vseh zainteresiranih umestimo v prostor ter da Vlada RS čim hitreje izda uredbo o državnem prostorskem načrtu za državno cesto na omenjenem odseku. To je predpogoj, da lahko sploh upamo na začetek gradnje, in to kljub temu da nam državni uradniki ves čas dajo vedeti, da je glede na finančno in siceršnje stanje v naši državi kaj takega težko pričakovati v razumnem času. Ne glede na to ali se bo začela trasa mimo Novega mesta, ki bo očitno najprej na vrsti, graditi v roku treh let od sprejema državnega lokacijskega načrta, kot je bilo objavljeno v nekaterih medijih, ali pa za časa naših zanamcev, ostaja dejstvo, da sprejeti prostorski dokument določa nadaljnjo politiko poseganja v prostor in ga ni več mogoče zlahka spremeniti ali dopolniti.

Je državni interes nad lokalnim?

Pri umeščanju omenjene štiripasovnice v prostor smo priča znatnemu razkoraku med državnim in lokalnim oz. regionalnim strateškim prostorskim aktom, torej med državnim prostorskim načrtom, ki izhaja iz Zakona o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor ter med Občinskim prostorskim načrtom Mestne občine Novo mesto, ki izhaja iz Zakona o prostorskem načrtovanju (OPN). OPN v 4. odstavku 17. člena, ki določa razvoj cestne infrastrukture v naši občini, narekuje izgradnjo obroča »povezovalne cest, ki se navezuje na potek bodoče trase ceste 3. razvojne osi«, v petem odstavku istega člena pa, da se »povezovalne ceste načrtujejo v koridorjih, ki bodo omogočali izgradnjo dvopasovnih cest oziroma štiripasovnih cest na območju Novega mesta, in sicer fazno, glede na pričakovane prometne obremenitve ob upoštevanju načrtovane rasti mesta ter njegovih gospodarskih con in stanovanjskih območij«. Nove predvidene prometnice v vzhodnem območju Novega mesta so tudi izrisane v grafičnih prilogah omenjenega strateškega občinskega prostorskega načrta. In na tej točki so se začele v začetku letošnjega leta dogajati bistvene spremembe pri umeščanju trase državne ceste mimo Novega mesta na območju Ločne. Novi osnutek državnega prostorskega načrta, ki ga je februarja 2011 izdelalo lokalno podjetje Acer Novo mesto, d. o. o., brez pojasnil in utemeljitev spreminja v prejšnjih študijah in okoljskih poročilih predlagano variantno traso V - vzhodna C. Ta je predvidevala potek državne ceste od priključka na obstoječo avtocesto med Lešnico in Mačkovcem, nato bi trasa prečkala reko Krko in potekala po zahodni strani naselja Smolenja vas in Velika Cikava, kjer bi se nanjo navezala tudi v OPN predvidena povezovalna cesta, ki bi potekala od križišča

pri trgovskem centru Qlandia mimo pekarije in po prečkanju reke Krke med vasjo Krka in Grabnom ob vzhodnem robu Drgančevja, kjer bi se malo pred Veliko Cikavo navezala na omenjeno državno cesto. Tako načrtovana nova prometna ureditev je tudi skladna z OPN in je ključna za razvoj vzhodnega mestnega območja. In kje je sprememba? Po zadnjem predlogu bi opisano traso državne ceste odmislili, omenjeno dvopasovno povezovalno cesto pa prekategorizirali v državno hitro cesto.

Obnovimo identiteto Ločne

Kaj ta namera pristojnih državnih služb pomeni za nadaljnji, dolgoročno usmerjeni urbanistični razvoj Novega mesta? Prav gotovo nič dobrega, saj bo na eni strani ustvarila tako imenovano generično mestno krajino, posledično pa onemogočila trajnostni razvoj vzhodnih mestnih območij, ki bi moral temeljiti na ustrezno urejenem in oblikovanem mestnem okolju, socialni koheziji in gospodarskem razvoju. In kaj so to generični mestni predeli? Gre za mestne prostore, ki nastajajo kot posledica razvoja in širitve mest, zlasti za potrebe povečanja mobilnosti oziroma transporta. To so običajno mestni predeli, ki so namenjeni avtocestam, obvoznicam, industrijskim in trgovskim conam na obrobju mest. Značilno za njih je, da so brez identitete, slabo strukturirani, skratka, na-

menjeni so tranzitu oziroma dejavnostim, ki ne zahtevajo daljšega zadrževanja ljudi v teh prostorih in seveda posledično ne zahtevajo visoko kvalitetno oblikovanega mestnega okolja. Pestita jih tudi hrup in onesnažen zrak. Značilni so zlasti za velika mesta, očitno pa se jim v določeni meri ne bo moglo izogniti niti mnogo manjše Novo mesto, saj nastajanje takih prostorov lahko spremljamo ob vseh mestnih vpadnicah. Na tej točki pa smo priča različnim interesom in posledično konfliktnim situacijam v prostoru, saj če se vrnemo spet na naš primer načrtovanja štiripasovne državne ceste, predvidena trasa posega v strnjeno strukturo mesta na območju Ločne.

V Krajevem leksikonu Slovenije iz leta 1971 je Ločna, ki se sicer v virih prvič omenja leta 1331, opisana kot precej razloženo naselje, ki se vse bolj zrašča s soslednjim Novim mestom v enotno naselje. Že tedaj sta v Spodnji Ločni stali tovarna zdravil Krka in parna pekarna za Novo mesto, medtem ko je bilo v Zgornji Ločni evidentiranih več kmetij. Mnogi se boste spomnili, da je v tistih in tudi v še poznejših časih stala tabla, ki je označevala začetek naselja Novo mesto, nasproti čistilne naprave. Danes, mimogrede, stoji ob krožnem križišču v Mačkovcu. Torej je v tem času Ločna postala sestavni del mestnega prostora. In kaj se je v tem delu mesta spremenilo od tedaj? V območju Ločne je poleg pekarije zraslo skladišče pi-

govorn Union in Laško. Med novim naseljem Pod Trško goro in Spodnjo Ločno so nastali trgovska centra Termotehnike in Mercatorja, podjetje Avto Krka ter podjetje za prodajo novih in rabljenih tovornih avtomobilov Gimpex. Tako v Spodnji kot Zgornji Ločni smo še vedno priča ohranjenim kmetijam in domačijam, res pa je, da so nekatere od njih opuščene. Priča smo samorastniškemu razvoju nekoč primestne vasi, ki je s širitvijo mesta vedno bolj postajala sestavni del mestnega prostora, vsebinsko in pojavno pa še vedno delno odraža vaško strukturo. Torej imamo primer predmestja, ki na eni strani izgublja svojo identiteto, po drugi strani pa se z nekritičnim načrtovanjem vsebin na nekdanjih kmetijskih površinah ob današnjih stanovanjskih mestnih predelih zmanjšuje pogoje za kakovostno življenje.

Prostorsko načrtovanje v Novem mestu in mednarodni dokumenti

OPN moramo res razumeti kot strateški prostorski dokument za nadaljnji razvoj našega mesta, toda nadaljnji urbanistični razvoj mesta kot celote in posameznih mestnih predelov bi moral temeljiti na topološko-prostorski, morfološko-naselbinski, stavbno-zgodovinski, socialni in ekonomski analizi prostora. Vendar naši urbanisti tega očitno niso sposobni narediti, saj tako delo zahteva izrazito interdisciplinaren pristop. Zato se ne smemo čuditi, pa ne samo v primeru Ločne, da prostorski načrtovalci pri svojem delu izhajajo zgolj iz razvojnih možnosti določenega mestnega predela, pri tem pa zanemarjajo zgodovinsko pogojene kvalitete in vrednote urbane krajine. Ker seveda pri tem ne delajo kratkoročnih, srednjeročnih in dolgoročnih razvojnih projekcij, kar je temeljna naloga prostorskega načrtovanja, je nadaljnji razvoj mestnih prostorov v določeni meri fleksibilen, predvsem pa na voljo kratkoročnim interesom kapitala.

Leipziška listina o trajnostnih evropskih mestih, sprejeta na neformalnem srečanju ministrov, pristojnih za urbani razvoj in teritorialno kohezijo, v Leipzigu leta 2007, govori o tem, da je treba pri razvoju naših mest »sočasno in uravnoteženo upoštevati vse razsežnosti trajnostnega razvoja, vključno z gospodarsko blaginjo, s socialnim ravnotežjem in z zdravim okoljem«. Listina posebej poudarja, da »dolgoročno gledano mesta ne bodo mogla opravljati svoje vloge nosilca družbenega napredka in gospodarske rasti, kot je zapisano v Lizbonski strategiji, če ne bodo uspela ohraniti socialnega ravnotežja tako znotraj mest kot med različnimi mesti, ohraniti kulturne raznolikosti in ustvariti visoke kakovosti na področjih urbanizma, arhitekture in okolja«. V listini je tudi zapisano, da »imajo kakovost javnih prostorov, urbane krajine in arhitekture ter urbanega razvoja pomemben vpliv na življenjske pogoje urbanega prebivalstva in da je zato potrebno okrepiti povezanost arhitekture, načrtovanja infrastrukture in urbanega načrtovanja, da bi ustvarili privlačne javne prostore, prilagajene potrebam uporabnikov, ter da bi na ta način dosegli visok standard življenjskega okolja« /.../ »Kot posebno trajnostna se je pri tem izkazala strategija mešanja rabe prostora za bivanje, zaposlitev, izobraževanje, oskrbo in izkoriščanje prostega časa v urbanih soseskah« ter »da le dobro zasnovan in načrtovan urbani razvoj lahko omogoči gospodarsko rast z nizkimi emisijami ogljikovega dioksida in izboljša kakovost okolja.« Ker v Sloveniji očitno ne damo veliko na zdravje svojih prebivalcev, je Evropska unija lansko leto sprožila tožbo proti naši državi zaradi slabe kakovosti zraka v naših mestih. Pa ne toliko zaradi nespoštovanja evropskega pravnega reda, temveč predvsem zaradi dejstva, da so drobni prašni delci škodljivi za zdravje prebivalcev slovenskih mest, zlasti tistih, ki prebivajo ob mestnih vpadnicah. Onesnažen zrak povzroča pljučne in srčno-žilne bolezni ter vodi k prezgodnji umrljivosti bolnikov, življenje v takšnem okolju pa ima posledice tudi za sicer zdrave ljudi.

Zakaj sprememba zadnji hip?

Način umeščanja državne štiripasovne ceste v vzhodno območje Novega mesta zato v vseh pogledih odraža moje zle slutnje in je daleč od zgoraj zapisanih načel trajnostnega razvoja mest. OPN predvideva razširitev centralnih dejavnosti na danes še praznem prostoru med Ločno, naseljem Pod Trško goro in severno obvoznico oziroma avtocesto, pri čemer bi stanovanjska naselja postala dobesedno »stisnjeni otoki« med trgovskimi halami, povrhu pa bi jih še grobo sekala štiripasovna državna cesta, ki bi bila poleg vsega zgrajena na nasipih in bi potekala nivojsko nad naselji. Tako stanovanjska območja, obremenjena s hrupom, slabim zrakom in pomanjkanjem površin za prostostne dejavnosti, ne zagotavljajo minimalnih standardov za kakovostno življenje in so dolgoročno prepuščena socialnemu propadu. In se samo to, sama narava državne ceste, ki bo zgrajena zgolj za potrebe tranzitnega motornega prometa med obstoječo avtocesto in Belo krajino, ne bo omogočila kvalitetnega razvoja tega mestnega prostora, saj nima narave nivojsko grajene povezovalne ceste med posameznimi mestnimi predeli, in zato ni sestavni del cestnega mestnega omrežja, ki je potreben za kvaliteten in nemoten celostni razvoj mesta. Da negativnega vpliva take ceste na podobo urbane krajine niti ne omenjam. Zato v svetu velja pravilo, da je potrebno tovrstno cestno infrastrukturo graditi na obrobju mest, saj le tako lahko usmerjamo zmanjševanje negativnih učinkov prometa na mestno okolje. To predvideva tudi veljavni OPN in do nedavnega tudi vse variantne študije umeščanja državne ceste v prostor, vključno z okoljskimi poročili.

Zakaj torej naenkrat taka sprememba? Je zanjo kriv kmetijski minister Židan, ki je pred časom javno zavzel stališče, da ne bo več pustil pozidati najkvalitetnejših kmetijskih površin? Res je, da je na območju med Drgančevjem, vasjo Krko in Smolenjo vasjo kar nekaj kakovostne kmetijske zemlje, toda ta bo prizadeta tudi ob zadnji variantni rešitvi. Javna obravnava o osnutku državnega prostorskega načrta je sklicana ravno na dan, ko pišem ta članek, pa še vedno niso javno objavljeni razlogi za omenjeno spremembo trase kot tudi ni na voljo nova študija vplivov na okolje v primeru poteka štiripasovne ceste skozi naselje Ločna.

Jaz živim v naselju Pod Trško goro, in kljub pred leti obnovljeni hiši z ustrežno vgrajenim protihrupnim stavbnim pohištvom in izolirano fasado še kako slišim hrup z bližnje avtoceste. Raje si ne zamišljam pogojev za nadaljnje življenje v tem okolju v primeru morebitne izgradnje državne ceste, saj bi bili prebivalci naselij Ločna in Pod Trško goro dobesedno talci avtocestnega omrežja. Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Uradni list RS, št. 73/2005) resda določa podrobnejšo vsebino in obseg informacij, ki jih mora zagotavljati okoljsko poročilo, vendar v njej vidim več pomanjkljivosti. Ob pregledu obstoječih okoljskih poročil lahko ugotovim, da je solidno obravnavano vplivanje načrta na okolje za okoljske dejavnike, ki jih s svojimi varstvenimi režimi v prostoru vrednotijo in varujejo pristojne službe iz področij varstvo naravne in kulturne dediščine, kmetijstva, gozdarstva, itd., tamkaj prebivajoče prebivalstvo pa se običajno obravnava le kot kolateralno škodo »na poti razvoja«. To ne samo da je v nasprotju z načeli trajnostnega razvoja mest, temveč je tudi v nasprotju z Deklaracijo o človekovih pravicah (Generalna skupščina Združenih narodov, 1948), ki v 25. členu določa, da ima »vsakdo pravico do take življenjske ravni, ki zagotavlja njemu in njegovi družini zdravje in blaginjo ...«. Za doseganje visoke kakovosti življenja pa je predpogoj visoka kakovost življenjskega okolja.

Visoke standarde na tem področju določa Evropska konvencija o krajini, ki jo je Republika Slovenija z zakonom ratificirala leta 2003 in jo s tem sprejela kot pravno normo (Uradni list RS, št. 19/2003). V razlagalnem

poročilu (Explanatory Report) konvencije, ki med drugim obravnava tudi urbano krajino, je v 21. poglavju ugotovljeno, da sta kakovost in raznolikost mnogih krajin prizadeti zaradi širokega spektra dejavnikov in da ima to negativen vpliv na njihovo vsakdanje življenje. Pri tem poudarjajo pomen večje vloge širše javnosti, ki se edina lahko poistoveti s svojim okoljem. V njem namreč preživljamo svoj delovni, bivalni ali prosti čas. Le če imamo ustrezen vpliv na svoje okolje, lahko okrepimo identiteto prostora, in to nas izpolnjuje tako v osebnostnem kot v socialnem in kulturnem pogledu (24. poglavje). Namen konvencije je namreč, kot je zapisano v 25. poglavju, spodbuditi oblasti na vseh ravneh za zaščito, upravljanje in načrtovanje krajine, njeno vzdrževanje in izboljšanje njene kakovosti. Ob tem v 42. poglavju ugotavljajo, da se krajina sicer ves čas spreminja, vendar mora biti naš cilj upravljati s prihodnjimi spremembami na način, ki prepozna raznolikosti in kvalitete krajine. Sočasno v 55. poglavju opozarjajo na problematiko transporta kot enega izmed dejavnikov v prostoru, ki ima neposreden vpliv na podobo krajine.

In za konec

V našem primeru pogrešam na eni strani kakovostno sodelovanje med politikama umeščanja državno pomembne cestne infrastrukture v mestni prostor in urbanističnega načrtovanja kot tudi pomanjkanje metodologije za vrednotenje različnih javnih, lokalnih in nacionalnih interesov v tem prostoru. Zato se v takih primerih vedno nastopa »s pozicije močnejšega«, kar pomeni, da name-rava država postaviti nacionalni interes pred lokalnim. To pa je v nasprotju z vsemi mednarodnimi listinami s tega področja. Danes se o prostorskih vprašanih ne odloča več na vertikalni, temveč horizontalni način, kar pomeni, da sta interes lokalne skupnosti in tamkajšnjega prebivalstva pred državnim. Seveda pa se je treba na koncu glede različnih interesov v prostoru dogovorno uskladiti, vendar ne na škodo enega ali drugega. To pa so tudi principi delovanja, na katerih mora temeljiti prostorsko načrtovanje. Na koncu se pridružujem prometnemu ministru Vlačiču, ki je napoved načrtovanja državne ceste proti Beli krajini javno pospremil z besedami, da naj bo ta trenutek razvoja v prostoru, in ne spomenik človekove neumnosti.

Slika na prejšnji strani: Slika, ki so jo izdelali v Koaliciji za zahodno obvoznico, dramatično prikazuje vpliv vzhodne različice na življenje krajanov ob trasi. Že več kot petsto Novomeščanov, predvsem krajanov Ločne, Mačkovca, Krke, Smolenje vasi, Malega Slatnika, Cikave, Žabje vasi in Gotne vasi, je že podpisalo petico, v kateri so se zavzeli za gradnjo po zahodni strani mesta, ki bi po njihovem mnenju manj prizadela življenje Novomeščanov. Prav tako z zahodno različico ne bi bile oškodovane občine, ki ležijo na zahodni strani MO Novo mesto, tako da petico podpisajo tudi nekateri župani teh občin.

Slika na naslednji strani: Desna slika je iz osnutka državnega prostorskega načrta, ki opredeljuje potek tretje razvojne osi v novomeški občini in delno v občini Semič. Odsek se začne pri vasi Maline v semiški občini in se konča s priključkom Mačkovec na avtocesti Ljubljana – Zagreb. Koalicija za zahodno obvoznico opozarja na zanimivo podrobnost iz tega prikaza. V njem sploh ni vrisane Andrijaničeve ceste, ki po njihovem skupaj z Levičnikovo ter Belokranjsko cesto že sedaj igra vlogo vzhodne obvoznice, nova vzhodna štiripasovnica pa bi se ji ponekod približala na vsega petsto metrov.

Občanski nemir ob predstavitvi osnutka tretje razvojne osi

Že več kot 500 podpisov proti – Borut Novak: Gre za veliko pridobitev za Novo mesto

Uroš Lubej

Še preden sta ministrstvo za promet in direkcija za ceste razgrnila osnutek trase 3. razvojne osi skozi našo občino, sta se v Novem mestu pojavila občanski nemir in tudi nasprotovanje županov nekaterih sosednjih občin. Peticijo proti temu, da bi hitra štiripasovna cesta potekala skozi oziroma ob naseljih na vzhodni strani Novega mesta, je v kratkem času podpisalo prek 500 ljudi, ki se bojujejo, da bi nova cesta močno poslabšala kakovost življenja v njihovem bivalnem prostoru. Nasprotno župan Mestne občine Novo mesto Alojzij Muhič pravi, da je obroč okoli Novega mesta velika pridobitev za dolenjsko prestolnico, in poziva občane, naj si podrobno ogledajo osnutek.

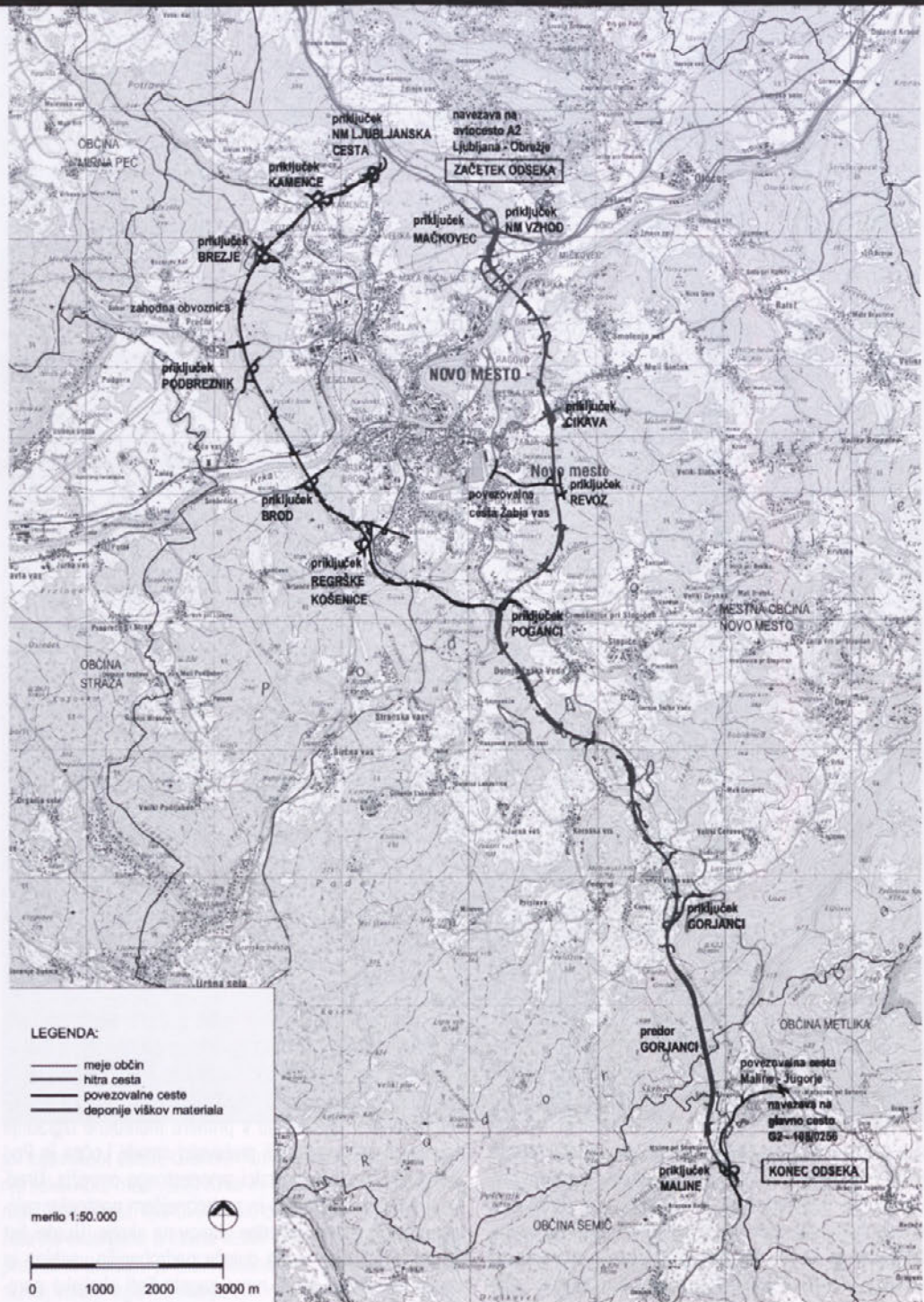
Odsek obsega 17,8 kilometra hitre štiripasovnice od avtocestnega priključka Mačkovec do vasi Maline v semiški občini. Odsek bo imel številne izvenvojske priključke, štiri viadukte, most čez Krko ter 2,3 km dolg dvocevni predor skozi Gorjance. Poleg tega osnutek zarisuje tudi dvopasovno zahodno novomeško obvoznico v dolžini 10 kilometrov. Zahodna obvoznica se od štiripasovnice odcepi v Pogancih, zaobide Regrske Košenice, prečka Krko na Brodu, gre mimo Podbreznika, Brezja, Kamenc in se priključi na Ljubljansko cesto malo pred priključkom na avtocesto. Izidor Jerala iz Mestne občine Novo mesto pojasnjuje, da je možno, da bi se zaradi gostejših prometnih tokov tudi zahodna obvoznica gradila v štiripasovni izvedbi.

Direktor občinske uprave Borut Novak je zatrdil, da gre za največji in najpomembnejši infrastrukturni projekt v novomeški občini v prihodnjem štiriletnem obdobju. »Gre za razbremenitev mestnih vpadnic, zmanjšanje gneče na notranjih cestah in nove razvojne možnosti za razvoj gospodarstva. Hkrati pa bo mesto razbremenjeno tranzitnega prometa proti Beli krajini in Suhi krajini,« je izjavil direktor uprave na novinarski konferenci ob predstavitvi predloga tretje osi skozi Novo mesto.

Deklarirani cilj odseka je znan. »Zagotoviti boljšo medsebojno povezanost središč mednarodnega, nacionalnega, regionalnega pomena ter pomembnejših lokalnih središč v širšem prostoru 3. razvojne osi in s tem povečati njihovo konkurenčnost, s tem pa tudi možnosti za krepitev institucionalnih in gospodarskih povezav ter za povečanje prometne varnosti in izboljšanje kakovosti bivanja na širšem območju,« beremo v osnutku državnega prostorskega načrta.

Vendar se je predvsem med krajani, ki živijo v naseljih ob vzhodni trasi, pojavilo precej nezadovoljstva nad izbrano traso. »Ker se bo cesta navezovala na mednarodne transportne koridorje in hkrati posegla v naseljena območja mesta, menimo, da je predlagana vzhodna trasa ceste neprimerna, saj bosta zaradi gostega prometa (načrtovanih je prek 25 000 vozil/dan) tako zdravje kot kakovost bivanja ljudi ob njej nepovratno okrnjena.« Pridružili so se jim tudi župani zahodnih dolenjskih občin, ki si tretjo razvojno os želijo bližje svojim občinam. »Ravno tako menimo, da bo z načrtovano traso oslabljen razvoj občin na zahodni strani mesta, saj le te ne bodo imele neposrednih navezovalnih cest na tretjo os,« so prepričani člani Koalicije za zahodno obvoznico. Podpisniki peticije v glavnem prihajajo iz Ločne, Mačkovca, Krke, Smolenje vasi, Malega Slatnika, Cikave, Žabje vasi in Gotne vasi.

Pri umeščanju načrtovane ceste se pogosto govori o prednostih, ki ga bo prinesla nova cesta, izjemno malo pa se omenja negativne zdravstvene posledice. Pomanjkanje informacij v javnosti na to temo je presenetljivo tudi zato, ker smo bili v zadnjih letih lahko priča številnim strokovnim študijam, ki kažejo, da življenje ob prometnih

cestah lahko poveča tveganje za obolenji raka, astme, pljučnih obolenj in srčno-žilnimi obolenji, opozarjajo na svoji spletni strani v koaliciji proti vzhodni različici. V gibanju priznavajo, da je s stališča gospodarstva res najboljša vzhodna različica, toda z vidika zdravstvenih tveganj »zagotovo najslabša«.

»Naj dodamo, da bi nam hitra cesta na predlagani varianti nepovratno odvzela odprt življenjski prostor, urbanistično utesnila Novo mesto, nas pa ukleščila med koridor navezovalnih in obstoječih cest. Ne spreglejmo tudi dejstva, da cesta predstavlja nov prometni koridor, ki bo povezoval severno in južno Evropo, kar pomeni, da bi se v izbrani različici občani neprestano dušili v hrupu in smogu mednarodnega transportnega prometa. Ne zahtevamo ničesar, kar nam ne zagotavlja Ustava Republike Slovenije, ki določa, da ima vsakdo pravico do zdravega življenjskega okolja in ohranitev naravne in kulturne dedi-

ščine. Pozdravljamo razvoj, ki ga bo prinesla načrtovana cesta, vendar menimo, da je s predlagano spremembo trase to moč doseči tudi brez škodljivih posledic za nas in naše bivalno okolje, z načeli trajnostnega razvoja in s spoštovanjem temeljnih vrednot človekovega življenja,« so povedali podpisniki ob predaji peticiji predstavnikom ministrstva za promet in direkcije RS za ceste.

Javne razgrnitve bodo potekale do 4. aprila. Država bo nato do pripomb iz javne razgrnitve zavzela stališča, izdelala predlog državnega prostorskega načrta, pridobila mnenja nosilcev urejanja prostora. Končno odločitev o trasi pa bo sprejela vlada. Kdaj bo odsek zgrajen, je še nemogoče napovedati. V kolikor bi zadeva stekla brez večjih zapletov, bi bili dokumenti sprejeti v enem letu, gradnja pa bi se lahko nato kmalu začela. Vendar je to, da bi stvar potekala brez zapletov, že na podlagi prvih reakcij in skrbi lepega dela Novomeščanov malo verjetno.

Intervju z Moniko Bohinec, aktivistko skupine IZ-HOD

Slovenske ustanove - sodobne norišnice

Katja Martinčič, foto Luka Prijatelj

Če hočeš zapustiti ustanovo, imaš ne glede na to, ali si šel tja prostovoljno ali prisilno, malo možnosti

Zapiranje ljudi v različne ustanove je v Sloveniji, namesto da bi bil izginjajoč, vse večji problem. Od lanskega poletja, ko se je, predvsem z namenom opozoriti na nepravilnosti delovanja socialnovarstvenih in kazenskih zavodov, izoblikovala aktivistična skupina IZ-HOD, se vse bolj razrašča dvom o delovanju tovrstnih ustanov pri nas. A medijska izpostavljenost očitno še ni dovolj za konkretne spremembe.

Skupina IZ-HOD je poleti organizirala 667 kilometrov dolg pohod po domovih za starejše, zaporih, psihiatričnih bolnišnicah, prevzgojnih domovih, kjer so se udeleženci pohoda srečevali s prebivalci ustanov in tam zaposlenimi. Nemalo teh, predvsem psihiatričnih bolnišnic, je obisk zavrnilo, ponekod so vodilni svojim uslužbencem celo prepovedali kakršno koli sodelovanje z IZ-HODOM. Vprašamo se, zakaj, kaj nam prikrivajo, česa se bojijo. Gibanje IZ-HOD se zavzema za ukinitve zaprtih ustanov, kjer naj bi se ljudi zdravilo, a se jih namesto tega travmatizira. Spodbujajo tudi nadomeščanje ustanov z manjšimi skupnostmi, ki so namesto na robu družbe znotraj nje.

S tem stališčem se strinjata tudi Boris Koprivnikar iz Skupnosti socialnih zavodov Slovenije in Jože Ramovš z Inštituta Antona Trstenjaka. Na ta način bi oskrbo in življenje ljudi, ki so sedaj zaprti v klinikah in različnih domovih, dvignili na bolj humano in dostojanstveno raven. Skupina je naletela na močno nasprotovanje psihiatrov in vodstev tovrstnih ustanov. Podprla jih ni niti varuhinja človekovih pravic Zdenka Čebašek - Travnik. Težava je tudi v tem, da se na ljudi, ki so zaprti, preprosto pozablja, vsaj dokler so nekje daleč, za zidovi zavoda. Tudi v Novem mestu imamo zapor, o katerem se nikoli ne vprašamo, ali so razmere v njem dostojne človeka. Leta 2009 ga je obiskala prav varuhinja človekovih pravic in v poročilu zabeležila precej nepravilnosti, zgodba pa se s tem konča.

Tudi pri nas obstajajo nemočni ljudje, ki se jih obravnava predvsem kot družbeno breme. Zakaj je temu tako in kaj se v resnici dogaja, smo vprašali Moniko Bohinec, predstavnico skupine IZ-HOD.

Kaj, če sploh kaj, se je spremenilo od lanskega poletja, ko ste s skupino IZ-HOD izvedli pohod po slovenskih zavodih in ustanovah (tudi zaprtega tipa), s katerim ste skušali opozoriti na problematičnost obstoja socialno varstvenih institucij? V Novem mestu, recimo, se o tem ni prav veliko govorilo, čeprav je tudi tu zapor. Dlje od časopisnih novic ni prišlo. Je akcija tudi drugod naletela na gluha ušesa?

Težko oz. neprijetno vprašanje, ker je v Sloveniji žal tako, da se ne spreminja dosti, sploh pa ne hitro. Ni se kaj dosti spremenilo. Še tisti ljudje, ki so se sami pripravljene aktivirati, t. i. civilna družba, ne dosežejo kaj dosti. V sistemu socialnega in zdravstvenega varstva, te naše akcije nimajo odločujočega vpliva. Spremembe se dogajajo na ravni posameznikov, nekaj ljudi smo celo preselili iz ustanov. Sedaj obstaja skupina IZ-HOD, na katero se obračajo številni posamezniki, ki so jim kršene različne pravice v ustanovah. Vendar pa je IZ-HOD neformalna skupina, kar pomeni, da pogosto nima moči. Sistem socialnega varstva je naravnano tako, da nikakor ne omogoča samo-

stojnejšega in dostojanstvenega življenja izven ustanov. Dosti pa je tudi takih, ki nas kličejo in nas nadirajo prek telefonov, češ kaj se gremo: »Moja stara mama je zelo zadovoljna v domu za stare, ker je dementna in mora biti zaprta, drugače ne gre!« Posledično se kaj konkretnega ne more spremeniti. Več se je začelo pisati in govoriti o dezinstucionalizaciji, o pretirani institucionalizaciji. Pri nas je namreč institucionalno varstvo prevladujoče in skoraj edino, imamo izredno močno psihiatrijo. Sicer pa sem sedaj začela delati pri zasebni nevladni organizaciji, na neprofitnem zavodu, v katerem organiziramo in izvajamo socialno oskrbo za tiste, ki so se v času akcije IZ-HODA preselili. Mučimo se, zelo je težko, problemi so s financiranjem. Povsem legalno in obvezujoče za državo lahko pri nas deluješ le kot ustanova, le tako dobiš dovolj denarja. Vsak človek, ki je v kakršni koli stiski, bi moral biti financiran individualizirano, glede na svoje želje in potrebe. Takšnega načina razmišljanja in financiranja pa pri nas ni. Nekdo rabi več, drugi manj, nikakor pa ne vsak enako. Še za drobiž, s katerim pokrijemo osnovne

Ustanove se od znotraj niso spremenile niti pol toliko, kot se splošni družbeni napredek kaže navzven. Normalno, vsaka banka danes zgleda lepše, vsaka ustanova je na pogled prijetnejša, imajo lepše wc-je, bolj prijazno osebje ..., princip delovanja pa je ostal isti. Še vedno imamo gobavišča, norišnice, kakor koli olepšujemo.

stroške življenja za takšnega človeka v naši organizaciji, se moramo pogajati z občino. Občine so namreč dolžne financirati življenje človeka v socialno varstveni instituciji, za skupnost oz. stanovanjsko skupino, ki jo imamo, pa ne. Trenutno imamo probleme že s tem, kako prepričati določene občinske funkcionarje, da je življenje izven institucije možno in koristno za vse ljudi.

Vendar pa že obstajajo tovrstne stanovanjske skupine, ki funkcionirajo?

Pri nas obstaja mnogo stanovanjskih skupin, ki delujejo v okviru nevladnih organizacij ali pa so enote posebnih socialno varstvenih zavodov. Vendar, kot sem prej omenila, zmeraj so težave s financiranjem, stanovanjske skupine niso prehodnega značaja, velikokrat postajajo majhne institucije z nedemokratskimi odnosi znotraj njih. Načeloma se ukvarjamo z istimi težavami, kot so se pred leti.

»Težave kot pred leti« – po besedah psihiatra Slavka Zihlerja je to napaka iz-hoda. Problemi, kakršni so bili, naj bi povsem izginili že pred 20, 30 leti, psihiatrija je napredovala, delavci so usposobljeni, živimo v demokraciji, ljudje sami izbirajo ali bodo zaprti ali ne ... Kje je potem sploh težava?

Najprej ločimo dve stvari. Eno so psihiatrične bolnišnice, drugo so socialno varstveni zavodi, kot so domovi za starejše, vzgojni in prevzgojni zavodi, posebni socialno varstveni zavodi ... Takšna institucija zavzame človekovo življenje v celoti, od jutra do večera. Psihiatrična bolnišnica pomeni neko določeno obdobje, dva, tri, štiri tedne ali več. Tam ljudje ne živijo, poleg tega gre za bolj medicinsko usmerjeno institucijo. Razlika je tudi v zakonodaji, ena spada pod socialno varstvo, druga pod zdravstvo. Psihiatrične bolnišnice bi morale biti prostor, kjer se zdravi človekova duša, pomoč ljudem v duševni stiski, psihiatrija kot znanost in stroka izvira iz tega. Kaj se je pa zgodilo potem? Apartheid, ločevanje norcev in zapiranje v norišnice. Zavod Hrastovec velja za zadnjo postajo v Sloveniji, tja gredo tisti, s katerimi se naj ne bi dalo več ničesar narediti. To seveda ni res, ampak takšna je splošno priznana resnica.

Kaj sploh pomeni zdravljenje pri nas? Ko slišim Zihlerlove izjave, mi postane slabo. On točno ve, o čem govorimo, točno ve, da se da delati drugače, da se že dela drugače v tujini. Ampak od tega imajo dobiček. Od zdravljenih pacientov. Moramo razumeti, da psihiatrična bolnišnica pomeni stavbo, kjer je recimo od 200 do 600 ljudi. Kako poteka proces, ko se nekemu »zmeša«? Se vam zdi, da pomaga, ko te zvežejo, ti dajo zdravila, naslednjih nekaj dni sploh ne veš več, kje si in kaj se dogaja, poleg tega, da več nisi človek, ampak si bolnik, pacient. Nimaš več proste volje odločati o svojem življenju. Ja, res so dali deset let nazaj rešetke z oken, niso pa odstranili prisilnega zdravljenja, vezanja v prisilne jopiče, človek nima pravice odkloniti zdravljenja, ki so pravzaprav droge za doseganje miru v ustanovi. Največji zločin je to, da vsi pravijo, da se drugače ne da – zaradi različnih razlogov. Lepo vas prosim, poznamo tisoče načinov drugačne ravnanja, četudi z istimi finančnimi sredstvi.

Potem je pojasnilo, na katerega naletimo v večini ustanov, namreč da je premalo sredstev za boljše ravnanje, zgolj izgovor?

To je čisti izgovor. Sredstev je dovolj, če so pravilno razporejena. Zihlerl pravi, da je danes demokracija, da je vse drugače. To je laž. Večina ljudi, s katerimi govoriš, bo povedala podobno kot jaz: institucije puščajo grozne, travmatične izkušnje oz. vtise. Nekaj jih bo reklo

nasprotno, nekaterim je bolje tam. Vendar ko začneš raziskovati, ugotoviš, da je to posledica njihovega stanja pred prihodom v ustanovo, ki je bilo še slabše. Ljudje gredo na psihiatrijo, ker nimajo za kurjavo, recimo. Ker nimajo za hrano. Ne gre samo za duševno stisko, gre za preživetje.

Kako je mogoče priti v psihiatrično bolnišnico, če nisi bolan oz. v kliničnem stanju, ki bi to zahtevalo?

To sploh ni problem. Te vzamejo. Če te poznajo, pa sploh. Na to temo so delali tudi poizkuse, recimo znanstveniki, ki so se dali hospitalizirati, potem pa niso več mogli priti ven. Psihiatri in psihiatrinje pri nas, tudi Bojan Zalar, recimo, ki je glavni v Ljubljani, so prepovedali svojim zaposlenim, da bi se udeležili akcij iz-hoda. Gre za izjemno močan lobi, ne vem, kako je to v Sloveniji sploh možno. V Italiji, recimo, so se psihiatri in delavci v ustanovah sami pritožili, da na tak način ne morejo delati, da so metode neprimerne, nečloveške. Poiskali so druge koncepte dela in oblike pomoči. V Angliji se je pritožila politika. Pri nas se nihče. Naša varuhinja človekovih pravic Zdenka Čebašek – Travnik, ki je psihiatrinja, skrbi za pravice psihiatrov, ne za pravice ljudi. Absurd.

Dobro, govoriva o stroki. Kaj pa ljudje, ki nimajo v pogleda, ki se ne spoznajo, zakaj ne govorijo o tem, zdi se, da ta težava nikogar ne zanima, dokler so norci in zločinci nekje daleč stran.

Zdi se mi, da si, sploh če gre za stare ljudi, večina sploh ne predstavlja drugega. Tisti, ki so na vozičku, ali pa osebe z demenco, z duševnimi motnjami ..., bi lahko živeli drugače. Bolj svobodno in dostojanstveno. Ampak to je očitno nepredstavljivo, tudi ko razložiš, da je vse samo stvar drugačne organizacije sistema, pomembno je biti v skupnosti, ni treba, da so nekateri izolirani v norišnicah na robu civilizacije. Kot rečeno, nekateri to razumejo in nas podprejo, drugi nas kličejo po telefonu in se kregajo z nami. Največkrat tisti, ki ne vedo, kaj bi rekli, pravijo, da mi ne vemo, kaj se dogaja, da nimamo pojma, čeprav imamo mogoče več realne prakse kot kakšen psihiater, ki že dvajset let dela. Doba, ki jo psihiater preživi z enim človekom, je namreč zelo majhna, od pet do sedem minut na obisk.

Vrniva se nazaj. Mi lahko bolj podrobno razložiš koncept prehodne stanovanjske skupine? Kako je sploh mogoče odpraviti zapiranje ljudi v strogo ločene objekte?

Gre za stanovanje, garsonjero, kar koli ..., kjer ljudje živijo in imajo možnost pomoči na domu. Se pravi, nekdo je tam, ki dela za njih. Govorimo o ljudeh, ki potrebujejo podporo predvsem, ko imajo določene težave, običajno ne rabijo veliko, morda celo to, da jih vsi pustijo pri miru, nočejo še več strokovnjakov okoli sebe. Včasih sicer potrebujejo zdravniško pomoč. Bistvena je prehodnost

teh skupin, do katere je sedaj nemogoče priti. Osnovni namen je, da človek, ki pride iz psihiatrične bolnišnice ali institucije, preživi neko obdobje (pol leta, leto) v skupini, v kateri vidi, koliko je sposoben za samostojno življenje oziroma koliko podpore potrebuje. Tam ima na voljo osebe, ki mu pri tem pomagajo. Po tem obdobju naj bi človek sam živel dalje, seveda še vedno z možnostjo podpore na malo drugačen način. Stanovanjske skupine obstajajo, ustanovijo se prek javnega socialno varstvenega razpisa, s katerim imamo nevladne organizacije ogromno problemov. Drugo pa je, da niso prehodne, ker ljudje tam začnejo za stalno živeti. Tako skupina postane na pol institucija. Trudimo se, da bi postale prehodne, se pravi, da jim jaz po določenem času pomagam najti lastno stanovanje in vse, kar rabijo za naprej, osebni načrt za življenje, delo ..., dokler ne zaživijo samostojnega življenja.

Še en problem je to, da pri nas ni stanovanjske politike. Ne da ni urejena, sploh je ni, za nobeno ranljivo socialno skupino, niti za mlade, brezdomce ... Posledično ne moreš najti stanovanja, ljudje ostanejo tam, kjer so, dokler se rešitev ne pojavi sama oziroma si jo nekako izboriš. V tujini recimo zapirajo zavode in selijo ljudi neposredno v neprofitna stanovanja brez prehodnega obdobja, kjer jim dajo vse tisto, kar nujno potrebujejo. Ali pa rešujejo težave celo na domu. Primer: osamljena zakonca, žena bolnica z demenco, mož invalid – preuredijo jima dom tako, da nemoteno prebivata v njem in jima omogočijo bolniško oskrbo. Pravega primera prehodne stanovanjske skupine iz tujine pa ne poznam.

Kaj pa dejstvo, da ljudje nočejo, da bi živeli »norci med nami«. Kot rečeno, to že v osnovi večini ni predstavljivo. Zakaj se bojimo ljudi, ki prihajajo iz institucij?

Zanimivo pri tem vprašanju je, da že takoj izhajamo iz stigme, iz tega, da je nekdo manj vreden. Ali pa iz strahu, oboje je posledica institucij. Lahko bi imeli recimo skupine v centru mesta, kamor bi ljudje lahko prišli po pomoč. Ampak še vedno bi bili to ljudje znotraj centra, ki bi se jih tisti na ulici bali. Sicer pa še zdaleč niso vsi zaprti, dosti jih je tudi med nami, ki sicer nimajo urejenega življenja, se pa nekako znajdejo. V šali jim pravim »svobodni norci«, po navadi pa so to klošarji, posebneži na ulicah ..., ljudje, ki so bili v preteklosti celo cenjeni, jemali so jih kot popotnike, modrece, zdaj so pač nori. Gotovo je, da institucije povečujejo stigmatizacijo in strah, a dejstvo je, da gre za ljudi, grozno mi je sploh govoriti na takšen način. To so osebe s težkim življenjem za sabo, ko slišiš te zgodbe, se ne čudiš, da je človek nor, ampak se čudiš, da je sploh še živ. In v trenutku, ko pride do takšne osebne stiske, ti psihiatrična bolnišnica ne pomaga, samo travmatizira te. Pospravijo te, zunanji svet ne ve več zate in obratno. Jasno je tudi, da zdravila ne zdravijo v tem primeru. Ni čudežnih tablet, so samo droge, ki pomagajo ohranjati takšno stanje. Če bi v osnovi to reševali s socialnim pristopom, ne zgolj z medicinskim, bi bilo morda drugače. Pomembno je, s kom se človek družijo, ali ima hišne ljubljence, ima prijatelje, sorodnike, kakšni so odnosi, kakšne hobije ima, kako se zabava ... Ni raziskave, ki bi dokazovala pozitiven učinek tablet na zdravljenje, so samo poskusi. Enako je z elektrošoki. Poznam ljudi, ki so doživeli po 30 elektrošokov – če to ni fašistoidni sistem ...

Kakšno je stanje v zaporih? Po vsem tem bi pričakovali, da se resnične oblike nasilja dogajajo šele tam.

Od tega imajo profit. Od zdravljenih in pacientov. Moramo razumeti, da psihiatrična bolnišnica pomeni stavbo, v kateri je recimo od 200 do 600 ljudi. Kako poteka proces, ko se nekemu »zmeša«? Se vam zdi, da pomaga, ko te zvežejo, ti dajo zdravila, naslednjih nekaj dni sploh ne veš več, kje si in kaj se dogaja, poleg tega da več nisi človek, ampak si bolnik, pacient. Nimaš več proste volje odločati o svojem življenju. Res so dali deset let nazaj rešetke z oken, niso pa odstranili prisilnega zdravljenja, vezanja v prisilne jopiče.

Dolgo nisem vedela, kaj naj odgovorim na to vprašanje, ampak zdaj vem: tudi to je katastrofa. Vemo, kje so največji kriminalci, ostali so po zaporih. Morda ker so kaj ukradli, kaj prešvercali ... Takih je približno 80 %. Ne bom rekla, da se spoznam na zapore, sploh ne, zagotovo pa obstaja tudi tu boljši način ravnanja, ker je sedaj jasno, da zapor ne popravi človeka. Ena alternativna možnost je družbeno koristno delo. Vsekakor bi zapornikom morali omogočiti vsaj pogostejši stik s svojci. Težava je predvsem osnovni namen pripora, ki sedaj temelji na tem, da človeka stre. Včasih so ljudje v zaporu že eno leto prej, preden jim sploh dokažejo krivdo, če sploh jo.

Kaj pa popravni domovi za mlade? A ni to pravzaprav največji problem, začetna postaja »večnih prestopnikov«? Najstniki, ki padejo v situacijo, zaradi katere so zaznamovani vse življenje. O tem je pisal že Igor Karlovšek pred leti v romanu *Gimnazijec*, v katerem opisuje življenje v Radečah. Zanimivo je, da je bil Karlovšek nagrajen za roman, nihče pa ni vzel tega, kar knjiga pripoveduje, kot opozorilo na resne težave.

Po eni strani imaš prav, po drugi ne. Reforma resocializacije, ki se je izvedla pred 30 leti, se je namreč predvsem v domovih za mlade, v večini kar uspešno. Resnična katastrofa je to, kar je ostalo. Radeče in Planina. Jaz osebno sem z IZ-HODOM obiskala Radeče konec lanskega junija in moram povedati, da je bila to najbolj šokantna izkušnja v življenju. Fantje hodijo po dvorišču v lisicah, ni enega računalnika, prepovedani so mobilni, ne smejo se iti družabnih iger ... Tukaj vidimo, da je institucija zaprta tudi, če ima odprte oddelke, kljub temu je izolirana psihično, socialno, regionalno, na milijon načinov. Zaprt oddelek je samo ena izmed stvari, ki delajo institucijo zaprto.

Goffman pravi, da ne obstajajo totalne institucije, da obstajajo samo take, ki imajo elemente totalnih, npr. nadzor, kaznovanje ... Radeče so totalno totalna institucija. To je huje od zapora. Tam vsaj veš, da boš nekoč prišel ven, tu se ti kazni še zvišuje, dobivaš črne pike in ostajaš zaprt. Tam se kopiči ogromno jeze na račun ravnanja, povzroča se strašna škoda na mladih. V Radečah imajo v kleti varovani del – samice, velike kvadratni meter in pol. Tja greš, ko narediš pizdarijo. To pomeni, da si nekoga grdo pogledal ali se sporekel s kom od osebja, se stebel in podobno. Institucije se od znotraj niso spremenile niti pol toliko, kot se splošni družbeni napredek kaže navzven. Normalno, vsaka banka danes zgleda lepše, vsaka ustanova je na pogled prijetnejša, imajo lepše wc-je, bolj prijazno osebje ..., princip delovanja pa je ostal isti. Še vedno imamo gobavišča, norišnice ..., kakor koli olepšujemo.

In kam potem izginejo ti ljudje, če jim sploh uspe kdaj priti od tam?

Naprej v druge zavode, v zapore. Mogoče celo kdo za res pobegne, ne vem. Kar se tam dogaja, je grozljivo. Imajo različne oddelke: odprti, polodprti oddelek in oddelek za intenzivne individualne obravnave. Tisti v polodprtem se sprehajajo v lisicah, tisti na odprtem nimajo niti dostopa do svoje sobe, vse ključke ima paznik. Ostalih sploh ne vidiš. Večina teh ljudi, ki jih srečujem in so bili ogromno let institucionalizirani, so začeli prav tam, v Radečah in Planini. Ne vem, kaj je smisel tega, prevzgojni dom naj bi dal mlademu človeku neke oprijemljive temelje za naprej, naučili naj bi ga obvladovanja jeze, spoprijemanja s čustvi. Tam pa je vse popolno nasprotje.

Kakšno vlogo ima pri tem psihiatrija? Prej sva govorili o moči, ki si jo lasti. Kaj bi lahko storili, pa tega nočejo, in obratno?

Če bi hoteli, bi lahko pomagali. Sprašujem se, kaj jih pri tem ovira. Dobiček, občutek pomembnosti, moči, ker nosijo belo haljo? Ne razumem jih. Govorijo eno in delajo drugo. Če ni rešetk, zavod še ni odprt. Tudi to, da ne uporabljajo več prisile, je laž. Mojo prijateljico, ki je doživela to na lastni koži dve leti nazaj, so takoj zvezali, čeprav ni ogrožala nikogar. Prisila je rutina. Nočem krivi-

Gre za izjemno močan lobi. V Italiji, recimo, so se psihiatri in delavci v ustanovah pritožili, da na tak način ne morejo delati, da so metode neprimerne, nečloveške. Poiskali so druge koncepte dela in oblike pomoči. V Angliji se je pritožila politika. Pri nas se nihče. Naša varuhinja človekovih pravic Zdenka Čebašek – Travnik, ki je psihiatrinja, skrbi za pravice psihiatrov, ne za pravice ljudi. Absurd.

ti ljudi, ki so tam zaposleni, institucija je mehanizem, ki jih v to sili, drugače ni možno. Ko smo bili v Hrastovcu, sem šla skozi objekt. Srečala sem 15 ljudi. Samo ustavila sem se pri vsakemu, že to je bilo pol ure. Če si zaposlen tam, lahko porabiš dve uri samo za to, da vse pozdraviš, preden sploh prideš do pisarne. Naporno je delati že s petimi ljudmi hkrati, kaj šele s sto. Vsi ljudje pa niti ne potrebujejo enake oskrbe. Ampak bolnišnica recimo dobi ogromno vsoto denarja na bolnika samo za tisti čas, ko mu postavljajo diagnozo in za bivanje tam.

In kako zgleda pomoč organizacij, kot je vaša, tam, kjer imajo boljše možnosti za delo?

Ljudje potrebujejo različne stvari. Nekateri želijo živeti v organiziranih oblikah bivanja, kot so na primer stanovanjske skupine, nekateri hočejo biti sami. Nekomu je dovolj že samo, da greš z njim na kavo in ga poslušaj, moje terensko delo je med drugim tudi, da na dva tedna obiščem nekoga, ki to potrebuje. Ljudje lahko živijo sami povsem normalno dve leti, potem pride kriza in takrat interveniraš. Občasno je potrebna zdravniška pomoč in v tistem trenutku poskrbiš za to. Delo z ljudmi mora biti fleksibilno, odprto. Niso vsi ekstremni primeri.

Kaj bo naslednji korak gibanja IZ-HOD in kdo pravzaprav sodeluje pri tem?

Glede na to, da se stvari res počasi premikajo, bo verjetno potrebna še kakšna akcija. Sprva smo se nameravali umakniti iz javnosti, sedaj vidimo, da tega ne moremo storiti, ker stvari ne gredo naprej. Pri IZ-HODU so študentje in študentke, zaposleni v nevladnih organizacijah na različnih področjih, zaposleni s Fakultete za socialno delo,

zelo pomemben del so uporabniki, ljudje z izkušnjami. Nekateri so nas spremljali na pohodu po ustanovah in sodelovali na okroglih mizah, kar je pomembno, saj so lahko povedali, kaj se dogaja in kaj ni prav iz prve roke, ne da bi jih čakala kazni.

Iz zavoda Hrastovec ste spravili človeka, ki je živel v različnih institucijah celo življenje. Kako vam je to uspelo?

Je eden izmed tistih, ki so začeli v mladinskem domu in nadaljevali v prevzgojnih domovih. Potem se je samo še nadaljevalo, dolga leta je bival v socialnovarstvenem zavodu Hrastovec in zadnji dve leti v drugem posebnem zavodu. Med tem je doživel vse oblike »zdravljenja«, od elektrošoka, prisilnega jopiča do močnih uspavalnih tablet. Sam, dokler ni na eni izmed okroglih miz med Iz-hodom vstal in glasno povedal, da hoče ven, da hoče v Ljubljano, sploh ni pomislil, da je drugačno življenje zanj mogoče. Potem smo se seveda zavzeli zanj, ampak smo se pošteno namučili. Če danes hočeš priti iz tovrstne ustanove, ne glede na to, ali si šel tja prostovoljno ali prisilno, je malo možnosti. Ven smo hoteli spraviti štiri ljudi, za kar se nas je greblo petnajst z različnimi statusi in močmi, s celim gibanjem za sabo. Če si sam, se lahko samo ubiješ ali poskušaš pobegniti. Ko prebivalec odprtega tipa zavoda izrazi željo, da bi odšel, kar je formalno sicer mogoče, mu tam povejo, da on še ni sposoben za samostojno življenje. Če gre za mladoletnika, to rečejo staršem, seveda si tudi oni potem ne upajo posegati v proces. Seveda pa vsak, ko vstopi v institucijo oziroma v socialno varstveni zavod, podpiše neke papirje, ki so kasneje varovalka za institucijo.

Filozofski dramolet na temo nadzorovanja in kaznovanja

Razodorki: Kazen

Matic Kastelec in Uroš Milić, foto Boštjan Pucelj

RAZ: O! Hetaire! Vsakič, ko te vidim, mi nehote vzbudiš potrebo po dvojnem ex-presu.

ODOR: Velikokrat je čar potrebe prav manko potešitve, o, hetaire, a se ti tokrat spet prav rad odzovem z željo, ki je ista tvoji. Vstopiva.

RAZ: Počakajva še malo zunaj. Usedla se bova za tisto mizo v kotu. Jo vidiš? Tam, poleg tiste starejše gospe v temnosivi obleki, ki ji nekoliko preveč razkriva njene otečene gležnje.

ODOR: Naj bo tako. Počakaj, samo malo, preden se usedeva. Ženička te je očitno videla, kako strmiš v njeno razkritost. Hetaire, daj, glej kam drugam, saj vendar vidiš, da se ji kava razliva, ko s težavo preklada svoje noge pod mizo.

RAZ: Vidim, da se muči. Tudi jaz sem zjutraj imel podoben razplet dogodkov, ko sem poskušal brati časopis, obenem pa kuhati turško kavo. Po par vrsticah sem postal tako razburjen, da sem zapadel v nekakšno čudno zamaknjenost, narkar sem z gobo moral drgniti prepečene ostanke kave s šporheta.

ODOR: Kaj pa je takega pisalo?

RAZ: Bral sem o morebitnem premeščanju zapornikov iz ameriškega zapora v Guantanamo. Zastal sem pri izjavi ameriškega veleposlanika, v kateri zatrjuje, kako bi ta premestitev pravzaprav bila nekakšen vrhovni odsev človekoljubja ter kako je vsak namig na stično depešo, na kateri celoten dogovor sloni, popolnoma odveč. Namreč to, da sprejemamo zapornika z namenom zagotovitve srečanja našega premiera z ameriškim predsednikom naj ne vsebovalo nikakršne tehtnosti. Neumnost! Sprašujem se, od kdaj je nekdanje trgovanje v naravnih prevzelo obliko trgovanja s človeškim življenjem. Mar ni to nekakšno perverzno izvajanje biopolitike? Kdaj je življenje zapornika postalo valuta? Ne morem si pomagati, da ne bi pretresel tega novodobnega odnosa do posamičnega. Misliš, da ta neuvidevnost izvira iz "kazni" kot take?

ODOR: Počakaj, počakaj. Očitno se te je stvar res dotaknila, ampak nisem prepričan, da ti povsem sledim. Sicer priznam, da ne poznam tega primera v podrobnosti, tako da ne morem soditi o besedah katerega koli vpletenega, ampak če te razumem, praviš, da besede veleposlanika glede te premestitve ne morejo biti kaj drugega kot neumno prikrivanje dejstva, da je zapornik uporabljen kot sredstvo trgovanja, valuta. Zakaj praviš takemu govorjenju neumnost in ne preprosto laž? Ali se ti zdi, da je danes povsem nemogoče, da stvar ne bi bila prav tako, kot jo opisuje veleposlanik, človekoljubna? A so vedno in povsod nujno na delu izkoriščevalski mehanizmi, ki človeško življenje rabijo za različne politične strategije? Zakaj se ti to dejstvo zdi tako samoumevno, da je vsako zanikanje tega dejstva nič drugega kot neumnost?

RAZ: Hja, laž, neumnost, resnica in tako naprej. Resda je ta posamičen primer lahko popolnoma obskuren in v odnosu do razumevanja statusa sodobnega posamičnika verjetno tudi premočrten, toda zakaj se potemtakem tovrstno trženje kar naprej odvija? Morda ga samo jaz vidim v tej luči, a oba veva, da temu ni tako. (Odor ga postrani pogleda, Raz ne opazi in nadaljuje) V današnjem obdobju je »biti vpet v kolesje« velikega pomena. Jaz menim, da je temelj te potrebe moč najti v domeni samoumevnega, kajti šele skozi samoumevnost, ki se nam vse skozi prikazuje, je možno čutiti vpetost. Transfer zapornika – izraz človekoljubja?! Seveda! Vsokočimo vsi skupaj! Zakaj pa ne?! Življenje zapornika, posameznika, je prepuščeno prikritemu razčlovečenju, ki ga v zadostni meri lahko najdemo že v rutiniziranem sistemu kaznovanja. To se išče, to se, v nazoru, meni nič tebi nič, tudi od nas zahteva.

ODOR: Strinjam se s tabo, da je biti vpet v kolesje, v neke družbene, kulturne odnose, odnose moči itd. bistvenega pomena za posameznika. In danes ni to nič manj res, se mi zdi, kot je bilo res vselej. Mogoče, še več, človek sebe niti ne more misliti kot nevpeta v odnose. Kaj vendar bi človek izven tega sploh bil? Ampak tvoj ton mi da misliti, da ti to vpetost v celoti vidiš kot bistveno izkoriščevalsko, zaslužnjevalsko. To očitno ne more biti res oziroma je za človeka, ki ga določajo odnosi, v katerih je, precej tragično! Ne predstavljam si, da imajo vsi primeri človekoljubja, ljubezni, prijateljstva, solidarnosti v ozadju te izkoriščevalske odnose moči. Je posamičnik, kot mu praviš, res povsem neimun? Smo res na vseh ravneh vpeti v to zgodbo? Če je morda sistem kaznovanja res videti prav to, izkoriščevalski, kar meni, mimogrede, ni tako samoumevno očitno, zakaj se ti zdi, da sega tako daleč izven meja institucij kaznovanja, da praviš, da smo tudi mi vpeti v iste mehanizme?

RAZ: Dober si poslušalec, hetaire, to ti moram priznati. Preden nadaljujem s svojim pobesnelim žlobudranjem, bi rad samo omenil, da naju notri čaka prosta miza. Še pokadim svoj tobak z okusom vanilije, če smem, pa se premestiva na toplo. Mimogrede, vidim, da se je najina muza uspela politi s kavo. Kelnar ga bo naj... (vtem natak ar odpre vrata, si živčno prižiga cigareto, ko pogleduje proti mizi v kotu)

ODOR: Polila se je s kavo, ki ji tako ali tako ni bila dobra. Ni bila več mlada, ko je pred desetletji prvič okusila projo. Okus kave, si predstavljam, ni bil odslej nikoli pravi, če ni bil natanko enak okusu kuhanega praženega ječmena in cikori-je. V štiridesetih letih ni minilo jutro, da ne bi z možem dne začela s skodelico te vroče dišeče črnine. Kolikokrat je bila

možu tako ljuba osvežitev med košnjo, kolikokrat so vztrepetale otroške oči, ko jo je za večerjo postregla z mlekom in žganci. Kolikokrat je v zadnjih letih z njo bridko pogrela najlepše spomine na pokojnega soproga! Kako naj se ta Illy espresso meri z nečim tako velikanskim, se vprašam! Da, vem, kaj si misliš, ko me tako gledaš. Ne morem, da si ves čas ne bi slikal podob o življenju ljudi, ki jih srečujem, čeprav le bežno. Vse to so čiste utvare, ampak samo ena majhna podrobnost je dovolj, en gib, da me odnese v svet, ki je do tega giba moral pripeljati. In ravno to sem morda prej imel v mislih, ko sem te spraševal, ali niso odnosi, v katerih smo danes vpeti, velikokrat vse kaj drugega kot zgolj izkoriščevalsko vzvodje, ki nam ne pusti dihati. Vonju praženega ječmena ne more priti do živnega nobena institucija, nobena vseprežemajoča struktura. Proja in cikorijska bosta dišali v najtemnejšem in najbolj zatohlem kotu koncentracijskega taborišča.

RAZ: Počasí, počasí. Sicer me veseli tvoja poetična zanesenost, toda sprva bi rad odgovoril na tisto tvojo opazko pred nekaj trenutki, še preden si se ti usedel na svoj majavi stol, jaz pa na ta udoben kanapej. (z nasmeškom pogladi po naslonjalu

kanapeja) Govoril si o odnosih, kot da bi si bili istega rodu. Morda so. Jaz osebno menim, da izvirajo iz enega in istega izvora, samoljubja. Aristotel bi to imenoval sebičnost, toda njegovo pojmovanje je ostrejše, morda preostro za nas kristjane ob prostem času. Veseli me tvoj smeh. Namenoma sem rekel 'ob prostem' času, in to ravno zato, ker smo navajeni te priložnostne moralnosti. Dal, iz sebičnosti sledi. S tem ciljaj na preteklost našega preljubega Zahoda, v katerem so "Stari" bili vsaj toliko fer, da so svoje bipolarno predalčkanje dobrega in zlega, krivih in nedolžnih, pravičnosti in pristranskosti izvajali z mero entuziazma, četudi povsem zaslepljeno, v imenu transcendence itd. Enako so počeli tudi anti, kljub temu da niso poznali tovrstnega razvrščanja; podobno, kot si to ti maloprej pričaral ob vživljanju v eksistenco najine elegantno zaobljene muze, mitično, namreč. Sedaj pa k izkoriščanju. Izkoriščanje je morda preostra označba tega, kar hočem izpostaviti, saj je stvar v dobršni meri recipročna. Samoumevnost je namreč tista razjeda, ki sleherniku napoveduje privid izkoristka. Pozor, govornica o večini, kajti vedno boš imel ljudi, ki diho in se sprašujejo, čemu to. Čemu potemtakem dolgujemo to sodobno idiotsko

držo, ki nam koncept kaznovanja poskuša približati v nazoru, ki si ga zaslutil, torej v nazoru 'znova kot vselej'? In to na način, ki ustreza bolj napovedi nogometne tekme kot pa ideološki represiji. Glede na to, da se koncept kaznovanja giba skupaj z gibanjem posamezne družbe, bi bilo zanimivo postaviti najino gospo v sodobno taborišče. Zamisli si njeno spominjanje na pražen ječmen in cikorijske ...

ODOR (ga prekine): Vsekakor bi ga tudi tam duhala!

RAZ (se z usločnim hrbtom skloni proti Odoru in ga prime za nadlaket): Počakaj, zamisli si njeno spominjanje na pražen ječmen in cikorijske, kako se odvija v zaporu, kjer bi se represija potikala v brezimnem, brez telesnega kaznovanja, brez mučenja, z izvajanjem katerega so oskubljali človekov jaz v preteklosti, temveč z bolj inovativnim pristopom zamejevanja jaza. V takšnem vzdušju bi oklepanje nekdanjega zapornika za neko vrednoto, ki bi mu omogočala beg iz psihofizične izčrpanosti in s tem trenutek pridih pristnosti, v tem primeru nadomestilo nekakšno mlačno tavanje, ki po mojem mnenju ni več dostojno naziva življenje. Vzemi si trenutek za razmislek, jaz bom pa ta čas stresal vrečko s sladkorjem. Navada je železna

srajca.

ODOR: Le stresaj, a prosim, opiši mi še, o kakšnih brezimnih načinih zamejevanja jaza govoriš.

RAZ (sladkor nasuje v kavo, prazno vrečko prepogne ter jo skuša stlačiti v hlačni žep): Preden nadaljujem, bi rad samo še enkrat opomnil na dejstvo, da se pogovarjavo o širokopoteznem razumevanju kazni, ki v navezi na kazensko pravo in politiko posameznih zaporov upodablja topološko shemo, v kateri se intimizacija kazni izgrajuje ter podrobneje diferencira. Vse oblike kaznovanja se utemeljujejo v njegovem skrajnem izrazu, koncentracijskih taboriščih. Zato me je tudi predramil dotični članek, v katerem je govor o zloglasnem zaporu, ki stoji v kubanskem zalivu, saj to ni nikakršen zapor, temveč sodobno taborišče. »Svet ne ve, da ste tu. Lahko vas ubijemo in nihče ne bo vedel,« so bile besede marince, sledeč pričevanju enega od preživelih angleških ujetnikov arabskega rodu, ki so ga pred nekaj leti s štirimi prijatelji pomotoma zajeli Američani. »Svet ne ve, da ste tu! Ste brez imena!« bi lahko razumeli ta vzklík. Skratka, to ti hočem dopovedati, ples med krivdo in kaznijo je strogo preplet v dialektično igro, ki se odvija od vekomaj. V

srednjem veku so mučitelji mučili v imenu Boga, mučenci so čutili in hkrati dojemali mučenje v imenu Boga; oboji so stali pred domnevno božjim obličjem. Kazen je imela svoj groteskni smisel. V času vladavine Marije Terezije so celo izdali dekret, ki je prepovedoval prelivanje krvi med izvrševanjem kazni, namreč, tako da so morali iznajti nove oblike brezmadežnega nanašanja bolečine. Ta prečudovita domišljija! Podobno imaginativno razgibanost so imeli tudi Nemci. Sistematično, brez odvečnih tegob so samoumevno izvrševali nesmiselna mučenja taboriščnikov. Toda pretresiva to nesmiselnost. Slutim, da je v obeh primerih vladala nekakšna pošastna struktura, ki je v svojih grozodejstvih imela jedro. Navsezadnje ni čudno, da so skoraj vse žrtve tega časa nosile v srcu vpeto krivdo, ki bi z današnjega vidika, vidika nas, ki s čistimi rokami zremo v krvavo preteklost, bila absurdna.

ODOR: Rekel si, da se kaznovanje utemeljuje v pojavu koncentracijskih taborišč. Nasprotno menim, da princip kazni deluje in se vzpostavlja na neki drugi ravni, ki prehodi instituciji. Najprej vidim kazen bistveno zvezano s krivdo, obe kot dve strani istega kovanca. Ampak biti kriv ni zgolj našitek na tvoji zaporniški obleki, da si kriv, ne izveš na sodišču. Krivda v mojih očeh ni toliko krivda za, kot je krivda pred. Kazen, kolikor ni le zunanja, kolikor je kazen, ki jo vzameš nase, je druga plat krivde pred. Ta pred pa kaže na tisto instanco drugosti, ki je nujna, da dialektika krivde in kazni sploh steče. Kriv si pred tisto alteriteto, ki te utemeljuje, ki legitimira vsako tvoje vrednotenje. In pred to alteriteto tudi nase sprejmeš kazen. Govoriš, hetaire, o srednjeveški božji instanci, pred katero človek stoji, pred katero je mučen. V religioznih okoliščinah srednjega veka je bila ta alteriteta, o kateri govorim, zunanja, tisti Bog nad vsem in vsemi. Nato je bilo Bogu dano umreti, legitimacijska instanca je bila povlečena notri v individualum, v 20. stoletju tiste drugosti ni nikjer več bilo, in te drugosti ni niti danes. Ko je Bog mrtev, je vse dovoljeno, vse prepovedano, predvsem pa, in to ti hočem povedati, nič kaznivo. Pojem kazni se je izpraznil. Enako je s pojmom krivde. Kaj danes sploh pomeni pravična kazen? Kaj pomeni, da si kriv? Kaj utemeljuje tvojo krivdo, za koga nosiš križ? Mislim, da sem ti že govoril o Etty Hillesum, tisti nizozemski judinjki, ki je med vojno prostovoljno odšla za svojo družino v Auschwitz, da bi jim stala ob strani. Šla je za njimi, čeprav je imela srečo, da je ni bilo doma, ko so nacisti prišli po njene. In njen je tisti, meni tako strašen – saj veš, deinós – stavek: če bog ne more pomagati nam, moramo mi pomagati njemu. V najskrajnejšem, najbolj zbanaliziranem izrazu institucionalnega kaznovanja, nacističnem taborišču, kjer je

mnogim bog dokončno umrl, kjer so ga mnogi sami pokončali, tam je za Etty bil pomoči potreben, najbolj človeško živ, in še vedno absolutna legitimacijska avtoriteta, tisto drugo, ki kaže dobro, ki je tvoje in več kot ti, isto, kar je bil Sokratu njegov dajmon. In Etty nacistična nalepka, da je kriva, ni bila nič več kot samo to. Etty je lahko kriva samo pred tem njenim bogom, ki pa ni njeno osebno božanstvo, ampak absolutna drugost znotraj nje. Ni kriva pred nacisti in zanjo njihova kazen ni njena kazen. Lahko jo trpinčijo, lahko jo izsesajo vsega, lahko jo ubijejo, to ne bo njena kazen. Kazen v kontekstu, v katerem so legitimacijske avtoritete navidezne drugosti, v kontekstu golega samonanašanja, v času relativizma in vseobsegajoče arbitrarnosti, ni nič kaznivo. Ni krivde in ni kazni.

RAZ: (Raz potegne prepognjeno vrečko iz žepa ter jo začne mečkati med prsti. Odor začudeno pogleda v kos papirja, zmaje z glavo, si podpre brado ter se ponovno zazre Razu v obraz) Jaz menim, da krivde ni, če ni krivda pred absolutnim drugim bodisi z velikim bodisi z malim d. Absolut pomeni prav to: vpetost v popolno harmonijo, ki podtalno prednjači posameznikovim kretnjam v to ali v ono smer. Paradoks leži v stanju posameznega bivajočega, ki je človek. Sile, ki sočasno z našimi dejanji določajo naš položaj v tej božanski shemi, se ne glede na to, ali smo storili umor ali pomagali pri porodu, popolnoma, brez kakršnihkoli motenj, absorbirajo v prej omenjeno kolesje. Težava je seveda v tem, da brez metafizične opore v transcendenci mi te vpetosti ne moremo zaužiti, kljub temu da smo njen opasmejni del, ki ga poganja. Paradoks se nadaljuje tudi danes, v tem prečudovitem postideološkem obdobju, ki namesto poravnave z, kot si rekel, absolutom v nas, začinja novi pošastni ciklus, ki bo morda še razsežnejši kot doslej. Dotikava se iste greda, s tem ko govornica o absolutu, ki ni ne krščanski ne judovski niti islamski, temveč vseprežemajoča praznina.

ODOR: Pri Zevsu, da res! Ampak praznina, ki je občutena in, navidez paradoksko, pa vendar, vsebine polna!

RAZ: To me veseli. Tvoj primer mlade Elly bi rad pobratil s Kafkovim Josefom K., ki je bil prav tako obsojen brez procesa, brez vzroka, zgolj pred neko postavbo, ki ni njegova, pred katero ni kriv. Poosebjanje procesa zahteva razosebjanje osebe. V tem razcepu zašepeta čisti drugi.

ODOR: Ker krivda, če je res krivda, ne rabi procesa! Ista je s svojo kaznijo.

(V tišini še sedita tam nekaj minut, vsak zazrt nekam v tla. Potem se spogledata, nato pa se začne prerekati glede plačila računa. Raz ga ni hotel plačati.)

Kaznovanje, nadzor in popust na mikser

Jurij Smrke, foto Boštjan Pucelj

Mož z dvema sovražnikoma se odpravi na pot prek puščave. Po napornem dopoldnevu, popoldanskem počitku in večerni etapi se odloči, da se bo utaboril v senci velike sipine. Nareže si suhega mesa in odlomi kos durumske pogače ter poplakne s čajem. Leže k počitku. Potem ko je že tesno zavil v klobčič sanj, se prikraide njegov prvi sovražnik. Potihoma mu iz šotora izmakne čutaro in ji z zloveščo potrpežljivostjo doda nekaj kapljic smrtonosnega strupa. Odkrade se v noč. Nedolgo za tem se pojavi možev drugi sovražnik. Tudi on se tihih korakov približa spečemu popotniku in mu iz čutare in meha izlije vso vodo. Zajaha kamelo in v senci oblaka prahu pobegne mesečini.

Zjutraj se mož zbudi, pozajtrkuje in odpravi na pot. Kmalu ugotovi, da je brez vode. Kljub izkušnosti in srčni požrtvovalnosti mu kaj več kot sočnih fatamorgan ne uspe najti. Po dveh dneh blodenj in dveh nočeh molitev omaga sredi puščave. Njegove ustnice umrejo skupaj z njegovo zadnjo besedo: »Vode.« Kdo ga je ubil? – Nihče, saj popotnika niso nikoli našli, še manj pa njegovih dveh sovražnikov.

Kaznovanje je neločljivo povezano z nadzorom. Nikogar (načeloma) ne kaznujemo, če ga nismo zalotili pri krivem početju ali nismo uspeli dokazati, da se je pregrešil proti družbenim normam. Skratka, če na tak ali drugačen način nad njim

nismo imeli nadzora. Nadzora pa ne izvajamo le nad prestopniki. Nadzor je družbena stalnica in edina stvar, ki se skladno s tehnološkim napredkom in preskoki v miselnosti spreminja, je njegova učinkovitost, njegov obseg.

Pri tem lahko pomislimo na dobre stare primerjave sodobne družbe z Orwellovim big brotherjem, ali pa na manj fatalistične vrste nadzora, ki nas tako ali drugače obdajajo. Tukaj se postavi vprašanje: če ni kazni brez nadzora ali obstaja nadzor, ki ni kazen? Ali lahko mislimo povečan nadzor takšnih in drugačnih ustanov ločeno od kazni?

Smo namreč v vrtincu vzpostavljanja ogromnih podatkovnih baz. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve pripravlja poenotenje seznamov ljudi, ki prejemajo pomoč, univerze se trudijo za vzpostavitev enotne evidence vpisa, ki naj bi preprečila »izkoriščanje« dobrot države. Facebook trži naše podatke, saj bi drugače morali plačevati za storitev, čedalje pogostejša je uporaba takšnih in drugačnih elektronskih kartic (npr. ljubljanska Urbana, Pika, Tuš ...), ki omogočajo podjetjem, da do zadnjega nakupa nadzirajo našo potrošnjo, nam jo prilagajajo in nas izigravajo z našimi lastnimi željami. Je to neke vrste kazen? Kazen za nezanesljivost, kazen za nezvestobo, kazen za svobodo?

Če se ozremo nazaj v zapor. Zakaj je

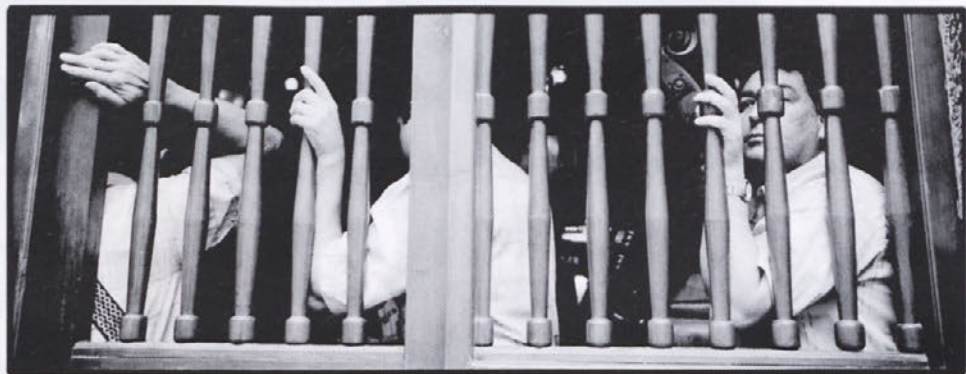
zločinec zaprt? Poleg tega da ga poskušamo prevzgojiti, poleg tega da preprečimo, da bi svoje grehe ponavljal – klal sosede z motiko, kradel avtomobile in jedel dojenčke –, je zaprt predvsem zato, ker poskušamo njemu prizadejati to, kar je on storil »nam«. Če je nekomu poškodoval imetje, mu oblast vzame njegovo najdragocenejšo lastnino, svobodo.

Ta ista svoboda, suverenost, je plačilno sredstvo že nič koliko let. Ne nazadnje odpoved delčku svobode štejemo za seme, iz katerega je zrasla demokratična vladavina. Toda če smo s svobodo sprva plačevali za plemenito stvar, kot je učinkovitejša in pravičnejša vladavina, danes s svobodo plačujemo za 50-odstotni popust na mikser in brezplačno listanje po smetani dnevnega časopisja. Vse, kar moramo za to storiti, je deset let kupovati v isti štacuni in pristati na to, da namesto člankov beremo oglase.

Če pogled nekoliko obrnemo, lahko v tem vidimo zametke pripisane krivde. S tem ko vzpostavimo zvestobo trgovski verigi za normo, proizvedemo nezvestobo kot položaj grešnika, krivca, ki je za svojo nezvestobo kaznovan z odtgnitvijo raznih ugodnosti. Zato smo malce krivi, še preden začnemo nabirati pike.

Vprašanje je, seveda, kaj nam to sploh pove. Predvsem vidimo, kako globoko v človekovo individualnost zna prodreti

trg. Prodre do te mere, da v blago spremeni nekaj, kar je človeku notranje, in ne le predmete, ki so v njegovi lasti. In če tako globoko prodre nadzor, menda z njim prodre tudi krivda – globoko v sebi se počutimo krive, ker nismo kupovali v Mercatorju.

Tomaž Lunder Pueblo de Cuba

Fotografski projekt *Pueblo de Cuba* ja nastal februarja 2006 na popotovanju po Kubi. Je dnevnik popotovanja in zapis o srečevanju z ljudmi, obenem pa tudi dokument o zlivanju kolonialnega s sodobnim in z revolucijo, ki pa v svoji bizarnosti in preživetosti vsebine počasi blede in izginja. Beležim izoliran svet, ljudi, ki čakajo na spremembe v bližnji prihodnosti, ki hrepenijo po svetu na drugi strani morja. Posledice revolucije so prisotne povsod, zaznamujejo in spremljajo kubansko ljudstvo sicer prežeto s glasbo in ritmi, ki jih osvobajajo. Zanimale so me tudi fotografske podobe sledov revolucije, njihove parole, jumbo panoji, revolucinarna bižuterija in fotografije kubanskih fotografov. Prevezla me je fotografija simbola kubanske in južnoameriške revolucije - portret Che Guevare, ki jo je leta 1960 posnel kubanski fotograf Alberto Diaz Gutierrez Korda. To je zagotovo največkrat reproduciran portret na svetu, zato je njegova sporočilnost verjetno že povsem zbledela. Postal je dekoracija in modni dodatek globalne potrošniške družbe.

Želja

foto: samosprožilec Robertovega Nikona

Pravijo, da mora človek paziti, kaj si želi, ker se mu želja lahko uresniči. Moje želje so na srečo skromne. Kakor sem tudi jaz skromen človek. Pa saj to sploh ni treba razlagati, ljudje me itak poznajo po tej moji skromni lastnosti. Skromnosti, namreč.

Kakor koli, moje želje so res skromne. Dobro, mir na svetu in hrana za vse, za povrh pa še vrček piva za Boška, to so že stalnice v željah, zadnjič pa sem nekaj sanjal še o matru. Tapravem matru. Da bi se malo matral. Kar tako, malo za hec. Klemi sicer pravi, da zakaj bi komplirali, ker se itak samo zakomplicira in ti izklopijo elektriko in internet, za povrh pa še mobitel, a se ne strinjam povsem z njim. Lazim po gorah, po globokem snegu, a kadar vzamem s sabo krplice, je sneg trd ko beton in jih ne potrebujem, če je pršič, je pa že pot ugažena in jih spet ne potrebujem. Jaz si pa želim samo malo matra, da bi sneg recimo gazil do kolen. Saj to je res ena takšna skromna želja, ampak sam tega ne bi šel počet, ker srečo je treba deliti, drugega s podobno željo je pa težko najti. Pravzaprav niti ne, kakor se je izkazalo, kajti tole je zgodba s srečnim koncem. Sem gledal in iskal po širši in še širši okolici, pa nič, šele ko sem pogledal po stolah za mizo na mojem vrtu, sem ugledal vsakodnevnega Roberta, ki je bil takoj za stvar. Ampak res. Zakaj človek sprejme takšno ponudbo, sicer sploh ne vem, noben normalen je ne bi, ampak pustimo to, to je namreč zgodba s srečnim koncem.

Sva odpekotala v četrtek, čeprav ne tako zelo zgodaj, kakor sva se naumila, ker sva celo dopoldne še pakirala. Sva vse stvari zmetala na mojo teraso in jih potem rinila eden drugemu, ker nihče ni hotel imeti na hrbtu več ko 20 kilogramov. Ko sva to končno uredila, sva pa vzela pot pod noge in v zimsko sobo, debelo zasneženo, pripekotala enkrat zvečer. Snega je bilo za popizdit, mrzlo pa še bolj. Noč je bila namreč polna zvezd in jasna, kar je pomenilo, da bo jutraj mrzlo ko svina, in kar je pomenilo, da bova fotografirala Triglav v zvezdnati noči. Ker Robert je namreč fotograf. Med drugim, jasno. Sem šel z njim pod severno steno, da ga ne bi bilo strah (ga je bilo vseeno),

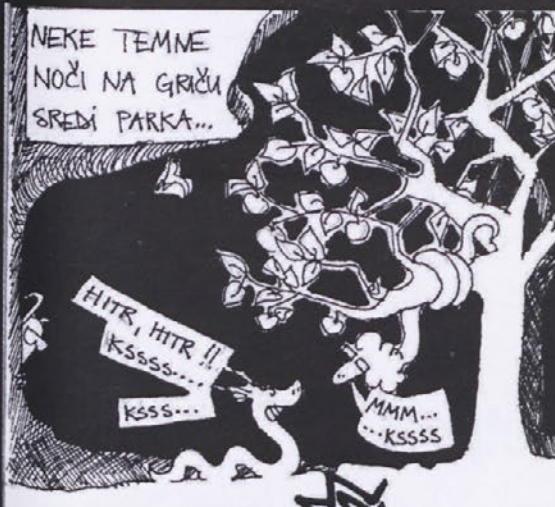
in sem mislil, da bo pritisnil na sprožilec in bo to to, a sem delal račun brez profesionalnoljubiteljskega fotkiča, ki je blendo (kar koli že to je) odprl trikrat po štirideset minut, jaz pa rokavic nisem s sabo vzell!

Sva se potem končno vrnila v zimsko sobo in ujela še ravno prav spanca, da sva zjutraj vstala še pred sedmo uro in se pogumno skromno odpravila uresničtvi moje skromne želje naproti. Matru torej. Že po petih minutah sem zavil z uhojene poti v cel sneg proti Stenarju, kjer letos še nihče ni hodil, in moje srce je dobesedno zavriškalo, kajti sneg se je udril čez kolena. Končno, matra! In sem gazil in gazil in trpel ko Cankarjeva Francka, ko je šibala za vozom in ji je nagajala tista svilena ruta, samo da je ona potem na gobec padla in zamudila cerkveni smenj, jaz pa ne. Mislim, saj nisem šel na cerkveni smenj in rute tudi nisem imel, le na gobec nisem padel.

Sva hodila in hodila, teren se je čedalje bolj strmo postavljal, ker poti so bile pod debelo snežno odejo, ki se mi je junaško udiral pod nogami in sem kar direktno črto v hrib potegnili. Trpljenja je bilo, da je bilo veselje. Ko dva bumbarja sva se nad gozdno ejo trepljala po ramenih in si čestitala, ko sem za kofe pristavil in se res veselila matra. Evo, zdajle sem pomislil, da morda sva pa mazohista?! Ne, itak da nisva, midva sva v najinem trpljenju in matru zares uživala, tudi ko sva se odpravila naprej in se je sneg še bolj udiral in se je teren še bolj strmo postavljal. Je Robert hotel na vsak način prvi hoditi nekaj časa, pa mu nisem dal, moje trpljenje je moj užitek, ampak potem sem le moral popustiti in sem mu odstopil prvogaženje, a se je prijatelj zelo hitro vdal. Da mu gre sneg v gozdarje in da je moker. Nisem razumel. On tudi ne. Ker je bil prepričan, da imam posebne hlače, s katerimi ne potrebujem gamaš, ki preprečujejo vdor snega v obutev. Ne, hlače so bile navadne, sem dvignil hlačnice, da se je ven vsul sneg. Zakaj imam gamaše v nahrbtniku? Nisem vedel. Morda zato, da je matr še bolj matr? Ne vem, res ne vem. Spet sem stopil v prvo borbeno linijo in trpel in trpel in užival, dokler se le malo pred ciljem nisem zaplezal. Nagravžno zaplezal. Sem pogledal dol in sem pogledal gor

in ritnice mi je stisnilo, da šivanke ne bi dobil noter. Sem pogledal prijatelja, ki je plezal ves vesel za mano in me je krepko stisnilo. Še bolj, pravzaprav. Naprej ni šlo, ker so mi vbrcana stojišča razpadala pod podplati in bi šlo samo dol, nazaj obrniti me je bilo groza. Mislim, to je bila edina logična pot, druge ni bilo, ampak v skoraj navpični strmini plezati po svojih sledeh je nočna mora. Res. Sem tako stal tam v tistem navpičnem snegu in pomislil, da če bi igrala v kakšni burleski, bi se v tistem hipu oba iskreno zjokala. Do solz in še naprej! A dan je pospešeno izginjal in po težkem težkem matru sva se spravila s stene. Spet sva si čestitala, vesela, da sva preživela, potem pa ugotovila, da sva še visoko gor. Da sva iz najhujšega že ven, ampak da tudi pot v dolino do zimske sobe ni ravno mačji kašelj. In sva pičila dol in se mi je želja uresničila, matra je bilo več, kot sem si ga želel. Sva se zrinila v ledeno sobo, stopil sem nekaj snega za čaj, potem pa v spalke. In bilo je mrzlo in sva se stisnila, da nama je bilo bolj toplo in en korak je vodil k drugemu in pogledal me je v oči in ... Ne, ne, hecam se, to je iz enga družga filma!

Jerekeldajetakojvedeldasvavritikersemtakojpopustilkojpredlagaldagrevanazajšini

TO HITREM POSTOPKU SO ZAKLJUČILI SOTJENJE IN JU DEPORTIRALI...

NOVICE: MESTNE OBLASTI OBVAROVALE ZLATO JABOLKO

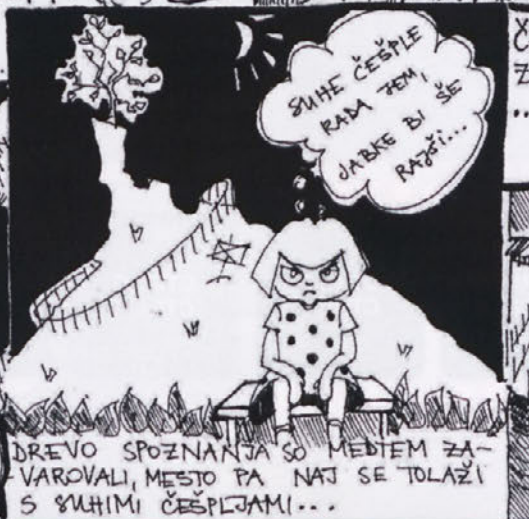
NIHČE NI VEDEL, DA JIH VSEKOZI OPAZUJE SLEPEC... NIHČE NI VEDEL ZA SLEPČEVE...

GADNE SCENE

GS4, 2011; ZGODBA: TATIC KASTELEC, PETRA BOŽIČ, KATJA MARTINČIČ, ILUSTRACIJA IN OBLIKOVANJE: KATJA MARTINČIČ

DOGOVORI SO POTEKALI ODLIČNO... Z NOVIM PRIIMKOM IN NEKATJ DODATKI STA POSTALA NEOPAZNA PREBIVALCA NM...

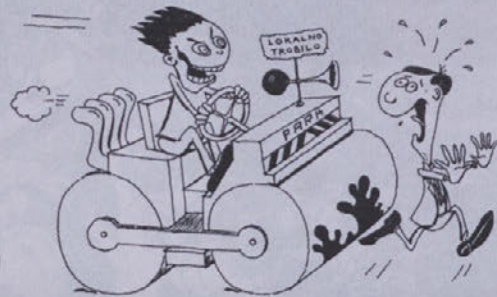

DREVO SPOZNANJA SO MEDTEM ZAVAROVALI, MESTO PA NAJ SE TOLAŽI S KUHIMI ČESPLAMI...

GADNO

POTILAČ

l o k a l n o t r o b i l o

Krka našla rešitev za težave novomeške občine

Jože MaColarič v vsak občinski zavod in podjetje

Po dolgih moledovanjih novomeškega župana Muhe je Krka končno našla rešitev za vse tegobe novomeške občine. Veliki dolenjski farmacevt se je odločil, da bo v novem obratu v Bršljanu odprl posebno linijo. Na njej bodo proizvajali samo en izdelek – serijsko bodo klonirali Jožeta MaColariča, predsednika uprave tega novomeškega giganta. »Produkte« bodo potem sponzorsko darovali novomeški občini. Občina bo tako končno pridobila preverjen kader, ki bo sposoben upravljati občinsko sfero in uresničiti županov ambiciozni program.

»Mestna občina je od nas najprej hotela denar za novo športno dvorano, potem so prišli z idejo, da bi sofinancirali obnovo Narodnega doma, navsezadnje so se na nas obrnili s prošnjo, da sofinanciramo kar celotno občino. Pri Krki imamo drugačen, razvojni pristop,« so bili v svojem sporočilu za javnost kratki iz Krkinega oddelka za stike za javnostmi.

Na novomeški občini so si oddahnili. Župan Lojze Muha: »Naša prva ideja je bila, da Krka prevzame odgovornost in kar neposredno vodi celotno občinsko sfero. Mestna občina NM bi po naši prvotni zamisli sodila bodisi v Krkin podsektor kozmetike bodisi v njen podsektor

zdravil za male in divje živali. Po nekaj sestankih, ki so se začeli ob sodčku, končali po pod njim, smo prišli do trajnostne rešitve. Občinska sfera uradno ostaja neodvisna in samostojna, Krka pa nam bo dostavila nekaj kosov svojega novega proizvoda, se pravi klonov predsednika Krkine uprave.«

Kot so še sporočili iz Krke, bodo posamezne klone imenovali kar po izvorniku, se pravi Jože MaColarič, pri čemer bo med ime in priimek vstavljena še posebna oznaka, ki bo označevala posebno programsko opremo, ki jo bodo naložili v posameznega klona glede na nalogo, ki jo bo prevzel v občinski sferi.

Novomeška občina je za začetek naročila pet kosov novega izdelka, ki bodo prevzeli najodgovornejše položaje na novomeški občini, v podjetjih, ki jih obvladuje občina, ter v javnih zavodih.

Jože APN4 MaColarič bo tako vodil občinsko upravo (dosedanji vodja uprave Bora Novac odhaja na dobrodelno misijo v Brazilijo). Jože Tomos Automatic MaColarič bo prevzel vodenje občinskega nepremičninskega podjetja Zarja (dosedanji direktor Miloš Big Giant se bo spet

zaposlil na mestu drugega strelca košarkarskega kluba Eldorado v novomeški tretji rekreativni ligi). Še tri klone bodo razporedili na Komunalo (Rafael Križani je tako ali tako še vedno na bolniški, na katero je odšel po koriščenju letnega dopusta, in ni pričakovati, da bi se v kratkem pojavil na delovnem mestu), na Agencijo za šport ter na CeROD (v katerem direktorjev tako ali tako že do sedaj niso imeli, če smo čisto natančni).

Novomeški župan, ki bo uradno sicer še naprej vodil občino, vendar bo funkcijo opravljal samo protokolarno, je prepričan, da se bo Novo mesto po razvitosti tako v kratkem približalo Šentjerneju, Krškem in tudi KS Brusnice. Te skupnosti so do sedaj za Novo mesto predstavljale nedosegljiv ideal. »Imamo fantastičen program, ki je plod dela moje »malenkosti« in ekipe mojih najožjih svetovalcev. Dejstvo je, da imamo vizije. Imeli pa smo nekaj težav z realizacijo. Z novim kadrom bo vse drugače!«

Iz zavoda za turizem pa so po temeljiti analizi dogajanja sporočili, da bo vse skupaj prav gotovo pozitivno vplivalo tudi na nadaljnji turistični razvoj mestnega jedra, kar znova in znova potrjuje smiselnost njihovega obstoja tudi v času, ko ne poteka predvolilna kampanja.

delovni teden

PON

CTRL C
CTRL V

TOR

CTRL C
CTRL V

SRE

CTRL C
CTRL V

ČET

CTRL C
CTRL V

PET

CTRL C
CTRL V

SOB

CTRL+ALT+DEL

NED

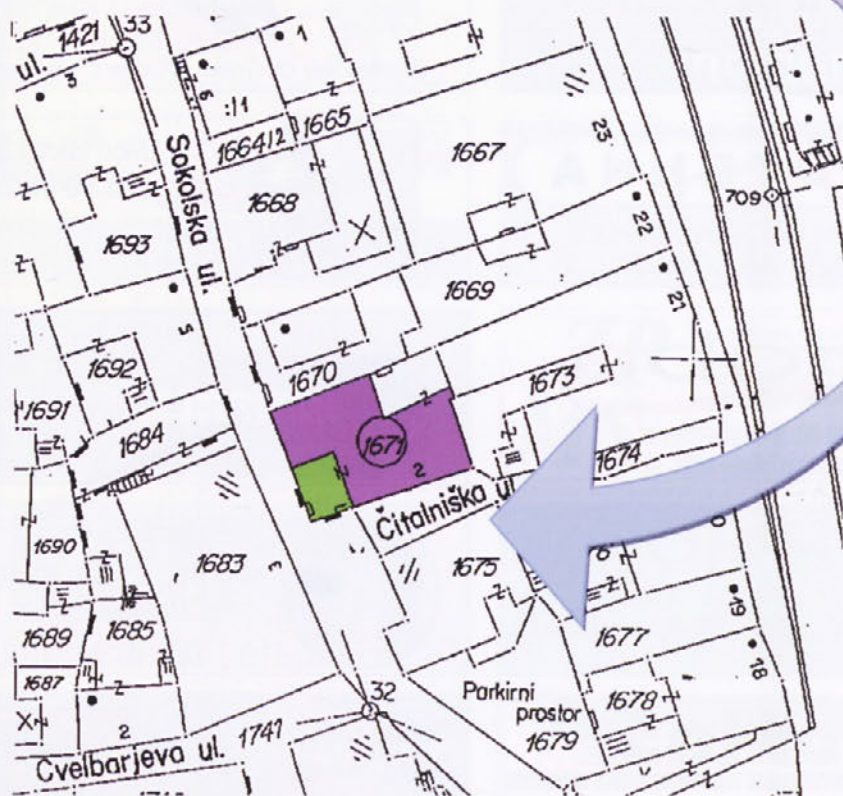
F1

MI - VI d.o.o.

POSLOVNA ENOTA NOVO MESTO
Čitalniška ulica 2, 8000 Novo mesto

IZDELAVA PROJEKTNE DOKUMENTACIJE
IZDELAVA TEHNIČNE DOKUMENTACIJE
PRIDOBITEV GRADBENIH DOVOLJENJ
PRIDOBITEV UPORABNIH DOVOLJENJ
LEGALIZACIJE OBJEKTOV
SPREMEMBE NAMEMBNOСТИ OBJEKTOV
NAČRTI PREUREDITEV
IZDELAVA POPISOV DEL
NADZOR IZVEDBE DEL
STROKOVNI NASVETI V ZVEZI Z GRADNJO
CELOVITE REŠITVE OBNOVE STARIH OBJEKTOV

e-pošta : mi.vi@siol.net; tel.: 059 / 956 - 056; 040 / 503 - 752

triglav

ZAVAROVALNICA MARIBOR

Zwittrva ulica 1, 8000 Novo mesto
tel: +386 7 332 53 30
fax: +386 7 332 53 31
e-mail: pe-novo-mesto@zav-mb.si

NOVI MEDIJ
Glavni trg 14
8000 Novo mesto
E: novi.medij@siol.net

Zarja d.d.
Stanovanjsko podjetje
Prešernov trg 5
Novo mesto

stia
d.o.o. Novo mesto
tel.: 07 39 34 780 • fax: 07 39 34 789
info@stia.si

Vse na enem mestu: izleti, potovanja, sejmi, letovanja, zimovanja, letalske vozovnice za posameznike in skupine!

KOMPAS NOVO MESTO d.o.o.
tel. 07/39 31 520

TURISTIČNA AGENCIJA
NDE MONDIAL TRAVEL
Glavni trg 14
Tel.: 07 33 72 740

ACER
Prostorsko načrtovanje, projektiranje in varstvo okolja Novo mesto, d.o.o.

ARCH LINEA
projektiranje, načrtovanje, oprema, design
Ljubljanska cesta 26, 8000 Novo mesto
tel 07 30 -79-811, 041 671-321

ARHITEKTON d.o.o.
Brod 76, 8000 Novo mesto
tel.: 07 33 71 520
fax: 07 33 71 521
gsm: 041 671 338
projektiranje inženiring

BAKS
mednarodni transport, logistika, inženiring in storitve Novo mesto d.o.o.
tel.: 07/ 33 70 700; fax: 07/ 33 70 701

Branko Tratar s.p.
projektiranje, posl. posredovanje, nadzor
Ul. talcev 2, Novo mesto
tel.: 07 33 80 900
PROJEKT biro

LoGing NOVO MESTO
PODPIRAMO KULTURO

VARNOŠTNI INŽENIRING
PARMA tel./fax: 07 33 44 220
preventiva regulativa mob.: 041 649 277
PARMA Rudi IVANČIČ s.p.
Mala Cikava 17c, 8000 Novo mesto

ib Investbiro
Ulica Mirana Jarca 33, Novo mesto
07 332 81 97

COM LAN
COMPUTERS
tel.: 07 33 21 638

h harlem računalniški inženiring
Foersterjeva ulica 10
8000 Novo mesto
tel: 07 3382 900
http://www.harlem.si/

INFOTEHNA
Glavni trg 20, Novo mesto
tel.: 07 39 30 600

moba
POSTELJNI SISTEMI
www.moba-bm.si

SOPHOS
SOPHOS ANTI-VIRUS
Pooblaščen distributer za Slovenijo
www.sophos.si

ToMAS
PRODAJA IN SERVISIRANJE RAČUNALNIŠKE OPREME
PRODAJALNA LOČNA, Seidlova 48
Tel.: 07/30 20 190 • www.tomas.si

ZAPIS PLUS
Podjetje za poslovne storitve d.o.o.
- Vodenje poslovnih knjig
- Poslovne študije in načrti
- Podjetniško svetovanje
Tel. 07 33 70 150 • Fax. 07 33 70 151
e-mail: zapis@insert.si

ORIKS
VODENJE POSLOVNIH KNJIG ZA PODJETJA IN SAMOSTOJNE PODJETNIKE TER POMOČ OD USTANOVITVE DO REGISTRACIJE PODJETJA
Mira Lalič
Danila Bučarja 22 tel.: 07 / 33 73 380, 33 73 381
8000 Novo mesto fax: 07 / 33 73 382
GSM: 041 / 682 - 470
UPOŠTEVAMO KARTICO OBRTRNIK OBRTRNIKU!
Podružnica Žužemberk tel.: 07 / 36 91 960

DARO BIRO
- računovodske in knjigovodske storitve
- izvajanje in nadzor gradbenih instalacij
Rozalija Judež s.p.
Velika Cikava 12B
8000 Novo mesto
tel./faks: 07/33 72 930, mobilite: 031 293 661
delovni čas: od pon. do pet. od 8. do 15. ure
GSM: 041 643 133 e-mail: daro.biro@siol.net

KODA KNJIGOVODSTVO ORGANIZACIJA IN TRGOVINA d.o.o.
NOVO MESTO, ŠEGOVA 90, TEL.: 07/33 75 960,
FAXS: 07/33 75 961, e/mail: koda@siol.net
VODENJE KNJIGOVODSTVA ZA PODJETJA IN SAMOSTOJNE PODJETNIKE ZA DOMAČI IN TUJI TRG

GIMNAZIJA NOVO MESTO
Seidlova cesta 8
8000 Novo mesto

Glasbena šola Marjana Rozina Novo mesto

EKONOMSKA ŠOLA Novo mesto
Ulica talcev 3/a
07 39 33 264

NOVO MESTO CENTER BIOTEHNIKE IN TURIZMA
Center biotehnik in turizma
Sevno 13
Novo mesto

SREDNJA ŠOLA ZA GOSTINSTVO IN TURIZEM
Ulica talcev 3
Tel.: 07 332 15 27

Šolski center Novo mesto
Šegova 112
Novo mesto

ISER Jakčeva 12, Novo mesto
☎ 07-33-74-051
www.iser-ak.si
Računalniško izobraževanje, svetovanje in inženiring
ECDL
POOBLAŠČENI IZPITNI CENTER
Evropsko računalniško spričevalo

RIC Novo mesto
Ljubljanska c. 28, Novo mesto
tel.: 07 39 34 550
www.ric-nm.si
Razvojno izobraževalni center Novo mesto

Visoka šola za upravljanje in poslovanje
Dodiplomski in podiplomski visokošolski programi
Na Loko 2, Novo mesto
tel.: 07 39 30 020

YURENA
33 72 100 šola tujih jezikov 33 72 102
Glavni trg 11, Novo mesto

OŠ Dragotin Kette
Šegova 117, 8000 Novo mesto
T: 07 373 0850, F: 07 373 0860
Tajnistvo-os.dk@guest.arnes.si

Šolski center Novo mesto
Šegova 112
Novo mesto

OŠ Brusnice
Velike Brusnice 101
Velike Brusnice

KULTURNI CENTER JANEZA TRDINE

Novi trg 5, Novo mesto
www.kulturnicenter.com

liberal
democracy
of slovenia

Mestni odbor Novo mesto

OŠ Šmarjeta
Šmarjeta 1, Šmarjeta
tel.: 07 38 44 180

GASILSKO REŠEVALNI CENTER
NOVO MESTO

Seidlova cesta 29, 8000 Novo mesto

Slovenska demokratska stranka

Mestni odbor
Novo mesto

VRTEC CICIBAN NOVO MESTO
Ragovska ulica 18, 8000 Novo mesto

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

Območna enota Novo mesto

Slovenska ljudska stranka
Mestni odbor Novo mesto

www.Luminus.si

ZP
MS

Rozmanova ulica 10, Novo mesto
Tel.: 07 33 71 470, 041 643 969
e.mail: dpm.mojca1@siol.net
www.drustvopm-mojca.si

Društvo prijateljev mladine
"Mojca" Novo mesto

N.Si

Nova Slovenija
Krščanska ljudska stranka

Zaupamo v
moč
dobrega

REKLAMNA AGENCIJA

Rozmanova 26/28,
Novo mesto
tel: 07 393 46 74

KNJIŽNICA MIRANA JARCA
NOVO MESTO

Cvetličarna Cvetnik

Ljubljanska 27,
Podbevškova 4,
Novo mesto

07 33
21 391

reklamna agencija

DOLENJSKI MUZEJ

Muzejska 7, Novo mesto
www.dd.muzej.com

TRGOVINA
VIVA

SPECIALIZIRANA
TRGOVINA S PERILOM
(v trgovski hiši Bršljin)

tel.: 07/393-17-96

agencija servis

Novo mesto: Prešernov trg 6,
Trebnje: Baragov trg 1,
Črnomelj: Kolodvorska c. 35,
Brezplačna tel.št.: 080 22 16
www.mservis.si

GALERIJA BOŽIDAR JAKAC

1974

KOSTANJEVICA
NA KRKI

Galerija Božidar Jakac
Grajska cesta 45, 8311 Kostanjevica na Krki

TEL.: 07/49 87 008, FAX: 07/49 87 335

Ogled razstav in stalnih zbirk:
vsak dan razen ponedeljka od 9. do 18. ure.

www.galerija-bj.si, e-pošta: info@galerija-bj.si

041 722 801

Osnovna šola GRM
Trdinova ul. 7,
8000 Novo mesto
Tel.: 07 39 35 900

SILVER

Novi trg 1, Novo mesto
BTC Ljubljanska 27, Novo mesto

OŠ DRSKA

Slavka Gruma 63, Novo mesto
tel.: 07/ 39 35 860
fax: 07/ 39 35 876
e-mail: info@os-drska.si

ID - INTERIER DESIGN d.o.o.
ARHITEKTURA & DESIGN
GERMOVA 3, 8 000 NOVO MESTO
t: +386 (0)7 393 20 80
f: +386 (0)7 393 20 89
e: info@id-design.si
w: www.id-design.si

VZAJEMNA

Jaz zate, ti zame.

英氣立 EIKIRYU

Šola notranje moči
www.eikiryu.si

TILIA

Zavarovalnica TILIA, d. d.
Seidlova cesta 5
8000 Novo mesto

www.zav-tilia.si

Zavarovalnica Tilia, d.d.
Članica skupine SavaRe

SK I
PARK

2010/2011

III 857/2010/2011

201116619,1

COBISS o

Znanost povezuje.

Študente dodiplomskih, podiplomskih in doktorskih študijskih programov ter dijake gimnazij in srednjih šol naravoslovnih in zdravstvenih smeri vabimo, da se prijavite na razpis za

41 Krkine nagrade

K sodelovanju vabimo vse, ki ste oziroma boste svoje raziskovalne naloge končali v obdobju od 1. julija 2010 do 30. junija 2011 ter jih boste prijavili in poslali na naš naslov do 5. julija 2011. Informacije o razpisanih temah, uskladitvi teme, pogojih prijave in ostalih razpisnih pogojih najdete na spletnem naslovu

Krkine nagrade | www.krkinenagrade.si

Svet Sklada Krkinih nagrad bo na osnovi prijav in v skladu s Krkino razvojno-raziskovalno usmeritvijo ter željo po spodbujanju odličnosti na vseh področjih izbral najboljše naloge.

Krkine nagrade za dodiplomski in podiplomski študij bomo podelili na prireditvi, ki bo 14. oktobra 2011. Podelitev Krkinih nagrad za srednješolske naloge pa bo na posebni prireditvi 16. septembra 2011.

Usmerite svojo prihodnost, bodite v družbi več kot 2300 odličnih Krkinih nagrajencev, ki te nagrade prejema že vse od leta 1971.

Živeti zdravo življenje.